

Boekmanschting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Evaluatie van
OPERA FORUM JONG

Boekmanschting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Boekmanstichting - Bibliotheek

Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
telefoon: ~~24 37 36~~ / ~~24 37 37~~ / ~~24 37 38~~ / 24 37 39

De uitleentermijn bedraagt een maand. Mits tijdig
aangevraagd is verlenging met een maand moge-
lijk, tenzij de publikatie inmiddels is besproken.

De uitleentermijn is verstreken op:

12 JAN. 1995

12 JUNI 1996

11 AUG. 1997

377: 658: 7 071.1: 792.5: 37.018.47.001.42 (492.74)

93-018

**Evaluatie van
OPERA FORUM JONG**

ESF-project nr. 880398 nl 6

Een praktijkopleiding tot "Opera-maker"

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

drs. M.J.M. Meijs

COLOFON

Uitgave:

Afdeling informatie en onderzoek dienst Secretarie,
Molenstraat 50, 7514 DK Enschede. Tel.nr. 053-818022

Redactie en lay-out:

drs. M.J.M. Meijs
mw. H.A.M. Hulst

Omslag:

dhr. J.J. Dekker

Druk:

Huisdrukkerij gemeente Enschede

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan,
mits de bron duidelijk wordt vermeld.

INHOUD

	blz.
Vooraf	
Hoofdstuk 1. Beschrijving van de opleiding, doelstellingen en achtergrond	1
Hoofdstuk 2. Begunstigden: vooruitzichten en realisatie	5
2.1. Aantal cursisten	5
2.2. Kwalificaties van de deelnemers vóór en na de cursus	6
2.3. Werk vóór en na de cursus	7
Hoofdstuk 3. Inhoud van de opleiding bij Forum Jong	9
3.1. Aangeleerde vaardigheden	9
3.2. Opleidingsmethoden	10
3.2.1 Integratie van nieuwe technologie en kennis in de opleiding	11
3.3. Inhoud van de opleiding	13
3.4. Evaluatie van de opleiding	14
Hoofdstuk 4. Plannen voor verdere ontwikkeling	17
Bijlagen:	19
1. Comité van Advies - Opera Forum Jong	21
2. Certificaat praktijkopleiding Opera Forum Jong	22
3. Opleidingsprogramma Opera Forum Jong	24
4. Collage van perskritieken bij de uitvoeringen van Opera Forum Jong	46

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Vooraf

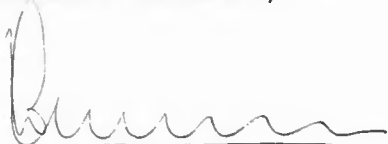
Een verslag over de resultaten van 'ESF-'projecten met een vernieuwend karakter, zoals het onderhavige, vormt een verplicht onderdeel van de afronding van deze projecten.

Een dergelijk verslag dient opgesteld te worden conform de aanwijzingen in de nota "Verslaggeving over specifieke acties met vernieuwend karakter (art.3, lid 2).

Het voorliggende vormt het verslag van een onderzoek naar doeltreffendheid in bedoelde zin, van de 'Opleiding tot opera-maker' bij Opera Forum in Enschede, zoals omschreven in de 'Aanvraag om bijstand van het Europees Sociaal Fonds' (nr.880398 NL 6).

Dit onderzoek is in opdracht van Stichting Forum uitgevoerd door de afdeling Informatie & Onderzoek van de Gemeente Enschede.

Afdeling informatie en onderzoek,
gemeente Enschede,

drs. N. Buurman

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

HOOFDSTUK 1. Beschrijving van de opleiding, doelstellingen en achtergrond.

'Opera Forum Jong' stelde zich ten tijde van de start van de subsidieperiode (1-1-1988) ten doel een nieuwe beroepsopleiding te vormen voor jonge, werkloze opera-makers met een afgeronde professionele opleiding.

Deze nieuwe opleiding zou zich op een tweetal belangrijke punten moeten onderscheiden van de 'reguliere' opleidingen, namelijk door de praktijkcomponent -het accent moest komen te liggen op het daadwerkelijk verzorgen van kleinschalige opera-produkties- en door de integratie van technische- en ondersteunende (semi-artistieke) beroepen met de artistieke beroepen zang, toneel en muziek.

Dit laatste uitgangspunt leidde er toe dat het gehele scala van beroepen, nodig voor een klein opera-reisgezelschap, in de opleiding vertegenwoordigd moest zijn, van pr-functie tot personeelswerk, van decorbouwers tot hoedenmakers en van repetitoren tot zangers.

Een opleiding met dergelijke doelstelling en samenstelling, zou niet enkel voor Nederland, maar ook voor Europa, uniek zijn.

De opleiding zou nadrukkelijk gericht zijn op het beroepsprofiel van de theatermaker van morgen. Dat wil zeggen op de 'nieuwe' eisen die aan de zang- en toneelcapaciteiten van operazangers gesteld worden, op de eisen ten aanzien van belichtingstechniek, decorbouw, kap/grime etc..

Een dergelijke opleiding zou, zo was de gedachtengang, niet enkel voorzien in een aantal lacunes in de opleidings sfeer, maar ook in lacunes in het aanbod van opera-produkties.

De huidige vraag en de te verwachten vraag naar het aanbod van kleine podia is groter dan het aanbod. Nieuw aanbod, in de vorm van de produkties van 'Forum Studio Opera-Reisgezelschap' zou in deze vraag kunnen voorzien en een belangrijke functie kunnen vervullen bij het ontwikkelen c.q. instandhouden van de operacultuur.

In de opleidings sfeer voor opera-makers was, bij aanvang van de subsidieperiode, sprake van een lacune: er bestonden geen mogelijkheden voor jonge, afgestudeerde en nog werkloze opera-makers om in de praktijk een voortzetting van de beroepsopleiding te krijgen.

Een dergelijke vervolg wordt wel van belang geacht, omdat recent afgestudeerden nauwelijks in aanmerking komen voor werk in de grote produkties en, indien zij deze kans wel krijgen, niet of onvoldoende begeleid worden, met als gevolg dat zij vaak binnen 1 à 2 jaar 'uit het circuit' verdwijnen. Deze begeleiding is nodig om bij het werken onder spanning en onder tijdsdruk, de stemontwikkeling te ondersteunen.

Opera Forum stelde zich ten doel deze mensen te begeleiden in de praktijk van de kleine reis-opera, waarbij langs geleidelijke weg de noodzakelijke maar tijdrovende scholing van zang en theater verzorgd zou worden.

Ten aanzien van de genoemde technische en ondersteunende beroepen was de lacune in de opleidings sfeer zo mogelijk nog groter. Een

volwaardige op de behoefte van theater afgestemde opleiding voor technici zoals belichters en decorbouwers, ontbrak; het zelfde gold voor de kap-grime-functie, en voor ontwerp en produktie van kleding- en hoeden ed. (requisieten).

Van meet af aan was duidelijk, dat de opleiding een sterk accent moest leggen op het uitvoeren van opera-produkties, aangezien 'scholing in de praktijk' in de reguliere opleidingsstructuur ontbreekt, of te weinig aandacht krijgt, terwijl dit toch een wezenlijk onderdeel uitmaakt van de vorming van jonge opera-makers.

Met het oog op deze praktijkervaring stelde Opera Forum Jong zich ten doel per seizoen, dat wil zeggen het theaterseizoen 1988-1989 en 1989-1990, 2 à 3 avondvullende operaprodukties voor te bereiden en uit te voeren. Van elke produktie zouden 15 tot 20 voorstellingen gegeven worden. In totaal zouden per seizoen 45 à 60 voorstellingen gegeven moeten worden, in de kleinere zalen en theaters.

Een dergelijke op de praktijk georiënteerde opleiding kan enkel gegarandeerd worden, wanneer deze ingebed is in een grote, professionele opera-organisatie.

Tegen deze achtergrond werd het noodzakelijk geacht dat een belangrijk deel van de scholing van de cursisten inhoud zou krijgen door medewerkers van de Enschedese Opera Forum-organisatie en dat de cursisten zouden deelnemen aan werkzaamheden van Forum.

Daarnaast zou de opleiding ingevuld moeten worden door workshops en themabijdragen van ervaren solisten, regisseurs, ontwerpers en andere theaterprominenten van naam.

In de aanvangsfase, dat wil zeggen in de looptijd van het project, van 1-1-1988 tot 31-12-1990, zouden in totaal 25 cursisten, 12 vrouwen en 13 mannen, de opleiding tot theatermaker bij Forum Jong kunnen volgen. De opleiding zou uit minimaal 4.160 uur beroepsopleiding bestaan voor de 25 afgestudeerde opera-makers, waarbij gebruik gemaakt wordt van de nieuwste inzichten op het terrein van de inhoud van de diverse lesonderdelen en de methode en organisatie van onderwijs.

Ter bewaking van de continuïteit en de kwaliteit heeft de subsidieaanvrager een "Comité van Advies" in het leven geroepen. Hiervoor zijn uitgenodigd enkele deskundigen van o.a. Nederlandse conservatoria en theateropleidingsinstituten (voor de samenstelling, zie Bijlage I). Dit 'curatorium zou een adviserende rol moeten vervullen voor de opleidingscoördinatoren van Forum Jong en een functie hebben in de evaluatie van de opleiding bij het verstrijken van de subsidieperiode.

Samengevat kunnen de doelstellingen bij de start van het project, als volgt weergegeven worden:

- het bieden van een verantwoorde opleiding in het operavak aan 8 zangers, 17 instrumentalisten en een nader in te vullen aantal geschikte kandidaten voor functies in de facilitaire disciplines, zoals grime, decorbouw, produktieplanning etc.;
- het opzetten van een geïntegreerde opleiding, waarbij de

deelnemers uit de verschillende vakgebieden inzicht krijgen in de werkzaamheden op alle terreinen, en zo het integrale produktieproces leren kennen;

- het vergroten van de vakbekwaamheid van de deelnemers op hun eigen vakgebied, zodat zij na voltooiing van de opleiding een kansrijke positie op de arbeidsmarkt innemen;
- het maken en spelen van professionele kleinschalige opera-produkties, toegesneden op de kleinere podia.

De opzet van de nieuwe opleiding, zoals in grote lijnen boven geschetst, garandeert, zo luidde de stellige overtuiging van de initiators uit de stichting Forum, dat de deelnemers aan deze opleiding goed 'bewerktuigd' en afgestemd op de nieuwste eisen van het theaterberoep een carrière kunnen opbouwen in het opera- en theatervak; de deelnemers zullen voldoen aan het nieuwe beroepsprofiel van theatermaker en daarmee over een wezenlijk grotere kans op werk in de bestaande produkties beschikken, maar ook bij reis-opera's in Nederland, Duitsland of andere landen van de Europese Gemeenschap.

In het navolgende zal stap voor stap nagegaan worden in hoeverre de gestelde doelen gedurende de subsidieperiode gerealiseerd zijn.

HOOFDSTUK 2. Begunstigden: vooruitzichten en realisatie

2.1 Aantal cursisten

In de 'Aanvraag om bijstand' is sprake van een aantal van 25 cursisten, 8 zangers en 17 instrumentalisten, welke de opleiding zullen doorlopen. Deze kern van deelnemers zou, voor zover de capaciteit daartoe ruimte biedt, worden aangevuld met een aantal kappers, griemeurs en decorbouwers.

Allereerst moet gemeld worden dat de werving van instrumentalisten probleemvol verlopen is.

Als reden hiervoor, wordt door de organisatoren vooral het geringe aantal instrumentalisten aangevoerd, van in totaal 10, dat zich voor deelname aan het Forum Jong orkest meldde. Bovendien was, aldus de Forum-leiding, gedurende de audities gebleken dat niveau over het algemeen te laag was. En tenslotte waren de soorten instrumenten te divers om een orkest van een normale samenstelling te formeren.

Aangezien dit probleem in de aanvangsfase vroegtijdig gesignaleerd is en het niet opvullen van deze plaatsen geen gevaar opleverde voor de opleidingsmogelijkheden van de andere doelgroepen (zangers en de andere opera-beroepen), heeft Forum de voortgang van het project niet laten afhangen van deze tegenslag en genoeg genomen met een lagere instroom in deze categorie, van in totaal 3 orkest-musici. Het probleem van het ontbreken van een basis-begeleidingsorkest is opgelost door per productie ad hoc een orkest samen te stellen.

Deze verminderde instroom van musici is 'gecompenseerd' door een hogere instroom van zangers (van in totaal 16) en van de 'overige beroepen' (in totaal 34).

Een en ander heeft er ook toe geleid dat de onderwijsbelasting aangepast is en met name dat het onderwijsprogramma voor de 'overige beroepen' uitgebreid is, zowel het aantal uren als ook de vakken die onderwezen zijn.

Een overzicht van het aantal cursisten wordt gegeven in tabel 1.

Tabel 1.
Aantal cursisten per categorie

Categorie	aantal	waarvan gehele projectperiode
zangers	12	5
orkest-musici	3	2
kap/grime	5	3
decorbouw	9	6
kostuum	6	4
orkest-inspecteur	1	1
regie-assistent	3	1
repetitor	3	2
produktieleiding	2	1
publiciteit	2	1
personeelszaken	1	1
secretariaat	2	0
totaal	49	27

Met inachtneming van de gewijzigde samenstelling van de cursisten, kan op basis van tabel 1 geconcludeerd worden dat Forum er in geslaagd is ruimschoots te voldoen aan de in de subsidie-aanvraag vermelde doelstelling ten aanzien van het aantal cursisten dat de opleiding in de subsidieperiode zou doorlopen.

2.2 Kwalificaties van de deelnemers vóór en na de cursus

Gebleken is dat alle deelnemers ten tijde van werving voor het project Forum Jong werkloos waren, ingeschreven bij het Arbeidsbureau en in aanmerking kwamen voor een uitkering in het kader van de wetgeving op het terrein van de werkloosheid.

De deelnemers aan de zangopleiding beschikten allen over een afgeronde opleiding aan het conservatorium; het zelfde gold voor de instrumenta-
listen, repetitoren en orkestinspecteur.

Vanwege het ontbreken van gerichte vooropleidingen, was het niet mogelijk stringente toelatingseisen te hanteren ten aanzien van de semi-artistieke beroepen (kap/grime), de technische beroepen (decorbouw) en de facilitaire beroepen (publiciteit, secretariaat). Ten aanzien van deze beroepen is de geschiktheid getoetst aan de hand van het al dan niet doorlopen hebben van een vooropleiding, waarin 'aanpalende kwalificaties' verworven zijn. Hierbij zijn de volgende criteria gehanteerd.

Gehanteerde criteria met betrekking tot de beroepscategorie.

categorie	opleiding
grimeur	kappersdiploma/ visagiste of schoonheidsspecialist;
kostumières	kunstacademie (mode-ontwerpen) of, MDGO-Mode & Kleding;
toneeltechnici	LTS/MTS richting bouw, metaal of elektrotechniek;
secretaresse	secretaresse-opleiding, plus enige kennis Engels en Duits;
personeelsfunctionaris	MBO-personeelswerk;
produktieleider	HAVO/VWO;
publiciteit	HEAO;
regie-assistent/ regie-inspeciënt	Muziek- of theaterwetenschappen of toneelacademie.

Voor alle deelnemers gold dat een zekere affiniteit met het theater en de opera aanwezig verondersteld werd, evenals de daarmee in verband te brengen flexibele opstelling ten aanzien van werktijden (bijvoorbeeld in de avonden en gedurende weekeinden).

Na beëindiging van de cursus hebben de deelnemers uit de verschillende categorieën een certificaat ontvangen, waarop de kwalificaties en relevante onderdelen uit de opleiding zijn vermeld. In Bijlage II is een voorbeeld van een dergelijk certificaat opgenomen.

2.3 Werk vóór en na de cursus

Geen van de deelnemers beschikte over relevante werkervaring bij aanvang van de opleiding.

Een van de gevolgen van de gehanteerde toelatingscriteria is dat cursisten op basis van vrijwilligheid aan de opleiding deelnemen en deze derhalve kunnen beëindigen, bijvoorbeeld indien zij elders werk vinden. Dit vormt de hoofdreden voor het aanzienlijke verschil in tabel 1 tussen cursisten die de gehele projectperiode bij Opera Forum onderwijs gevolgd hebben en degene die voortijdig de opleiding verlaten hebben.

Een aanzienlijk aantal van de cursisten heeft gedurende, of in aansluiting op de opleiding werk gevonden.

Van het totale aantal van 49 cursisten heeft een 30-tal voortijdig de opleiding beëindigd vanwege het vinden van werk, of heeft aansluitend op de cursus een werkring gevonden. Dat leidt tot een 'arbeidsmarkt-score' voor het project Forum Jong van ruim 60%.

Bij de opleidingscategorieën met de grootste instroom van cursisten ligt dit percentage veelal hoger, zoals bij de zangers (75%) en de decorbouw (90%). Enkel de variant 'kostuum' valt ten aanzien van dit punt enigszins uit de toon (17%).

Van de overige categorieën behalen de varianten 'repetitor, publiciteit en produktieleiding een lagere arbeidsmarkt-score dan het gemiddelde van ruim 60%.

Iets minder dan de helft van de cursisten bestond uit mannen. De arbeidsmarktscore bij de mannen bedraagt 81% en bij de vrouwen 54%.

Op basis van dit grote aantal deelnemers dat gedurende of in aansluiting op de afronding van de cursus werk heeft gevonden, kan geconcludeerd worden dat het arbeidsmarktperspectief, zoals geschetst in paragraaf 1, nadrukkelijk gerealiseerd is.

Met name voor de categorie zangers en technische dienst (decorbouw) kan geconcludeerd worden dat de opleiding de kansen op werk aanzienlijk heeft vergroot en de opleiding duidelijk voorziet in een lacune in het scholingsaanbod.

In mindere mate geldt dit voor de categorie 'kostuum'.

HOOFDSTUK 3. Inhoud van de opleiding bij Forum Jong.

Zoals in paragraaf 1 vermeld kenmerkt de opleiding bij Forum Jong zich door een vakgerichte verdieping, integratie van afzonderlijke disciplines en door een sterk ontwikkelde praktisch component.

Bij de evaluatie van dit onderdeel is o.a. gebruik gemaakt van de rapportage van Bureau PROFOUND, getiteld 'Opleidingsprogramma Opera Forum Jong. Een beschrijving van het uitgevoerde curriculum in de periode 1988-1990', welke in opdracht van Opera Forum geschreven is. Deze rapportage is als bijlage bijgevoegd.

3.1 Aangeleerde vaardigheden

In algemene zin stelde Forum Jong zich ten doel de afstand te overbruggen tussen 'het geleerde' in de vooropleiding en 'het vereiste' in de beroepspraktijk. Deze algemene doelstelling is in het begin van het project vertaald in de volgende cursorische doeleinden.

Een eerste doel vormde het verder bekwamen op de onderscheiden vakgebieden, te weten zang, repetitor-vaardigheden, drama, regie, beweging/dans, kappen, grimeren, kostumeren, toneeltechniek, italiaans, muziekgeschiedenis en ten aanzien van de facilitaire functies (secretariaat en publiciteit).

Verder stelde men zich ten doel gedurende de opleiding het besef te laten groeien dat de opera een eindprodukt van vele disciplines is, waarbij samenwerking tussen de deelnemers een eerste vereiste vormt. Dientengevolge dienden alle deelnemers over rudimentaire kennis te beschikken van de andere disciplines.

Samenhangend met het karakter van de 'reis-opera', is hieraan toegevoegd, het aanleren van flexibiliteit, gericht op het aanpassen van activiteiten aan de uiteenlopende omstandigheden in de diverse theaters en aan de beperkingen die het transport stelt (bijvoorbeeld aan decorbouw).

Voor alle disciplines geldt dat uitbouw van vakkennis of aanpassing aan nieuwe eisen nodig is. Vanwege het ontbreken van een gerichte vooropleiding, vormde voor een aantal categorieën het overbrengen van vakkennis de hoofdtaak.

Voor de zangers zijn nog een aantal specifieke onderwijsdoelen geformuleerd, zoals:

- het economisch leren verdelen van de ter beschikking staande krachten bij het veelvuldig optreden voor publiek;
- het ervaren van risicofactoren met betrekking tot stemmogelijkheden;
- het ingroeien in het proces van coördinatie tussen uitvoering (bijvoorbeeld dramatische expressie) en gebruik van de stem;
- het leren rationaliseren bij rolinstudering.

Een overzicht van de wijze waarop deze doeleinden in het opleidingsprogramma zijn gerealiseerd, biedt de volgende paragraaf.

3.2 Opleidingsmethoden

Allereerst komen deze doeleinden tot uiting in de uitgangspunten op basis waarvan het programma is samengesteld. Terugblikkend kan hierover het volgende opgemerkt worden.

In het opleidingsprogramma van Forum Jong is gedurende de gehele opleiding zowel aan de opleidings- als aan de praktijkcomponent aandacht geschonken. Ook het praktijkgedeelte stond in het perspectief van de opleiding en kenmerkte zich door een opklimmende moeilijkheidsgraad. De theoretische component kende eveneens een 'praktische' oriëntatie, d.w.z. er is veel aandacht besteed aan het oplossen van problemen uit de praktijk. Totslot kan vermeld worden dat de opleiding zich kenmerkte door een geïntegreerde opzet, waarin aandacht is voor alle disciplines die in het 'opera-bedrijf' samenwerken, en waarin deze verschillende disciplines regelmatig gezamenlijk onderwijs genieten.

Uit bovenstaande blijkt dat de 'praktijk', het zelf vervaardigen en spelen van produkties, de basis van de opleiding vormt. Aan deze praktijk is, door de initiatiefnemers, van meet af aan de eis gesteld, dat deze van een voldoende artistiek niveau moest zijn, opdat voorstellingen verkocht konden worden aan schouwburgen met geschikte kleine podia. Om aan dit kwaliteitscriterium van "opvoerbaarheid" van de produkten te kunnen voldoen, hebben de initiatiefnemers voor elke produktie een ervaren dirigent, ontwerper en regisseur aangetrokken.

Deze eis is bij de evaluatie-werkzaamheden opgevat als een toets voor de kwaliteit van de produkten van Forum Jong en daarmee ook als een toets voor de kwaliteit van de opleiding.

Bovendien is de bereidheid van schouwburg- en theaterdirecteuren om de Forum Jong-produkten in de programmering op te nemen opgevat als de ruimte die de markt biedt voor opera-reisgezelschap en voor operaprodukten afgestemd op de kleinere podia.

In totaal zijn in de seizoenen 1988-'89 en 1989-'90 vier produkties uitgebracht. In het eerste seizoen twee Offenbach-eenakters ("Die Insel Tulipatan" en "Ba-ta-clan") en van Cimerosa "Il Matrimonio segreto"; in het tweede seizoen de "Riemannoper" van Tom Johnson en "La Finta Giardiniera" van Mozart.

Vanwege didactische overwegingen heeft Forum zich bij de keuze van de produkties laten leiden door de opvatting dat sprake moest zijn van een toenemende moeilijkheidsgraad.

Van al deze produkties zijn ca. 15 voorstellingen in schouwburgen gespeeld.

Geconstateerd is dat het uitgangspunt ten aanzien van het aantal uit te voeren produktie en het aantal opvoeringen per produktie, door Opera Forum Jong gedurende de subsidie periode, gerealiseerd is.

Het feit dat Forum Jong er in geslaagd is al deze uitvoeringen in relatief grote aantallen op te voeren in schouwburgen in Nederland, maar ook in het buitenland, en meer nog het feit dat in de publiciteit veel aandacht hieraan besteed is, welke overwegend bestond uit lovende kritieken (zie Bijlage IV), mag zeker beschouwd worden als een indicator voor de kwaliteit van de opleiding en het succes van de gekozen opleidingsmethodiek.

Behalve in de schrijvende pers, is ook op radio en TV aandacht besteed aan de uitvoeringen van Opera Forum Jong. Genoemd kunnen worden het programma "Radio Vierklank" van de KRO, "Ophef en Vertier" van de VARA, "Für Elise" van de NOS en "Reiziger in Muziek".

In de "aanvraag om bijstand" is te kennen gegeven dat een onderdeel van de praktijkcomponent zou bestaan uit deelname aan werkzaamheden van de Forum-organisatie.

Inmiddels is gebleken dat deze samenwerking op een tweetal belangrijke onderdelen totstand gekomen is, nl.:

- het optreden van een groot aantal medewerkers van Forum in het onderwijsprogram; en,
- de stage-activiteiten van de cursisten in de technische en semi-artistieke richtingen.

Bij de start van de opleiding was het de bedoeling om ook zangers en musici rollen te laten vervullen bij de bestaande Opera Forum-organisatie of bij uitvoeringen van derden.

Geconcludeerd moet worden dat deze doelstelling niet gerealiseerd is. Als reden hiervoor wordt door de organisatoren aangevoerd, dat de capaciteit van de cursisten bij aanvang van de cursus niet zodanig is dat deze integratie direct gerealiseerd kan worden. Een oordeel over de capaciteit van de cursisten kan veelal pas na een jaar geveld worden. Een bijkomend probleem is dat de planing van de produkties en rolbezetting bij Forum minimaal 1 jaar vooruit loopt.

Het belang van de 'inbedding' van Forum Jong bij een bestaande opera-organisatie is niet enkel gebleken uit de vruchtbare samenwerking die hieruit voortvloeit op het terrein van de opleiding, maar ook uit het gebruik van de noodzakelijke en omvangrijke infrastructuur waarover een dergelijke opleiding dient te beschikken.

Forum Jong heeft gebruik gemaakt van de diverse praktijk- en onderwijsruimten van Forum. Genoemd kan in dit verband worden de muziek- en dramaruimte, de orkestrepetitieruimte, studioruimten, atelierruimten- (kostuum en kap/grime), ruimte voor decorbouw en kantoorruimte.

3.2.1 Integratie van nieuwe technologie en kennis in de opleiding

Uit de evaluatie van de inhoud van de opleiding is gebleken dat zowel in het theoretisch- als in het praktisch gedeelte, gebruik gemaakt is van moderne technieken en hulpmiddelen.

Ten aanzien van het gebruik van nieuwe technologie bij decor, kostuum en belichting kan het volgende vermeld worden.

Bij de belichting betreft dit allereerst computergestuurde instelling van belichting van decor, pruiken en kostuums (intensiteit, invalshoek lichtbundels, aantal schijnwerpers etc.); vervolgens het hanteren van theaterspots met verschillende lampen (halogeen en gasontlading) en het op afstand besturen van schijnwerpers (volgspots, kleurwisselaars). Totslot kan hierbij genoemd worden de lichtbeeldprojecties, waarbij aan de orde is berekening van hoeken voor diaprojectie, aanpassing van computerprogrammatuur voor projectie en laser-projectie. Tijdens uitvoeringen en opleiding is gebruik gemaakt van video-apparatuur, waarbij de kennis van zowel opnemen, monteren als van afspelen toegepast is. Bij voorstellingen dient deze apparatuur ook als communicatiemiddel tussen 'bak', toneelvloer en zij- en achtertoneel. Ten behoeve van het geluid is uiteraard gebruik gemaakt van mogelijkheden tot versterking van orkestgeluid en is de kennis ten behoeve van instelling en opstelling van microfoons en recording in de opleiding verdisconteerd.

Bij toneeltechnieken was sprake van gebruik en kennis van hydraulisch gestuurde trekkenwanden, hovercrafttechnieken voor verplaatsing van toneelvloeren, pyrotechnieken en hantering van vuurwapens (als rekwi-siet).

Ten behoeve van de planning hebben de deelnemers van Forum Jong, voortbouwend op de kennis van Forum, toepassingsprogramma's binnen Lotus 123 ontwikkeld. De moeilijkheidsgraad van deze exercitie hangt samen met het grote aantal planningsvariabelen:

- opvoering en verkoop in schouwburgen gespreid over het land (afstanden, reistijden);
- reisschema's van medewerkers bij opvoeringen ('techniek' vertrekt 's morgens, kappers en kleedsters rond het middaguur, tegen de avond -een uur na elkaar- respectievelijk koor, solisten en orkest);
- afstemming en inzet van activiteiten van de afzonderlijke deelnemers (repetities, opvoeringen);
- beschikbaarheid en reservering van repetitieruimten, alsmede van schouwburgzalen voor repetitie, opbouw decor etc. en uitvoering.

Deze gegevens zijn vervolgens tot seizoenoverzichten en maandlijsten verwerkt, waarin een overzicht per opleidingscategorie is opgenomen.

Ook bij de organisatie van het programma en de wijze van overdracht is aandacht besteed aan nieuwe technologie en zijn recente inzichten op het terrein van de didactiek toegepast.

In het programma van Forum Jong zijn uiteenlopende vormen van kennis-overdracht en -verwerving terug te vinden. Bij de theoretische opleidingscomponent is gebruik gemaakt van de volgende werkvormen: individuele begeleiding (bij zang, rolinstudering of grimeren), groepsinstructies (bij italiaans, tapdansen, patroontekenen, decorontwerp en bewegingslessen), workshops en masterclasses (o.a. van Terence Sharp, Birgit Nilsson en Roberta Alexander), stages bij Opera Forum (toneeltechnici, regie-assistenten, grimeurs en orkestinspecteurs) en excursies en bezoek van repetities en uitvoeringen van Opera Forum.

Ook in het praktijkgedeelte zijn uiteenlopende werkvormen gehanteerd. De belangrijkste hierbij was uiteraard de uitvoering van operaproducties door het gehele gezelschap.

Vanaf het begin van het project Forum Jong is samengewerkt met het Medisch Spectrum Twente, met dr. W. Kersing, keel-, neus- en oor-arts. De zangers hebben aldaar regelmatig een stemonderzoek ondergaan en zijn geadviseerd over de wijze waarop de stem gebruikt moet worden en de omvang waarin deze belast mag worden. Als gevolg van deze onderzoeken kunnen de stem-mogelijkheden van de jonge zangers ook in medisch fysieke zin beoordeeld worden en kan de begeleiding beter worden afgestemd. Een gevolg is verder dat, door het vermijden van overbelasting, schade aan stembanden kan worden voorkomen. Op deze wijze zijn in de opleiding extra garanties ingebouwd voor de loopbaan van de jonge zanger.

3.3 Inhoud van de opleiding

De tweejarige opleiding, zoals in de subsidie-periode gerealiseerd, is opgebouwd uit een theoretische en een praktische component. In onderstaande figuur is aangegeven welke opleidingsonderdelen hierbij aan de orde geweest zijn en op welke doelgroep van de deelnemers deze gericht waren.

Opleidingsonderdelen en doelgroepen van Forum Jong

opleidingsonderdeel	doelgroep
1) zang	zangers
2) repertoire-, interpretatie- en stemtechniekles	repetitoren
3) drama en regie	zangers, regie-assistenten en inspeciënten
4) bewegingslessen	zangers
5) kappen en grimeren	kappers en grimeurs
6) kostumeren	kostumières
7) toneeltechniek/belichting	toneeltechnici
8) muziekgeschiedenis	kappers/grimeurs overige functies* toneeltechnici en kostumières
9) italiaans	alle deelnemers
10) tap-dansen	alle deelnemers

* secretariaat, personeelswerk en publiciteit

Uit de figuur blijkt dat met uitzondering van de musici en de 'overige beroepen' voor alle doelgroepen van de cursisten een specifieke opleidingscomponent totstand gekomen is. Dit vormt een logisch gevolg van het uitgangspunt van de opleiding, waarbij integratie en samenwerking van de disciplines voorop stond.

Een gevolg hiervan is ook dat een aantal onderdelen gevolgd wordt door meerdere doelgroepen, zoals drama/regie, muziekgeschiedenis, italiaans en tap-dansen.

Het ontbreken van een variant voor de categorie musici is het gevolg van het geringe aantal deelnemers in deze categorie.

De opleiding voor deze beperkte groep instrumentalisten bestond uit het 'meedraaien' met de orkestformatie van Forum, zowel bij repetities als bij uitvoeringen (remplacant). Op deze wijze heeft deze groep alsnog orkest-ervaring kunnen opdoen.

Uiteraard vormde deze groep steeds de kern van de, ad hoc samengestelde, instrumentele begeleiding bij de uitvoeringen van Forum Jong.

Ten behoeve van de 'overige beroepen', zoals secretaresse, pr-medewerkers en personeelsfunctionaris, is gekozen voor een 100% praktische invulling; deze cursisten hebben een groot deel van de periode stage gelopen bij de betreffende afdelingen van de Forum-organisatie en konden later, bij de zelfstandige uitvoering van de functie ten behoeve van de produkties van Opera Forum Jong, steeds terugvallen op expertise van deze Forum-afdelingen.

'Muziekgeschiedenis' is in het programma opgenomen om de deelnemers in de ondersteunende-, technische - en semi-artistieke beroepen, die geen muziekachtergrond hebben, enige kennis op dit terrein te verschaffen. Dit vergroot tevens het inzicht en begrip voor het werk van de zangers, repetitoren en musici.

Aangezien een groot deel van de zangpartijen in operawerken geschreven zijn in de italiaanse taal, vormt een basiscursus in deze taal een zinvolle aanvulling op het onderwijsprogramma. Binnen de cursus is zowel voor beginners- als gevorderden onderwijs verzorgd.

De uitgebreide aandacht voor beweging en tap-dansen heeft alles te maken met de 'nieuwe eisen' die aan operazangers gesteld worden: zangers worden behalve op de kwaliteit van de stem, in toenemende mate beoordeeld op toneel- en bewegingsvaardigheden.

In het algemeen kan opgemerkt worden dat in het eerste seizoen, 1988-1989, een aantal van de onderdelen kampte met start-problemen en dat in het tweede seizoen de inhoud en structuur aanzienlijk steviger verankerd is.

Het onderwijsprogramma is gebaseerd op een participatie van de cursisten van 40 uur per week. Gebleken is dat in de periodes waarin aan de opera-produkties gewerkt wordt, deelnemers dit aantal regelmatig overschreden.

3.4 Evaluatie van de opleiding

Mede vanwege het karakter van de opleiding, 'uniek in zijn soort', en het feit dat de cursus voor het eerst verzorgd werd, hebben de initiatiefnemers ruimte voor evaluatie en inspraak van alle participanten, gedurende de cyclus, gereserveerd.

Er is sprake geweest van een tweetal wijzen van evaluatie. Allereerst de regelmatige bijeenkomsten, een keer per 2 maanden, van de deelnemers per discipline met de docent die de dagelijkse begeleiding van deze groep tot zijn taak had en de studietoördinator van Forum Jong. Met het oog op deze gesprekken zijn een vijftal groepen samengesteld:

----- zangers;
 ----- kappers/grimeurs;
 ----- kostumières;
 ----- toneeltechnici;
 ----- overige disciplines.

Op de tweede plaats heeft evaluatie van het praktijkgedeelte plaatsgevonden, na elke voorstelling en na elke produktie. In deze evaluatie stond de vraag voorop of het geleverde de toets der kritiek kon doorstaan en of de integratie van disciplines tot zijn recht gekomen is.

Deze evaluaties hebben, zo is gebleken uit gesprekken met cursisten en cursusleiding, meermaals geleid tot bijstelling van cursusonderdelen en tot verbetering van de organisatie en onderlinge afstemming.

Een bijkomend gevolg van deze evaluaties, met name van de evaluaties naar aanleiding van de voorstellingen van de vier operaprodukties, vormde integratie en wederzijds begrip tussen de cursisten van de verschillende disciplines.

De belangrijkste opmerkingen die op basis van deze evaluaties gemaakt kunnen worden, zijn de volgende.

Voor de individuele vocale begeleiding van zangers zou meer tijd ingeruimd moeten worden. De gerealiseerde intensiteit van twee dagen per week, wordt als "te gering" beoordeeld.

Een zelfde opmerking is ook gemaakt ten aanzien van de begeleiding van de kappers en grimeurs. Hier zou de verhouding tussen begeleiding/instructie en huiswerk ten gunste van eerst genoemde gewijzigd moeten worden.

Bij de opleiding van de kostumières is opgemerkt dat de onderwijsdoelen zowel gericht moeten worden op technische mogelijkheden van naaimachines als op vormgevingsaspecten.

Ten aanzien van theatertechniek (licht en geluid) is de wens uitgesproken de huidige structuur, die grotendeels bestaat uit stage-activiteiten bij Forum, aan te vullen met een deel theoretische opleiding.

HOOFDSTUK 4. Plannen voor verdere ontwikkeling

Bij het verstrijken van de subsidie-periode van Opera Forum Jong, heeft de leiding van Opera Forum een plan gepresenteerd, getiteld "VAN OPERA FORUM JONG NAAR FORUM II".

In deze nota wordt gepleit voor continuëring van de opzet van de opleiding, zoals in Opera Forum Jong gerealiseerd en zoals boven beschreven. Dat wil zeggen met handhaving van de uitgangspunten ten aanzien van het 'praktijk-' karakter en de integratie van diverse disciplines.

De nota stelt verder voor de opleiding de status van een 'academie' te verlenen, die voortbouwt op HBO/MBO-opleidingen als conservatorium, decor- en kostuumontwerpen etc..

De nota beoogde met deze voorstellen tot voortzetting (FORUM II) aansluiting te vinden bij de plannen van het Min. van Onderwijs en Wetenschappen voor het post-initiële hoger kunstonderwijs.

Dit betekent dat financiering in het kader van ESF-verband niet langer wordt nagestreefd.

Tot op heden (ultimo 1990) is Opera Forum er niet in geslaagd deze plannen te verwezenlijken.

BIJLAGEN:

Biilage 1

Comité van Advies - Opera Forum Jong

De volgende personen hebben gedurende de subsidie-periode zitting gehad in het Comité van Advies ten behoeve van de kwaliteitsbewaking van de praktijkopleiding voor 'opera-makers': Opera Forum Jong.

dhr. C. van de Plas	docent drama
dhr. M. Feenstra	programma-maker NOS
mevr. A. Haenen	zanger/docent
dhr. J.P. Rieu	dirigent/docent
dhr. H.vd. Hombergh	dirigent/musicus
dhr. G.H.J. Verlinden	journalist/musicoloog
mevr. Renckens (gedurende 1 jaar)	St.Leerplan Ontwikkeling Enschede
dhr. P. Audi (gedurende ½ jaar)	art.directeur Nederlandse Opera

Bijlage 2

Enschede, 30 juni 1990

De lezer zij gegroet!

Ondergetekende verklaart dat tot 30 juni 1990
als verbonden is geweest aan Opera Forum Jong.

Opera Forum Jong ging op 1 oktober 1988 te Enschede van start. Hiermee werd -na het verdwijnen van de Amsterdamse Operastudio- aankomend operatalent wederom de gelegenheid geboden om zich te bekwamen in de praktijk. Anders dan bij de Operastudio echter, koos Stichting Forum voor een bredere opzet. Niet alleen zangtalent, maar ook costumieres, kap- en grimmedewerkers, theater-technici, regieassistenten en ondersteunend personeel maakten deel uit van het project, hetgeen Opera Forum Jong tot een tamelijk volledig operagezelschap heeft gemaakt.

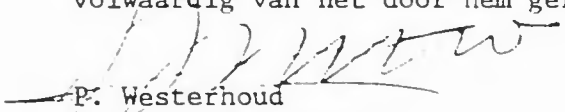
Het doel van Opera Forum Jong was om jonge, meest afgestudeerde deelnemers te specialiseren in het opera/theatervak. De nadruk van de dagelijkse activiteiten lag daarbij op het zelf produceren van een opera. Daarnaast vormde meer gericht onderwijs een belangrijk aspect. Zo zijn er workshops gehouden waar ervaren solisten en andere theaterprominenten adviezen gaven en over hun ervaringen vertelden. Enige bekende namen zijn Birgit Nilsson, Roberta Alexander, Terence Sharpe, Donald George, Hans de Roo. Bovendien zijn er lessen gegeven in hoedenmaken, patroontekenen, grimeren, pruikenmaken, Italiaanse taal, belichten, dramatechniek en zanginterpretatie. Naast deze vakgerichte scholing zijn nog cursussen gegeven in kostuumgeschiedenis, muziekgeschiedenis, beweging en tapdansen.

Opera Forum Jong heeft een viertal producties uitgebracht:

1. Ba-ta-clan en die Insel Tulipatan van Offenbach
2. Il Matrimonio Segreto van Cimarosa
3. Die Riemannoper van Tom Johnson
4. La Finta Giardiniera van Mozart

De resultaten van Opera Forum Jong hebben een stijgende lijn te zien gegeven. Daar blijkt de voortgang van de groei van alle deelnemers uit.

We constateren dat met goede motivatie aan het project heeft deelgenomen en is uitgegroeid tot iemand die volwaardig van het door hem gekozen vak zijn beroep kan maken.

P. Westerhoud
Algemeen Directeur

CERTIFICAAT

OPERA FORUM JONG

een twee-jarig ervaringsproject op het gebied van opera
van 1 oktober 1988 tot en met 30 juni 1990.

De directie van Stichting Forum verklaart dat

.....

heeft deelgenomen aan het project

van ..... 19 ..... tot en met ..... 19 .....

als .....

Enschede, 30 juni 1990

P. Westerhoud
Algemeen Directeur

Bijlage 3

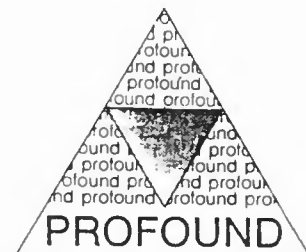
PROFOUND
Noordelijke Esweg 167,
7558 MX Hengelo (o).
Telefoon: 074 - 771563

Opleidingsprogramma
'Opera Forum Jong'

Een beschrijving van het uitgevoerde
curriculum in de periode 1988 - 1990

Anca Nies

PROFOUND
Hengelo, januari 1990

Inhoudsopgave

	blz.
Inleiding	1
I. Opleidingsprogramma 'Opera Forum Jong' (1988 - 1990)	3
1. Doelen en uitgangspunten	3
2. Deelnemers en hun beginniveau	5
3. Inhouden, ordening en tijdsbesteding	7
4. Werkvormen, materialen en ruimten	13
5. Evaluatie	16
II. Enkele ideeën over de toekomstige opleiding	19
1. Doelen en uitgangspunten	19
2. Deelnemers en hun beginniveau	19
3. Inhouden, ordening en tijdsbesteding	20
4. Werkvormen, materialen en ruimten	21
5. Evaluatie	21

Inleiding

In oktober 1988 is op initiatief van de Stichting Forum de praktijkopleiding 'Opera Forum Jong' gestart, in eerste instantie als tweejarig project. In januari 1990 is de tijd aangebroken om zichtbaar te maken wat er de afgelopen anderhalf jaar aan inspanningen verricht is en wat de opbrengsten daarvan zijn. Op basis daarvan kan beoordeeld worden óf, en op welke wijze de praktijkopleiding zich in de komende jaren kan voortzetten.

In dit kader is er een nota geschreven over de toekomst van Opera Forum Jong ten behoeve van degenen die moeten beslissen over continuering van de opleiding. In deze nota wordt verwezen naar een bijlage, waarin het opleidingsprogramma cq. het curriculum van Opera Forum Jong wordt beschreven.

Deze bijlage ligt nu voor u. Er is gekozen voor het bijvoegen van deze bijlage als een apart produkt, omdat deze, behalve als bijlage van de genoemde nota, ook als losstaande publikatie van nut kan zijn voor andere bij Opera Forum Jong betrokkenen, zowel internen als externen. Op onderdelen is er sprake van enige overlap tussen de nota en dit produkt. Echter in deze beschrijving ligt de nadruk op de opleiding, terwijl in de nota de totale structuur van het project meer aandacht krijgt.

Dit opleidingsprogramma moet gezien worden als een eerste fase in het proces met als doel te komen tot een opleidingsplan voor Opera Forum Jong voor de toekomst. Bij het opstellen van zo'n 'toekomstplan' zullen de schrijvers zich uiteraard baseren op wat er de afgelopen jaren is gerealiseerd bij Opera Forum Jong. Dit is in grote lijnen neergelegd in de onderhavige beschrijving van het opleidingsprogramma, zoals dat in de periode 1988 - 1990 is uitgevoerd. Dit produkt is dan ook vooral een tussenprodukt op de weg naar een opleidingsplan voor de toekomst. Enkele eerste gedachten over de toekomstige opleiding zijn aan het eind van dit opleidingsplan reeds opgenomen.

Deze beschrijving pretendeert niet een zeer gedetailleerd beeld te geven van de opleiding. Het behoorde in deze fase nog niet tot de mogelijkheden alle direct

betrokkenen bij de diverse opleidingsonderdelen te bevragen. Hierdoor kunnen er eventueel enkele onvolkomenheden in deze beschrijving geslopen zijn.

Het opleidingsprogramma is beschreven aan de hand van de volgende indeling.

1. Doelen en uitgangspunten;
2. Deelnemers en hun beginniveau;
3. Inhouden, ordening en tijdsbesteding;
4. Werkvormen, materialen en ruimten;
5. Evaluatie.

Daarna volgen enkele ideeën over de opzet en invulling van de praktijkopleiding in de toekomst. Deze ideeën geven een eerste, beperkte aanzet voor het opleidingsplan.

I. Opleidingsprogramma 'Opera Forum Jong' (1988 - 1990)

1. Doelen en uitgangspunten

Opera Forum Jong heeft als algemeen doel het overbruggen van de afstand tussen de pure opleiding (bijvoorbeeld conservatorium, kunstacademie, MTS, kappersopleiding, MDGO-Mode & Kleding) en de beginnende praktijk (theater). Om dit te bereiken streeft men de onderstaande doelen na.

Doelen

1. De deelnemers in de praktijk leren omgaan met opera-producties / de deelnemers bekwamen in het uitvoeren van (een serie) opera-voorstellingen. Hiertoe is van belang:
  - a. het economisch leren verdelen van de ter beschikking staande krachten bij het veelvuldig optreden voor publiek;
  - b. het ervaren van de risicofactoren met betrekking tot de stemmogelijkheden;
  - c. het ingroeien in het proces van coördinatie tussen uitvoering (bijvoorbeeld dramatische expressie) en gebruik van de stem;
  - d. het leren rationaliseren bij rolinstudering.
  - e. het leren kennen van alle disciplines die in een 'opera-bedrijf' samenwerken: het bereiken van een zo groot mogelijke professionele instelling door elke deelnemer ook kennis bij te brengen van de andere dan de eigen disciplines.
  - f. het aanleren van flexibiliteit, die bij een reis-opera moet worden opgebracht, met name zich kunnen aanpassen aan uiteenlopende omstandigheden en faciliteiten in theaters.

2. De deelnemers bekwamen cq. verder bekwamen op de onderscheiden vakgebieden, te weten: zang, repetitor-vaardigheden, drama, regie, beweging (waaronder tapdansen), kappen/ grimeren, kostumeren, toneeltechniek,

project-management (ondersteunende functies), Italiaans en muziekgeschiedenis.

Organisatorische en didactische uitgangspunten

Bij het nastreven van genoemde doelen baseert Opera Forum Jong zich op de volgende uitgangspunten.

1. Opera Forum Jong schenkt gedurende de gehele opleiding (2 jaar) aandacht aan specifieke opleidingsonderdelen (opleidingscomponent) en aan de opera-praktijk (praktijkdeel).
2. De opzet van Opera Forum Jong is opleidingsgericht. Dit betekent dat ook het praktijkdeel in opleidingsperspectief staat: het uitvoeren van opera-producties staat eveneens ten dienste van het leren door de deelnemers.
3. Het praktijkdeel is een essentieel element van Opera Forum Jong. De praktijkervaring die in het praktijkdeel wordt opgedaan is een noodzakelijke voorwaarde voor het kunnen bereiken van doel 1.
4. De opleidingscomponent en het praktijkdeel hangen nauw met elkaar samen, in die zin dat men binnen de opleidingscomponent veel aandacht besteedt aan het oplossen van problemen die zich binnen de praktijk (praktijkdeel van de opleiding) blijken voor te doen.
5. Opera Forum Jong kent een geïntegreerde opzet waarin aandacht is voor alle disciplines die in een 'opera-bedrijf' samenwerken.

Artistieke uitgangspunten

1. Opera Forum Jong kiest overwegend voor het traditionelere opera-repertoire, omdat haar doelgroep (publieksgroepen uit de kleinere theaters) dit prefereert. Dit neemt niet weg dat Opera Forum Jong een enkele keer een 'bijzondere', wat meer van de traditie afwijkende opera-productie verkiest.
2. Opera Forum Jong wil verfrissende elementen toevoegen, wat zij met name tot uitdrukking laat komen in de verbeelding van scènes, decors, en dergelijke.

2. Deelnemers en hun beginniveau

Deelnemers

Opera Forum Jong heeft op het moment van het verschijnen van dit opleidingsprogramma 39 deelnemers, als volgt verdeeld over de onderscheiden vakgebieden:

- 8 zangers;
- 4 grimeurs;
- 6 kostumières;
- 8 toneeltechnici;
- 6 ondersteunende functionarissen
- 2 regie-assistenten / inspeciënten ('stage-managers');
- 3 repetitoren;
- 2 musici.

In de groep deelnemers treden af en toe kleine wijzigingen op. Enkele deelnemers zijn afgevallen, bijvoorbeeld omdat zij werk gekregen hebben. Deze personen probeert men te vervangen door nieuwe deelnemers.

Beginniveaus

Bij de deelnemers zijn de onderstaande beginniveaus vereist.

Zangers: Conservatorium of gelijkwaardig niveau (beoordeling op de kwaliteit van de stem).

Grimeurs: Kappersdiploma of diploma visagiste/schoonheidsspecialiste.

Kostumières: Kunstacademie (richting mode-ontwerpen) of MDGO-Mode & Kleding

Toneeltechnici: LTS of MTS, richting bouwtechniek, metaaltechniek of elektrotechniek.

Ondersteunende functionarissen:

- secretaresses: diploma stenotypiste, goede schrijfvaardigheid, basiskennis Engels en Duits;
- personeelwerk.: MBO-opleiding personeelwerk;
- orkestinspecteur: Conservatorium;

- produktieleider: HAVO/VWO-opleiding, talen- en techniekkennis, organisatievermogen, communicatieve vaardigheid;

- publiciteitsmensen:

HEAO, richting communicatie.

Regie-assistenten / inspeciënten:

Muziek- of theaterwetenschappen (universitair/academisch niveau) of toneelacademie, ervaring in de theaterwereld.

Repetitoren: Conservatorium piano (daarnaast is conservatorium orkestdirectie wenselijk).

Musici: Conservatorium.

Bij alle deelnemers is een zekere affiniteit met het theater en - daarmee samenhangend - bereidheid tot een flexibele opstelling, (onder andere wat betreft werktijden) een vereiste.

3. Inhouden, ordening en tijdsbesteding

De tweejarige praktijkopleiding is, zoals reeds bij de uitgangspunten is vermeld, opgebouwd uit een opleidingscomponent en een praktijkdeel. Op de inhoud van beide wordt hier achtereenvolgens ingegaan.

Inhoud van de specifieke opleidingscomponent

In onderstaand schema is weergegeven welk opleidingsonderdelen de opleiding bevat ten behoeve van de verschillende deelnemersgroepen.

Opleidingsonderdelen	Deelnemersgroepen
1. Zang	zangers
2. Repertoire-, interpretatie- en stemtechniekles	repetitoren
3. Drama en regie	zangers, respectievelijk regie-assistenten / inspeciënten
4. Bewegingslessen	zangers
5. Kappen en grimeren	kappers/grimeurs
6. Kostumeren	kostumières
7. Toneeltechniek / belichting	toneeltechnici
8. Muziekgeschiedenis	kappers/grimeurs ondersteunende functionarissen toneeltechnici kostumières
9. Italiaans	alle deelnemers;
10. Tap-dansen	alle deelnemers.

Enkele opmerkingen ter toelichting en aanvulling op de 10 opleidingsonderdelen

1. Voor alle deelnemers bestaat een specifieke opleidingscomponent, behalve voor de musici en voor de ondersteunende functionarissen.

Voor de musici bestaat hiervoor voornamelijk een praktische reden: er hebben zich te weinig musici van voldoende niveau als deelnemer voor het project aangemeld. De twee musici die als deelnemer zijn geselecteerd bij de start van het project, zijn deelnemers gebleven. Zij vormen de kern van het ad hoc-orkest dat per opera-productie gevormd wordt, en spelen incidenteel mee in Forum Filharmonisch.

De ondersteunende functionarissen worden nagenoeg uitsluitend in de praktijk geschoold, mede door stage te lopen bij Forum.

2. De rationale achter de keuze voor de opleidingsonderdelen 1 tot en met 7 ligt in de opzet van het project alle disciplines die in een opera-bedrijf samenwerken mee te nemen (zie ook doel 1e). De reden hiervoor ligt in het feit dat men klasse-onderscheid in de opleiding wil voorkomen. Men streeft een zo groot mogelijke collegialiteit na in de zin van het kunnen opbrengen van begrip en waardering voor elkaars werk. Dit alles kan de kwaliteit van de voorstellingen ten goede komen.

Men komt met elkaars werk in aanraking door:

- a. het met elkaar geconfronteerd worden in de productie zelf, doordat het gezelschap zo klein van omvang is (informele contacten);
- b. het modelleren door zangers en anderen voor de kappers/grimeurs;
- c. het voeren van een - overwegend evaluatief - gesprek met alle deelnemers tesamen na iedere opera-productie en incidenteel wanneer men dat nodig acht;
- d. het gezamenlijk deelnemen aan de opleidingsonderdelen Italiaans, tapdansen en - voor een aantal groepen - muziekgeschiedenis.

De component 'muziekgeschiedenis' is opgenomen om de deelnemers op ondersteunend terrein, die geen muziekachtergrond hebben, enige kennis van de muziekwereld bij te brengen. Dit kan bijdragen aan meer begrip voor het werk van de zangers, repetitoren en musici.

Aan Italiaans is een opleidingscomponent gewijd om twee redenen.

- a. In het opera-vak is Italiaans een belangrijke taal: niet alleen de zangers, maar ook het ondersteunend personeel (bijvoorbeeld de secretaresses) komen met Italianen, en daarmee met Italiaans, in aanraking. Enige basiskennis van Italiaans is daarom zeer wenselijk.
- b. Het is een middel om te bereiken dat alle deelnemers met elkaar in contact komen. Het brengt alle deelnemers gedurende enkele uren per week samen.

Er is aandacht voor tap-dansen in de opleidingscomponent om twee redenen:

- a. Voor zangers kan het in hun latere werk erg nuttig zijn dit te kunnen, met name voor de zangers die de operette-, dan wel musical-wereld instappen.
- b. Evenals Italiaans is tap-dansen een middel om alle deelnemers samen te brengen.

3. Aan alle opleidingscomponenten is in beide jaren/seizoenen aandacht geschonken, behalve aan:

- tap-dansen;
- muziekgeschiedenis.

Deze beide opleidingsonderdelen beperkten zich tot het tweede seizoen.

Echter ook een aantal andere opleidingsonderdelen kende in het eerste seizoen nog slechts een vrij beperkte invulling. In het tweede seizoen zijn de meeste onderdelen goed van de grond gekomen.

Inhoud van het praktijkdeel

In het praktijkdeel van de opleiding is aandacht besteed aan de voorbereiding en uitvoering van de volgende vier operaprodukties:

- 'Die Insel Tulipatan' en 'Ba-ta-clan' van Offenbach;
- 'Il matrimonio segreto' van Cimarosa;
- 'Riemannoper' van Johnson;
- 'La Finta Giardiniera' van Mozart.

Aan elke opera-productie wordt 12 weken besteed, waarvan vier weken aan muzikale aspecten (zang en rolinstudering) en acht weken aan regie-aspecten (drama en beweging).

Ordering

De ordening van de vier produkties is zodanig dat er sprake is van een geleidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad voor de zangers, d.w.z. voor wat betreft zang en drama. Het is niet haalbaar dit of andere ordeningsprincipes daarnaast te hanteren voor de andere disciplines. Wel is het zo dat de deelnemers uit de andere disciplines bij de opera-produkties in wisselende omvang ondersteuning hebben ontvangen van medewerkers van Opera Forum.

Tijdsbesteding

Alle deelnemers draaien gemiddeld 40 uur per week. In de periodes waarin aan de opera-produkties gewerkt wordt, overschrijden alle deelnemers regelmatig dit gemiddelde. In het schema op de volgende pagina is weergegeven hoeveel uur per week de diverse groepen deelnemers gemiddeld besteden aan de verschillende onderdelen. Er is steeds een opsplitsing gemaakt naar opleidingscomponent en praktijkdeel. Ook het praktijkdeel streeft opleidingsdoelen na.

Toelichting op het schema:

- De in het schema vermelde uren per week zijn geschatte gemiddeldes. De verdeling over opleidingscomponent en praktijkdeel ligt sterk verschillend in periodes waarin men wel (12 weken per produktie) of niet aan de opera-produktie werkt.
- De 25 uur die voor de zangers, repetitors, regie-assistenten en musici vermeld staan bij de praktijkdelen van zang, repetitor-activiteiten, drama en regie, en bewegingslessen, zijn steeds dezelfde 25 uur. In deze 25 uur wordt gezamenlijk door de genoemde deelnemers geïntegreerd aan de betreffende onderdelen gewerkt.
- De opleidingscomponent van drama/regie en van bewegingsles is bij de repetitoren cursief gedrukt, omdat de repetitoren hierbij wel aanwezig zijn (om de zangers te begeleiden), maar het is voor hen eigenlijk geen opleiding. Zij krijgen alleen aanwijzingen bij hun eigen opleidingscomponent en bij de zangopleidingscomponent.

(vervolg toelichting op pagina 12)

- De 5 extra uren bij het praktijkdeel voor de regie-assistenten staan voor uren die zij bij regie-repetities van Opera Forum aanwezig zijn.
- De 10 extra uren bij het praktijkdeel voor de musici staan voor uren die zij meedraaien bij Forum Filharmonisch.
- De specifieke opleidingscomponent bij toneeltechnici is zeer beperkt, in die zin dat er slechts incidenteel cursorisch aandacht voor is. Opleiding en praktijk lopen met name bij deze discipline sterk door elkaar heen, evenals bij de ondersteunende functionarissen.
- Muziekgeschiedenis betreft één les van anderhalf uur per 14 dagen.
- Italiaans wordt in twee groepen gegeven: een beginners- en een gevorderden-groep. Elke groep krijgt 20 lessen van anderhalf uur per week: 12 lessen in het eerste seizoen en 8 lessen in het tweede seizoen.
- Bij alle deelnemers komt er gemiddeld 2 uur per week reistijd bij. In de periodes dat voorstellingen gegeven worden is de reistijd uiteraard veel hoger. In de overige periodes is er dan ook geen reistijd.

4. Werkvormen, materialen en ruimten

Om de inhoud op een goede wijze te organiseren en over te brengen aan de deelnemers wordt gebruik gemaakt van onderstaande werkvormen, materialen en ruimten.

Werkvormen

Gehanteerde werkvormen binnen de specifieke opleidingscomponent zijn:

- individuele begeleiding bij oefening van taken, bijvoorbeeld bij zang, rolinstudering, grimeren, etc.;
- groepsinstructie, bijvoorbeeld bij Italiaans, tapdansen, patroontekenen, decorontwerpen, bewegingslessen, etc.;
- workshops en masterclasses bij zang en drama;
- meelopen met producties van Opera Forum, bijvoorbeeld door toneeltechnici, regie-assistenten, grimeurs en orkestinspecteur;
- excursies, soms voor alle deelnemers, vaak alleen voor de toneeltechnici.
- bezoeken van repetities en voorstellingen van Opera Forum.

Gehanteerde werkvormen binnen het praktijkdeel zijn:

- individueel en groepsgewijs werken aan de voorbereiding van de operaproducties in de vorm van repetities (bijv. bij zang en drama) en van praktische oefening (bijv. bij grimeren, belichting);
- met het gehele gezelschap uitvoeren van de operaproducties.

Materialen

Men maakt bij de diverse onderdelen van uiteenlopende materialen gebruik. Het betreft zowel lesmaterialen als ondersteunende materialen en hulpmiddelen. Deze laatste hebben duidelijk de overhand. Hieronder volgt een opsomming.

- Bij Italiaans wordt gebruik gemaakt van schriftelijk lesmateriaal.
- De zangers, repetitoren en musici gebruiken piano-uittreksels.
- Zangers gebruiken opera-tekstboeken.

- Een enkele keer worden ter ondersteuning van de zangers audio-banden gebruikt om de eigen zang op te nemen.
- Bij muziekgeschiedenis gebruikt men audio-banden om voorbeelden van muziekstromingen te laten horen.
- Bij kostuumnaaien wordt er wel gewerkt met schriftelijk beeldmateriaal om voorbeelden te geven van de verschillende soorten kostuums.
- Kappers/grimeurs, kostumières en toneeltechnici maken veel gebruik van hulpmiddelen en gebruiksmaterialen, zoals pruiken, grimeer-benodigdheden, naaimachines, stoffen, viltstiften, materiaal voor decorbouw, etc.
- Voor de planning gebruikt men de computer.

N.B.: Met name deze opsomming pretendeert niet volledig te zijn. Daarvoor dient met een aantal direct betrokken medewerkers van elk opleidingsonderdeel meer in detail gesproken te worden.

Ruimten

Een praktijkopleiding voor de opera met een dergelijke geïntegreerde opzet heeft een groot aantal ruimtes, waaraan diverse eisen gesteld worden en die over een aantal faciliteiten dienen te beschikken.

1. Muziek- en dramaruimte, die voldoet aan de volgende eisen:

- redelijke akoestiek;
- redelijk formaat (minstens 10 x 20 meter);
- beschikking over een toneel en een toneellijst;
- vloer die piano en slagwerk niet door laat trillen.

2. Orkestrepetitieruimte:

Hieraan worden dezelfde eisen gesteld als aan de muziek- en dramaruimte, alleen een toneel en toneellijst zijn niet noodzakelijk.

3. Kleine studioruimten, waarin gerepeteerd kan worden door een zanger en een repetitor:

Deze studio's dienen niet gehorig te zijn.

4. Atelierruimte(n) voor kap/grime, die voldoen aan de volgende eisen:

- goede verlichting, bij voorkeur daglicht;
- goede ventilatie, bijvoorbeeld in verband met lijmlucht.

5. Atelierruimte(n) voor kostuumnaaien:

Hieraan worden dezelfde eisen gesteld als aan de atelierruimte(n) voor kap/grime.

6. Decorruimte(n), die voldoet aan de volgende eisen:

- redelijke formaat;
- goed afzuigsysteem.

7. Kantoorruimte(n)/werkruimte(n) ten behoeve van de ondersteuning met:

- verscheidene werkplekken;
- voldoende en goede faciliteiten, zoals personal computers.

Opera Forum Jong heeft de beschikking over de genoemde ruimten in het Forumhuis.

Het uitvoeren van de operaproducties vindt plaats in (kleine) theaters in Nederland.

5. Evaluatie

Om na te gaan of de geformuleerde doelen bereikt worden door het behandelen van de genoemde Inhoud en volgens de beschreven werkvormen, dient er geëvalueerd te worden. De volgende evaluatie-activiteiten worden ondernomen:

1. Na afloop van elke opera-voorstelling - en indien nodig zelfs in de pauze van een voorstelling - wordt met personen die onvoldoende gepresteerd hebben of die duidelijke fouten gemaakt hebben, de voorstelling nabesproken door de artistieke leiding.
2. Met de deelnemers per discipline worden gesprekken gevoerd onder leiding van de persoon die de dagelijkse leiding over de opleiding voert. Er zijn vijf groepen voor deze gesprekken:
  - zangers;
  - kappers/grimeurs;
  - kostumières;
  - toneeltechnici;
  - ondersteunende functionarissen, waarbij ook de repetitoren en de musici aanwezig zijn.

Elke groep komt ongeveer een keer per twee maanden aan de beurt. In deze gesprekken komt de voortgang in de afgelopen twee maanden aan de orde. Men kan wederzijds commentaar leveren: de dagelijks leider op de deelnemers (inzet, prestaties, e.d.) en de deelnemers op de opleiding (organisatie, begeleiding en andere knelpunten/problemen).

3. Na elke opera-productie volgt er een totaal-evaluatie middels een gesprek, waarbij alle deelnemers aanwezig zijn. Tussentijds is er ook incidenteel wel eens een dergelijk gesprek met alle deelnemers, als daar aanleiding toe is.

Wanneer de projectleiding van mening is dat een deelnemer niet geschikt is (bij tegenvallende prestaties), dan besluit deze dat de betreffende deelnemer moet stoppen met de opleiding. De norm voor 'voldoende prestatie' is de praktijk: elke

voorstelling is voor alle deelnemers een praktijktoets. De beoordeling van de deelnemers kan men vergelijken met een beoordeling van de werknemer op de werkplek.

Of een deelnemer de praktijktoets doorstaat wordt intern beoordeeld. Dit houdt bijvoorbeeld in dat eventuele recensies in de landelijke en regionale pers buiten beschouwing gelaten worden bij de beoordeling.

Er wordt niet gewerkt met examens of andersoortige cijfermatige beoordelings-systemen. De leereffecten van de opleidingscomponent worden alleen afgemeten aan de prestaties in de praktijk.

II. Enkele ideeën over de toekomstige opleiding

Volgens de indeling die gehanteerd is bij de beschrijving van het huidige opleidingsprogramma, zullen enkele eerste ideeën over de opleiding in de toekomst hier beschreven worden.

1. Doelen en uitgangspunten

De doelen en uitgangspunten zoals die in het huidige opleidingsprogramma golden, blijven in de toekomst in hoofdlijnen gelijk. Ook de opleidingsduur zal twee jaar blijven. Wel wil men voor de zangers een praktijkjaar toevoegen. In dat praktijkjaar zal het voornaamste doel zijn het maken van produkties door de deelnemers.

Een toe te voegen opleidingsdoel is het nastreven van meer integratie van alle groepen deelnemers in de moederorganisatie (Opera Forum). Twee overwegingen hiervoor zijn de volgende.

- Door mee te lopen met de praktijk van ervaren professionals is het leereffect groter.
- De output (voorstellingen) die mogelijk worden door het praktijkjaar voor de zangers vereist een efficiënte organisatie.

2. Deelnemers en hun beginniveau

Op basis van de ervaringen met de deelnemers in de afgelopen periode wil men de begineisen voor enkele groepen deelnemers enigszins aanpassen.

Zangers

Van de zangers zal conservatorium geëist worden. Men zal niet meer genoegen nemen met 'gelijkwaardig niveau wat betreft stemkwaliteit', omdat gebleken is dat deze personen struikelen over theoretische delen van de opleiding en het leertempo niet goed kunnen bijhouden.

Kappers/grimeurs

Een kappersdiploma is een vereiste. Alleen een diploma visagiste/schoonheids-specialiste is onvoldoende.

Kostumières

Het is beter een MDGO-MK-diploma te vereisen en daarbij te letten op aanwezigheid van 'ambachtelijke creativiteit' bij de persoon, dan afgestudeerden van een kunstacademie als deelnemers te verkrijgen. Het niveau van kunstacademies lijkt niet voldoende aansluiting te hebben bij de praktijkcomponent van de opleiding.

Publiciteitsmensen

Een opleiding op MBO-niveau (MEAO, richting communicatie, mits dit bestaat) is voldoende. HEAO-niveau is niet onvoorwaardelijk nodig.

3. Inhouden, ordening en tijdsbesteding

Er dient meer tijd besteed te worden aan individuele vocale begeleiding voor de zangers. Hiervoor is het nodig dat de begeleider minstens vier dagen per week in plaats van, zoals nu het geval is, twee dagen per week aanwezig is.

De opleidingscomponent voor de kappers/grimeurs moet systematischer opgezet worden. De verhouding tussen begeleiding / instructie en huiswerk dient te veranderen. Dit vereist dat de begeleider veel vaker dan twee dagen per maand aanwezig is.

De opleidingscomponent voor de kostumières dient eveneens systematischer opgezet te worden. Het is bovendien van belang dat deze opleidingscomponent een duidelijk instructief karakter krijgt, dat het midden houdt tussen het technisch kunnen hanteren van de naaimachine enerzijds en vormgevingsaspecten anderzijds.

Zowel voor de decorbouw als voor de theatertechniek (licht, geluid) moet er een meer gestructureerde opleidingscomponent ontwikkeld worden. Op het moment is de specifieke opleidingscomponent te incidenteel.

Het secretariaat wordt uit de opleiding gehaald. Hiervoor zal een gediplomeerde secretaresse aangetrokken worden. Voor de overige ondersteunende functies zal de praktijkcomponent in overwegende mate het beeld van de opleiding bepalen.

4. Werkvormen, materialen en ruimten

De mogelijkheden en wenselijkheid tot het gebruik van zangtechnische hulpmiddelen in de toekomst verdient nader onderzoek.

5. Evaluatie

Er moet bekeken worden of een andere beoordelingswijze van de resultaten van de deelnemers bij de opleidingscomponenten mogelijk is, zodat het doorlopen van de opleidingsprogramma's van de disciplines kan leiden tot het verkrijgen van een certificaat.

Bijlage 4

Kritieken:

"DIE INSEL TULIPATAN" VAN OFFENBACH

Première: 28 november 1988

"IL MATRIMONIO SEGRETO" VAN CIMAROSA

Première: 15 april 1989

"RIEMANNOPER" VAN TOM JOHNSON

Première: 11 november 1989

"LA FINTA GIARDIMIERA" VAN MOZART

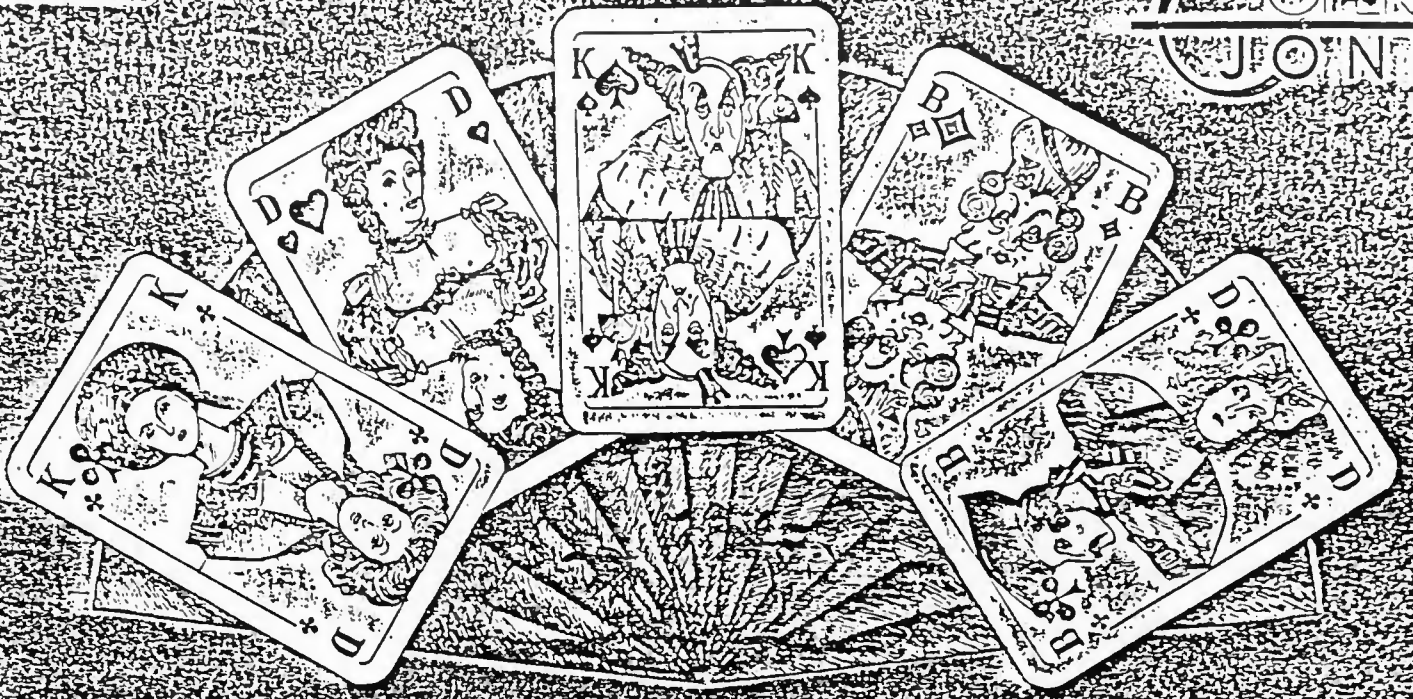
Première: 23 maart 1990

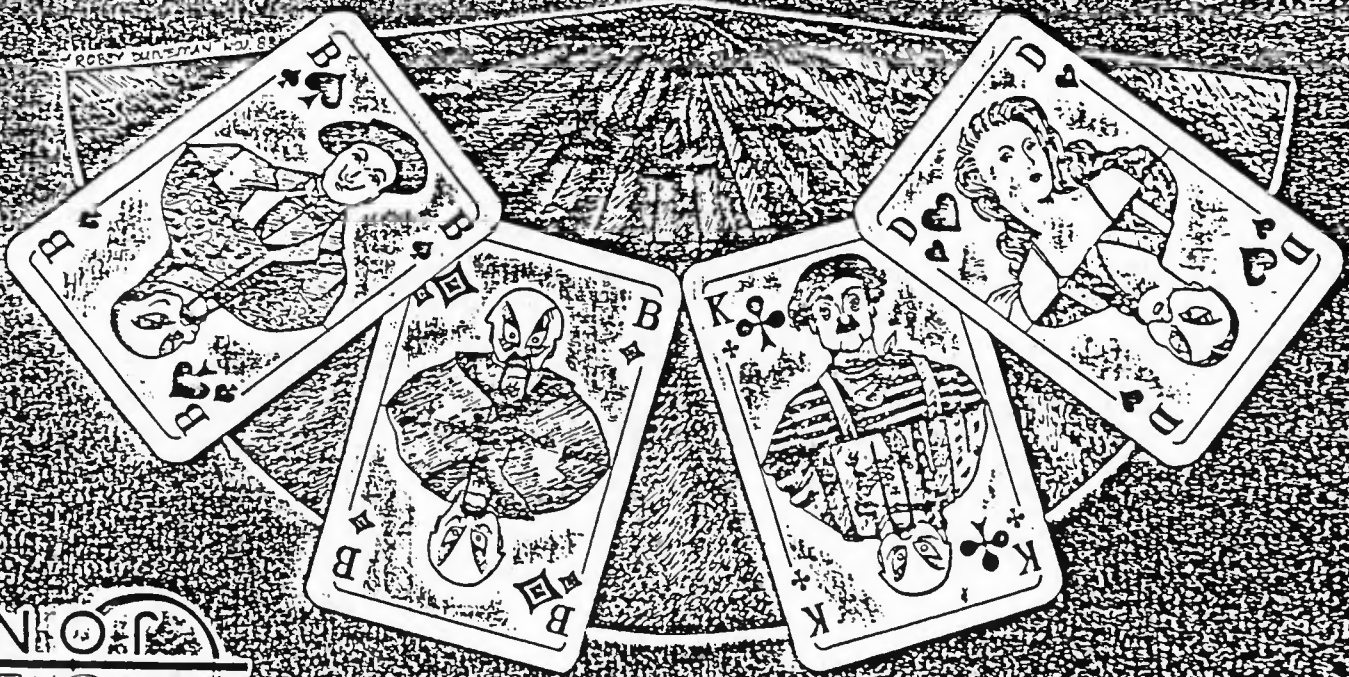
PREMIERE
TENTSE
HOUWBURG
LEINE ZAAL
V. 28 NOV.
20.00 UUR

OFFENBACH DIE INSEL TULIPATAN

OPERA
JONG

DIRIGENT - JULES VAN HESSEN REGISSEUR - UWE KREYSSIG ONTWERPER - ROBBY DUTVEMAN

OPERA
JONG

OFFENBACH BATA-CIAN

PREMIERE
TENTSE
HOUWBURG
LEINE ZAAL
V. 28 NOV.
20.00 UUR

Forum Jong draait characters van Offenbach met veel flair

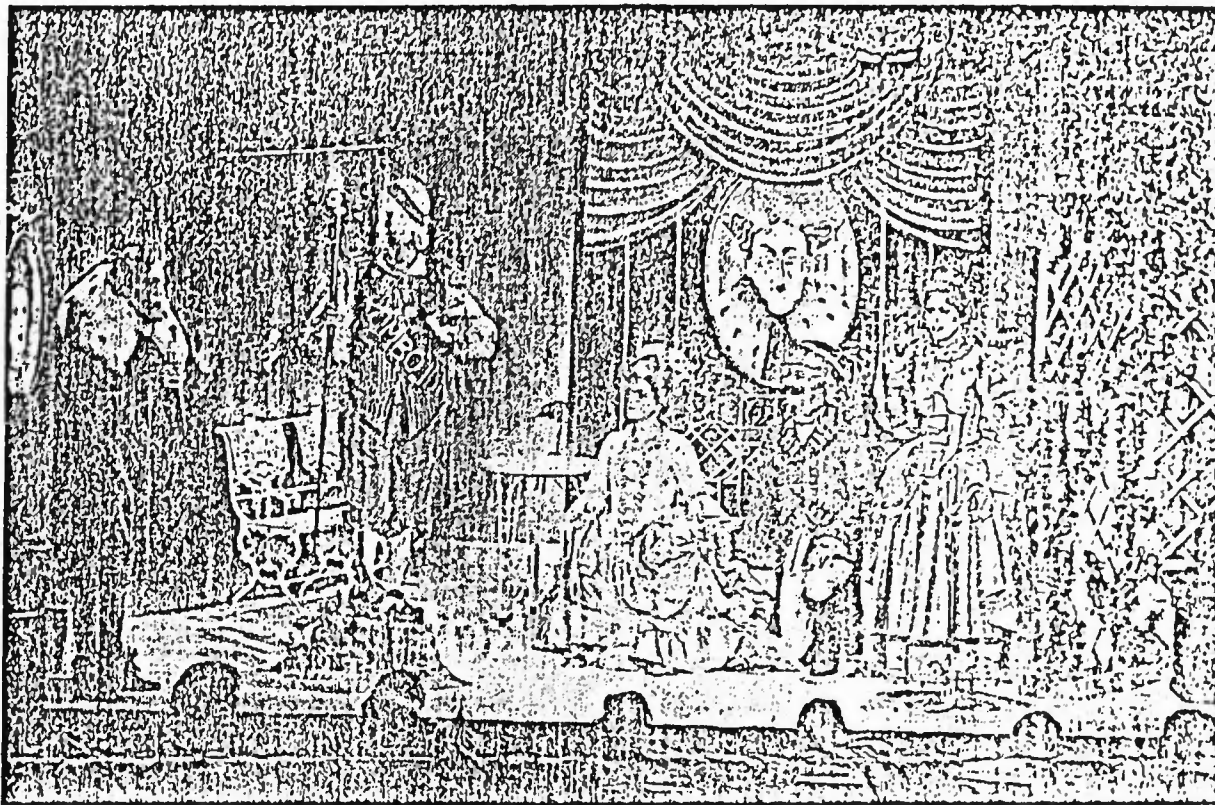
INSCRIBED - Twente Schouwburg, kleine zaal. Forum Jong met: „Die Insel Tulipatan“ en „Ba-la-clan“ van Offenbach. Solisten: Johan Melissen, Liesbeth Riemersma, Robert Schwarts, Frank Blees, Anja Blom, Frank Frischy, Marjan Kuiper. Koor en orkest van Forum Jong, onder leiding van Jules van Herten. Ontwerper: Robby Duiveman. Regisseur: Uwe Kreyssig.

„Of was het helemaal verkeerd om Offenbach te kiezen voor de eerste Forum Jong-première“, vroeg regisseur Uwe Kreyssig zich voor aanvang van de voorstelling af. Het spelen van Offenbach, de meester van de muzikale satire, vereist immers van de uitvoerenden veel voorkennis over datgene waar nu eigenlijk de spot mee gedreven wordt.

Een grap te moeten vertellen die de verteller zelf niet snapt, is voor de onoprechte moppentapper en het beduvelde publiek even vervelend, en het gevaar dat er zo'n onaangename situatie ontstaat is bij artiesten die nog nooit eerder deel hebben uitgemaakt van een volwaardige operaproductie natuurlijk levensgroot aanwezig. Vandaar Kreyssigs twijfels.

Die bedenkingen zijn uiteraard terecht en zeker op hun plaats in het hele voorbereidingsproces; nu, achteraf, blijken ze onnodig en ongegrond. De cast van de komische eenakters 'Tulipatan' en 'Ba-la-clan' weet namelijk wel degelijk waar het om gaat, en straalt veel meer uit dan een braaf-doen-waterstaats houding. Niet alleen wordt er op alle fronten met verve geacteerd, maar ook het over-aeteren, als middel om Offenbachs dubbele bodems bloot te leggen en kolderieke invallen aan te scherpen, wordt door de meesten behoorlijk beheerst.

Het is nauwelijks voorstelbaar dat het hele scenische resultaat het gevolg is van slechts twee en een halve maand hard werken met jonge, onervaren zangers, en evenmin is het theatrale succes van de voorstelling alleen maar te verklaren door de aanwezigheid van een enkele al wat geroutineerdere figuur in de solistenbezetting. Het moet de formule van Forum Jong zijn, die heeft geleid tot een snel

■ Scène uit 'Die Insel Tulipatan'

wat ze nog niet kunnen, in het dlope gooien, en pas geestelijk en materiële bijstand van vakkul bieden als ze dreigen te verdrinken. Dat is zo ongeveer het recept van de kruising tussen een operastudio, bijscholingscursus en werkgelegenheidsproject, wat Forum Jong eigenlijk is. En het is een recept dat werkt.

Deze voorstelling heeft een echt Offenbachiaanse flair, en dat pleit voor zowel de pedagogische kwaliteiten van Kreyssig als de capaciteiten van de geselecteerde zangers. En met geslaagde theatrale acties is al veel gewonnen, want vocale glansrollen zijn in de beide stukken nauwelijks te vinden.

Ook het kostuum- en decoront-

de met de dubbele bodems van Offenbach: in de losse decorstukken was gekozen voor afschuwelijke kitschkleuren en -tekeningen, terwijl de kostuums bijzonder stijlzuiver en esthetisch waren uitgevoerd.

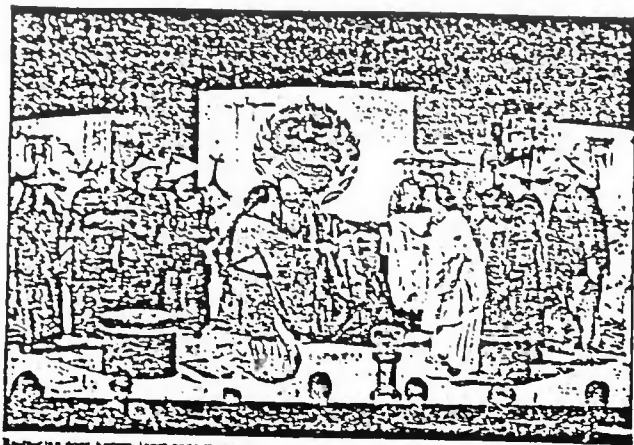
Afgaande op de doelstelling van het Forum Jong-project zou het niveau van het stemmateriaal ergens tussen dat van het conservatorium en de operapraktijk in moeten liggen. Inderdaad is het bij het aanhooren van de vocale verichtingen goed voorstelbaar, dat hier de betere gamituur pas opgeleide zangers aan het werk is. Anderzijds is duidelijk dat niemand voorlopig nog rijps voor het echte operawerk.

naar van de aanmoedingsprijs op het Deutekom Concours) kon in beide eenakters zijn speeltalende volledig botvieren en gebruikte zijn nog enigszins lichte stem voorzichtig en verstandig. Dit laatste geldt ook voor de sopraan Anja Blom, die samen met Schwarts voor een paar mooie lyrische momenten zorgde. Van de twee andere tenoren had Frank Frischy het tamelijk moeilijke (vooral in de belcanto-parodie); Johan Melissen zong makkelijker, zelfs in flinke forte-passages. Frank Blees was in beide stukken een enigszins onopvallende, maar stabiele banton.

Liesbeth Riemersma kwam met een mooie, maar soms nog wat

sopraangeluid van Marjan Kuiper is sympathiek en heelt karakter; wat nog ontbreekt is de vaardigheid om de vele mogelijkheden met wat meer fantasie uit te buiten.

Het niveau van het eigen Forum Jong orkest bleef een beetje achter bij de verwachtingen. Bepaalde conservatorium- of studentenorkesten hoeven er niet voor onder te doen, maar dat is iets wat kan liggen aan de korte tijd waarin de musici nog maar bij elkaar zijn. Het is thoeigent Jules van Herten in elk geval te vertrouwen om er iets meer van te maken, gezien het gedisciplineerde muzikale verloop van het geheel.

Bal-balade door Forum Jong met grappen

Subsidie EG biedt werk aan werkloze podiumkunstenaars Forum Jong treedt voor voetlicht

Voorzitter Forum Jong met Die Insel Tulipatan en Bal-balade van J. Offenbach. Dineant Jules van Hesse, overzetter; Kooby Dureman; regisseur Uwe Kreysig. Gezaal: 26/11 Kleine Zaal, Tweente schouwburg, Enschede. Herhalings: 1/12 Arnhem; 8, 9/12 Utrecht; 21/12 Dordrecht; 5/1 Groningen; 12/1 Voerendaal; 14/1 Winterswijk; 24/1 Leeuwarden; 25/1 Dea Baach; 26/1 Bilsdam.

Door KASPER JANSEN

Nog maar twee maanden oud had Forum Jong deze week met een Offenbach-voorstelling zijn vierde voorstelling achter, maar, kortom, met een succesvolle voorstelling. Met een subsidie van het Europees Sociaal Fonds kunnen de oorspronkelijke leden van Forum Jong met behoud van werkloosheidsbijstand hun werkloosheidsbijstand aanvragen. Het is een voorbeeld van de manier waarop de Staat kan helpen bij het vinden van werk. Het is een voorbeeld van de manier waarop de Staat kan helpen bij het vinden van werk.

Men zou kunnen concluderen dat Forum Jong een sympathieke opening is voor kunstenaars die nog geen kans hebben gehad zich te onwikkelen. Maar de ambities van Forum Jong liggen op een hoger niveau dan dat van de pure werkloosheidsbijstand. De deelnemers worden niet alleen zonder een overmaat aan begeleiding de praktijk ingevoerd om daardoor te leren zich te handhaven, maar te krijgen ook les van regisseurs, zoals de bekende Harry Kupfer en zangers als Birgit Nilsson — werkdag door haar optreden in Bayreuth — die in Enschede een workshop zal leiden. Anderen, zoals oud-oorz. intendant Hans de Koo en kassier/tafelen Caroline Kaart, zullen de leerlingen leiden.

N.R.C. Handelsblad
30 nov. 1938

Lang niet alle medewerkers van Forum Jong zijn overgens werkloos: een groot deel van het orkest (gemiddelde leeftijd 21 jaar) bestaat uit gevorderde conservatoriummuzikanten en jonge free-lancers. Maar kortzede en solisten hadden onderaan nog moet oeffen op een podium gezaal. Overgens zijn de administratieve problemen rond de inschrijving van twee Westduitse zangers tot dit Europees gesubsidieerde initiatief zo groot, dat de ambtenarij er tot nu toe meer werkgelegenheid aan heeft overgebouwd dan de zangers. Ook op dit gebied zou — bijna herbevoord — de uitvinding van de opera als typisch Europees kunstvorm — '1932' gunstig kunnen werken.

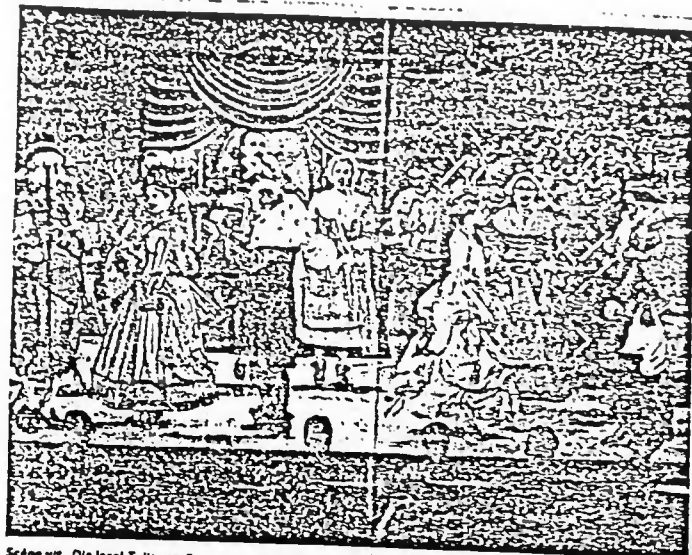
De artistieke leiding van Forum Jong ligt bij Uwe Kreysig, die zijn rol omschrijft als het als een lop uitbroeden van 'sanderen'; als de jonkies zijn geboren zoeken ze, onbereikbaar, voor zelfonderwijze zorg, het water op

en is het zwemmen of vertuipen. Kreysig is een voormalige leerling van de Oostberlijnse regisseur Walter Felsenstein, leenoraach vanwege zijn sterke dramatische en muzikale voorbereiding voorstellingen.

Helaas is niet van deze zorgvuldigheid af te lezen aan de door hem geregisseerde Offenbach-voorstelling met twee komische operaties. Subtiel aangehaakt en nauw omgewerkt met eigenzinnige de burlesk kan zo'n inemend-dailige van Offenbach nog altijd zorgen voor een vermakelijke avond op het betere cabaretniveau: de verwarring oer klassieke operatie. Die Insel Tulipatan geeft er die aanleiding toe, net als de perillage op de Italiaanse opera in Bal-balade. Maar bij Forum Jong bestaat de 'actualisering' uitsluitend uit het meten van Frans en Nederlands in de Duitse teksten en het quasi rustig-begrip betrekken van dirigent Jules van Hesse bij het verloop van handeling en voorstelling.

Voor het overige deden bij de première in de mooie zinnige Kleine Zaal van de Tweente schouwburg de oude grappen en grullen vooral aan als een voor deze tijd bizarre kopie van 'authentiek' Panjo vaudeville van een oer-geleden. Het peil van voorstelling en programmatiek stijgt niet uit boven dat van de zelf in elkaar gezette bonie avond zoals menige vereniging die oost met veel succes in stades en oopen organiseerde. Daarmee is overgens niet miszeed, want in de juiste sieraat georacit presentieken vermaakt heit nu eenmaal recht op bestaan en op aanmoediging bij een eerste presentatie.

Het orkest speelt inoerdaad be-wonderenswaardig; de zangers zingen, orakants dat ze te een-bun beenties van de vloer hebben, best vaaroor Forum Jong houdt daarmee werarlorz kunstenaars en blaptraag publiek van de straat. Om meet te leren staat dit wozen nee *Il matrimonio segreto* van Cimarosa op het programma, in het volgeoorzels *La finta giardiniera* van Mozart.

Scène uit 'Die Insel Tulipatan'.

Première Forum Jong met Offenbach groot succes

ENSCHEDÉ (Tweente Schouwburg) - De eerste voorstelling van Forum Jong, gisterenavond, werd een groot succes. Met een tweetal eenactere van Offenbach had de leiding het zijn medewerkers niet gemakkelijk gemaakt. Het orkest moest vlot en slagvaardig muziekeren, van de zangers werd op vocaal gebied ook veel verwacht, maar in de eerste plaats moest er drukken luwendig geeteerd worden, en daarna hadden nog niet elke solis-

ten evenveel ervaring. Dat was meestal nauwelijks te zien: sommigen bevoegen zich over het toneel alsof ze dat al jaren gedaan hadden, en anderen deden het ook lang niet slecht. En dan waren er nog heel fraaie stemmen te horen!

In 'Die Insel Tulipatan' Duitse vertaling van de oorspronkelijk Parijse operette, een vermakelijk verhaal over een 40 jaar oude koning wiens jongste zoon een prinses blijkt te zijn, en een hofmarschalek wiens levendige dochter in werkelijkheid een toon blijkt te zijn, was het vooral het duet van de tenoren Robert Schwans en Johan Bleissen dat een sterke indruk maakte. De vrouwenrollen werden goed gezongen door Liesbeth Riemersma (mezzo) en Anjae Blom (sopraan); Frank Blees had een kleine rol als de koning. In Offenbach's korte komische opera 'Bal-balade' hoorde men de bariton Frank Blees en in een groot duet met de tenor Frank Fritschy, een schitterende perillage op de serieuze Franse en Italiaanse oerz omstreekt 1850. Een bijzonder geslaagd operadebut maakte de sopraan Marjan Kuiper als in Azie verteld geraakte Parijse zangeres, en in Robert Schwans vond zij een uitstekende partner. Het kleine koor is prominent bleek nog een forse klank te produceren, en het speciaal voor Forum Jong samengestelde orkest van ongeveer

30 musici o.l.v. Jules van Hesse leverde een begeleiding waar-mee menie getisch na doolij zou zijn. De kleurrijke decor- en kostuumontwerpen van Robby Dureman maakten vooral van 'Die Insel Tulipatan' een fleurig geheel. Regisseur Uwe Kreysig heeft met zijn nieuwe medewerkers al heel wat bereikt, alleen choreograaf Fred Wisden had mischien meer tijd nodig gehad dan krap twee maanden om het dansen-acht professioneel te laten lijken, maar dat werd dan ook allemaal nog door de zangers gedaan! Hoe dan ook, de twee af en toe-dolkomische stukken van Offenbach werden overtuigend op de planken georacht. De inzet van al de medewerkers leidde tot een sprakelende voorstelling, die ons al doet uitzien naar nieuwe produkties van Forum Jong. Voor het komende jaar is o.e. Mozarts ont-bekende opera 'La finta giardiniera' aangeondied. De voorstellingen van Forum Jong zijn afgestemd op de kleine zalen van de Tweente Schouwburg, zodat bij het oortu-land de some geringe technische mogelijkheden geen problemen boeven ote leveren. In het oosten van het land zijn van dit Offenbach-dubbelprogramma nog voor-stellingen in Arnhem (1 dec.) en Winters-wijk (14 januari).

Frans Meijnders

De Gelderlander
ed. Arnhem
opl. 36.171

30 NOV 1988

Twee eenakters van Offenbach Plezierige avond met Forum Jong

'Die Insel Tulipatan' en 'Ba-ta-clan', eenakters van Jacques Offenbach. Productie van Opera Forum Jong. Regie: Uwe Kreyssig. Muzikale leiding: Jules van Hesse. Kruis: Uwe Kreyssig. Met: Jolanda Meesters, Liesbeth Riemersma, Robert Schwartz, Frank Bles, Anja Blom, Frank Kuiper. Opera Forum Jong Utrecht en Opera Forum Jong Haarlem. Premiere 23 november Twentse Schouwburg Enschede. Te zien: Schouwburg Arnhem 1 december, Amphitheater 21 december, Schouwburg Nijmegen 14 januari.

Door Jan Bli

Leren en amuseren, daar gaat het om bij Opera Forum Jong, een operagezelschap in het klein. Het wordt gevormd door jonge mensen, die dolgraag het operavak in willen en nu de kans krijgen praktijkervaring op te doen.

Forum Jong heeft in Enschede maandagavond een prima voorstelling gegeven. Het presenteerde zijn eerste avondvullende voorstelling, samengesteld uit twee amusante eenakters van Jacques Offenbach.

De jonge zangers, zangeressen en musici toonden hier, met vertrouwen en plezier, in de fraaie kleine zaal van de Twentse Schouwburg, bestond hun premiere uit 'Die Insel Tulipatan' en 'Ba-ta-clan'. Een zaal zonder orkestbaai,

dit het dertig man sterke orkest zit voorin de zaal.

Componist Jacques Offenbach (1819-1880) van Duits-joodse afkomst, maar vanaf zijn veertiende in Parijs werkzaam, was een schijnbaar opera-componist. Zijn kracht lag voor een goed deel in de parodie.

Hij stak graag de draak met machthebbers, de adel, de bourgeoisie, de Parijse wereld, rollen en de opera zelf. Dat komt uitstekend in zijn werk tot uitdrukking. Hij had zijn eigen theater in Parijs, 'Bouffes Parisiens' aan de Champs Elysees.

Treffend

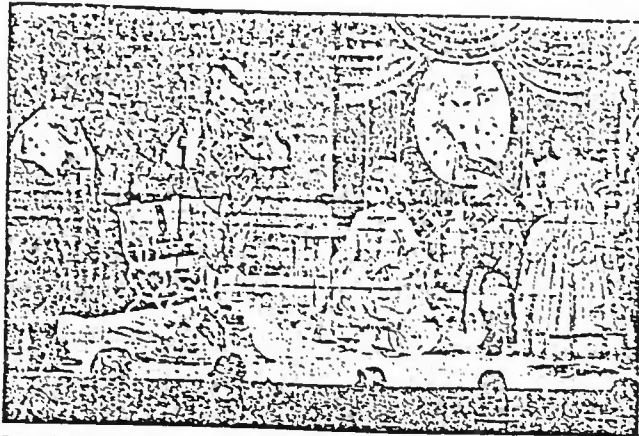
Forum Jong leunt op de kennis, de ervaring en de artistieke vaardigheden van grote broer Opera Forum. Het 'leerproces' werd bij deze productie gelezen door oude rollen in het vak als regisseur Uwe Kreyssig en als choreograaf Fred Nijssen.

Het mocht zich verder verheffen over de muzikale leiding van de jonge en opkomende dirigent Jules van Hesse, die bezig is met zijn werk.

Hij speelde ook graag zijn rol mee in 'Ba-ta-clan', de eenakter van na de pauze, waarin de dirigent de mensen op het toneel herhaaldelijk en ludel aan spraken moet benaderen.

Sterk

'Die Insel Tulipatan' is een sterke binnestomer, waarin met een al bijna boeiend betrouwbare aanpak vertaald wordt aan een zanger. De dochter van de bofmaarschalk blijkt een zoon, de zoon van de gouverneur van het eiland een docter.

Ensemble uit 'Die Insel Tulipatan', met van links naar rechts Frank Bles, Johan Melissen, Liesbeth Riemersma, Robert Schwartz en Anja Blom.

Zij zijn op de huwaire leeftijd gekomen, dus er moet nu wel duidelijkheid komen. De tenor Robert Schwartz onderscheidt zich in deze eenakter duidelijk als Hermoza. Liesbeth Riemersma is de struise moeder. Haar rol wordt in Arnhem overgenomen door Eleonora Bouker.

Ook in het voor wat de intige betref minder duidelijk 'Ba-ta-clan', dat ook al op een eiland speelt, nabij de Chinese kust, is Robert Schwartz nadrukkelijk aanwezig.

Enthousiaste tegenspeelster is daar de soprano Marjan Kuiper. Zingend en acterend maakt ook de banton Frank Bles in beide eenakters indruk, het meest als gouverneur Cacatou XXII in 'Die Insel Tulipatan'.

Robby Duvevan heeft kostuums, decors en programma ontworpen en draagt zo bij aan het succes van deze voorstelling, die duidelijk het product is van enthousiast ensemblewerk, waarin het aandeel van ieder van de rond veertig medewerkendes van belang was. Zij zorgen samen voor een plezierige en muzikale avond.

Algemeen Dagblad
opl. 394.500

30 NOV 1988

FORUMJONG OVERTUIGT NOG NIET

door OSWIN
SCHNEEWEISZ

ENSCHDE — Het jongste kindje van operagezelschap Forum is geboren. Het heet Forumjong en gaf de eerste voorstelling met twee eenakters van de Franse componist Jacques Offenbach in de Twentse Schouwburg in Enschede. Of zoals regisseur Uwe Kreyssig het voor aankomende typeerde: „Wij hebben de ellies uitgebroed, nu maar zien of het kroost zwemmen kan.“

En dat konden ze in veel luchthartig en speels operavermaak. Volledig overtuigde Forumjong nog niet, want clichématig vertier wordt snel teveel en het belicht de kwaliteiten van de jeugdige operamakers ook van een eenzijdige kant. Of zij meer te bieden hebben dan grappen en grollen in een komisch opera zal in april moeten blijken, want dan spelen zij Cimmarosa II matrimonio a-greto.

Kwaliteit

Voor een gezelschap met pas afgestudeerden en ge-

vorderde studenten werd echter behoorlijk kwaliteit geleverd. Bij Forumjong krijgen zij een praktijkopleiding als voorheen de Amsterdamse Operastudio bood. Van grime tot zang, in Enschede wordt het geleerd met behoud van uitkering dankzij de operatiewijding van de Sociale Dienst en een subsidie van het Europees Sociaal Fonds.

Flauwe grappen

Kreyssig stopte de luchthartige mini-opera Ba-Ta-Klan uit 1855 vol flauwe grappen: de onophoudelijke

bemoel in de zaal en plotse interrupties in het Nederlands. Dat wordt op den duur voorspelbaar en vervelend. Marjan Kuiper gaf de afgeleefde zangeres Fe-An-Nich-Ton een krachtige sensuïteit, al zou een gematigder vibrato haar aleren.

Heimwee

Samen met Frank Fritschy als dictator Tu-Nix verliet zij China geplagd door heimwee naar Parijs. Verlangen en liefde die in Ba-Ta-Klan zorgden voor spontaan muziektheater.

Ook in Die Insel Tulipatan uit 1868 wist dirigent Jules van Hesse vaak genoeg een eenheid te bereiken tussen acteurs, Forumjong-koor en orkest. In een simpel tuindecor speelden zich de liefdesverwikkelingen af. Door toedoen van Theo Dorine en Romboldal (Johan Melissen) gaat het melsje Hermoza als jongen door het leven en prins Aleals als melsje.

Verliefd

Onvermijdelijk worden beiden verliefd en komt hun ware identiteit aan het licht. Helaas laat Kreyssig

de adellijke lieden op een drachtige wijze rond een speelgoedfontein hupsen. Dat doet wel recht aan Offenbachs kritiek op de bourgeoisie, maar ech leuk is het niet!

Gezongen werd er op goed niveau, al kon Liesbeth Riemersma als Theodrine wat meer diepte gebruiken. Anja Blom als Alexis bereikte weliswaar genoeg vokale expressie maar ze acteerde wat stijfjes. Kortom, een produkt met zwakke plekken maar genoeg talent en veel enthousiasme. En dat lijkt me een goed begin van een tweejarige opera-opleiding

2 DEC. 1988

Forum Jong: uitstekende muzikale onderbouwing

De literaire inhoud van Offenbach's twee éenakters „Die Insel Tulipatan“ en „Ba-ta-clan“ is te pretentieloos om over naar huis te schrijven. Forum Jong koos deze twee mini-opera's - die tegen de operette aanleunen - voor hun eerste presentatie.

door Maarten Brandt

Het uiteindelijke resultaat van deze produktie, waarbij de regie in handen was van Uwe Kreyszig en dirigent Jules van Hessen tekende voor de muzikale leiding, was door de bank genomen zeer overtuigend. Met dien verstande, dat ik mij niettemin afvraag, of deze voorstelling niet beter geschikt zou zijn geweest voor de grote in plaats van de kleine zaal, waar deze nu werd opgevoerd. Dit repertoire appelleert geheel aan de smaak van het grote publiek, terwijl de kleine-zaal produkties vooral worden getypeerd door een grensverleggend karakter. Welnu, van dat laatste was geen enkele sprake.

De verhalen staan bol van de clichés. Helaas worden die door de nogal letterlijke deors oet iets teveel onderstreept. Dankzij echter de vocale talenten, die er aan deze vertolkingen meewerken, wordt het geheel in feite boven zijn eigen niveau uitgereisd. Zo is de stemkwaliteit van zowel Anja Blom (Alexis) als Robert Schwarz (Hermozza) in „Tulipatan“ beslist van bovengemiddelde kwaliteit en hetzelfde kan worden gezegd van Marjan Kuiper, die in haar rol van de zangeres een

mild vibrato wist te combineren met een benijdenswaardige soepelheid in alle registers. De overige solisten deden hiervoor in het algemeen weinig ooder. En dan is er natuurlijk oog het Forum-jong orkest - grotendeels samengesteld uit pas afgestudeerde conservatoriumstudenten - dat ooder Van Hessen op een wijze voor het voetlicht trad, die veel belooft voor de toekomst.

Voor een totaaloordeel is het tijdstip nu oog te prematuur. Ik zou dat gezelschap graag ook eens in een dramatische opera aan het werk willen zien. Of, als het dan toch komisch moet zijn; waarom dan niet eens een ambieus programma met bij voorbeeld voor de pauze Mozarts „Der Schauspieldirektor“ en erna Schönbergs geestige opera „Von heute auf morgen“. Ik ben ervan overtuigd, dat deze groep daarvoor voldoende muzikale capaciteiten in huis heeft.

Offenbach: „Die Insel Tulipatan“ en „Bataclan“ m.m.v. Johan Meijssen, Lisbeth Riemerema, Eleonore Volker, Robert Schwarz, Frank Bles, Frank Fritschy en Marjan Kuiper. Regie: Uwe Kreyszig. Decor: Frans Widdem. Het Forum Jong koos en orkest o.l.v. Jules van Hessen. Gezien in Schouwburg Arnhem op 1/12. Heruitgaven op o.a. 2/12 Doornik, 14/1/1983 Willemsruik.

Utrechtse Nieuwsblad
opl. 101.256

7 DEC. 1988

Forum Jong, belofte voor de toekomst

De literaire inhoud van Offenbach's twee éenakters Die Insel Tulipatan en Ba-ta-clan is te pretentieloos om over naar huis te schrijven. Forum Jong koos deze twee mini-opera's - die tegen de operette aanleunen - om voor het eerst mee naar buiten te treden.

Het uiteindelijke resultaat van deze produktie, waarbij de regie in handen is van Uwe Kreyszig en dirigent Jules van Hessen tekent voor de muzikale leiding, is door de bank genomen zeer overtuigend. Toch kan men zich afvragen of deze voorstelling niet beter geschikt is voor de grote in plaats van de kleine zaal, waar deze nu wordt opgevoerd. Het repertoire appelleert geheel aan de smaak van het grote publiek, terwijl de kleine-zaal produkties vooral worden getypeerd door een grensverleggend karakter. Van dat laatste is in dit geval geen enkele sprake. De twee verhalen staan bol van de clichés. Helaas worden die door de nogal letterlijke deors net iets teveel onderstreept. Het is te danken aan de vocale talenten, die aan deze vertolkingen meewerken, dat het geheel niveau krijgt. Zo is de stemkwaliteit van zowel Anja Blom (Alexis) als Robert Schwarz (Hermozza) in „Tulipatan“ beslist van bovengemiddelde kwaliteit en

Opera Forum Jong

hetzelfde kan worden gezegd van Marjan Kuiper, die in haar rol van de zangeres een mild vibrato wist te combineren met een benijdenswaardige soepelheid in alle registers.

Onk het Forum-jong orkest, dat grotendeels is samengesteld uit pas afgestudeerde conservatoriumstudenten, belooft veel voor de

toekomst. Voor een totaaloordeel is het tijdstip nu nog te prematuur. Daarvoor zou men het gezelschap ook eens in een dramatische opera aan het werk moeten zien.

Wassenaars
Nieuwsblad
opl. 12.900

7 DEC. 1988

VAN HET PODIUM

onder redactie van René FRANK

Boeiende blauwdruk door Forum Jong Forum Jong, het even noodzakelijke als gedurde vocaaldramatische instituut, waarbinnen veertig goed geselecteerde jongeren in Enschede professioneel opera leren maken, is door de artistieke leiding in het diepe gegooid. In twee van de op de kop af honderd veelzeggende operettes van Offenbach - "Die Insel Tulpan" en "Ba-ta-clan" - zette deze getalenteerde podiumjeugd met begeleiding van een eigen jongeren-orkest o.l.v. Jules van Hessen het publiek in de Kleine Zaal van de Twentse Schouwburg een boeiende blauwdruk voor. Vrijwel stuk voor stuk fraaie tot in elk geval zeer bruikbare en technisch moeiteloos beheerste stemmen. Daarbij een kleung en handzaam reisdecor en een kostuming, waarop Robby Duiveman zich met feestelijke fantasie had uitgeleefd. Regisseur Uwe Kreyszig, uit de school

van niemand minder dan Walter Felsenstein, had voor zang en spel als motto "volle kracht vooruit" gekozen. En het resultaat van deze kostelijke kleinodien, waarvan wij de inhoud niet verklappen, was een heerlijk internationaal ritmisch allegaartje, zoals Offenbach zich dat gewent had. Diens ironie, parodie en de hoge esen die dit puntige totaalineteater steit, werden uiteraard nog niet tot op de klankbodem gepeld, maar het begrip voor de soms niet allatende jool was zowel muzikaal als tekstueel overduidelijk aanwezig. De toneeltaal was Duits met 'n over de genele linie verrassend goede dicte en met 'n dirigent, die zich - ook verbaal - bijna als vanzelfsprekend in de handeling laat betrekken, kan de prognose zeker hoopvol luiden. De jaren van bijlijpen en inslijpen zijn alieszins summlerend begonnen.

Nieuwsblad van het
Noorden
opl. 136.300

6 JAN. 1989

Forum Jong: puntig avondje cancan als visitekaartje

Opera Forum Jong uit Enschede is in het gat gesprongen dat ontstond toen de praktijkopleiding Studio van de Nederlandse Opera opgeheven werd. De eerste productie waarmee dit nieuwe laboratorium voor operazangers door het land reist, is misschien al te zeer een lichtgewichtprogramma, als visitekaartje zullen deze twee eenakters van Offenbach hun doel niet missen. De solisten die allen hoorbaar een gedegen vooropleiding hebben, zijn hier duidelijk op het goede spoor gezet.

In het begin schrik je wel even. De aankleding van de eenakter vóór de pauze, *Die Insel Tulipatan* (1868), is van een opgelegde drolligheid dat de hothoudingen uit de kinderversies van Annie M. G. Schmidt er sjieke bedoeningen bij lijken. Offenbach, de vrolijke criticaster van de Parijse uitgaanswereld ten tijde van Napoleon III, heeft het er trouwens wel naar gemaakt. De intrige rond de sekseverwisseling van een koningszoon en de dochter van de hofmaarschalk vraagt het uiterste van je voorstellingsvermogen omtrent de vermaakverlangens van Offenbachs tijdgenoten. Ook de muzikale humor spreekt nu echt niet meer aan zodat wals en can-can je al gauw de strot uit komen. Wat te genieten overblijft is de kwaliteit van de jonge zangsolisten, het kleine koor en het orkest. En daar gaat het uit-

Gebeurtenis: Opera Forum Jong met eenakters van Offenbach: *Die Insel Tulipatan* en *Bata-clan*. Uitvoerenden: Orkest: koor en solisten: Johan Mathisen, tenor; Liesbeth Riemerema, alt; Robert Schwartz, tenor; Frank Blesse, basist; Anja Blom, sopraan; Frank Fritschy, tenor; Marjan Kuiper, sopraan; Orkest: Jules van Hassen, Regisseur: Uwe Kravetzig. Plaats: De Oosterspoort, Groningen. Publiek: 115.

eindelijk om. Beide eenakters worden aanzienlijk opgewaardeerd door krachtige, goed geëgaliseerde stemmen die het voortreffelijk deden bij het voordeel van de korte gehoor- en zichtlijnen in de Kleine Zaal.

Het verst gevorderd in dramatische stemontwikkeling lijkt de sopraan Marjan Kuiper, die ook met haar bewegingen in een kokette rol na de pauze de show stal. Die tweede eenakter, *Bata-clan* (1855), over een paar verdwaalde Fransen op een eiland voor de kust van China, is een stuk minder winderg, soms zelfs wel grappig. De muziek is tienmaal zo rijk en bevat, behalve weigemikte citaten van Mozart en van Offenbachs tijdgenoten, tal van fraaie romantische passages. De jonge dirigent Jules van Hassen thij mocht volgens het boekje af en toe wat naar de Buhne roepen! maakt van de verzameling jeugdige musici in de bak een volwassen orkest: puntig, alert en meeslepend, zelfs in die laatste cancan.

PAUL BOLLEN

de Vallei
opl. 3.955

13 JAN. 1989

VEENENDAAL — Het Veenendaalse Lampegietheater bood gisteravond plaats aan het reizend gezelschap van Opera Forum Jong in de voorstelling van operettes van Jacques Offenbach. Een geringe aantal liefhebbers van muziektheater greep de kans om een compleet orkest, een zingende en acterende elite die in de toekomst de cast van operagezelschappen vormt, in actie te zien.

Er is zeker nog wat te verbeteren, maar nu al heeft de groep blijk van een goede act in huis te hebben. Ze trekt met twee merkwaardige eenakters door het land trekt. Nu zijn "rare" toneelstukken tegenwoordig niet ongevoel, "Ubu roi" uit 1896

Opera Forum Jong niet altijd leuk

was echter absurd. Offenbach in 1855 (*Bata-clan*) en in 1863 (*Die Insel Tulipatan*) was dat nog niet. Wel cabaretachtig: met een actualiteitswaarde zonder de eeuwigheids-waarde, die normaal aan de klassieke muziek wordt toebedeeld.

Bij het zien van een gazonmaaier, een moderne kruwagen en een gester werd de toeschouwer met net ene been in deze tijd gezet en in de tekst veroorloofde de groep zich geregelde eigentijdse omerkingen. Maar de scandaleuze affaire rond kroonprins Alexis (een "Hosenrolle", want hij blijkt later kroonprins te zijn van het eiland Tulioan) moet in het Frankrijk van Napoleon III worden gesitueerd. Een actueel tintje dat ons nu niets meer zegt.

De politiek in *Bata-clan* ontgaat mij voor een groot deel, want China is voor ons geen onbeschaafde natie meer. Onbegrip als gevolg van een taalprobleem tussen een vorst en zijn onoroeransen is de sleutel tot verwickelingen, waarin tussenoorlogse collega Meyerbeer op de hak wordt genomen. Flauw en onbcnuldig, maar voor Forum Jong de kans om acteer- en zaneprstaties over het voetlicht te tillen.

De sterren van de hemel zong het duo in *Bata-clan*. De ode aan Parijs, de "bouillabaisse" en de "Marseillaise" en de "cancan" tot slot. Daarin was Opera Forum Jong op zijn best.

De ensembles klooten choreograaf met de begeleiding, de zang k. daarmee echter niet altijd syhroon zou de dirigent iets te k zijn, zodat zijn nootd net niet be de orkestbak uitstak. Een i stappen naar voren op het to koncen net euvcl vernelpen, z Jules van Hassen. Die levens a deenam aan net gesproken w op net toneel, "in line picture" b.

De duetten en soli klonken niet aardig. Namen als Robert Schw als aenlike dochter, die het ge verkoos boven de borouurla e jachtboom boven de clavecimbe zijn tezenspreester. Anja B kroonprinses in matrozenps moeten niet worden vergeten.

Na de pauze deden Frank Frit (als regereno vorst) en de beid Paris verwaalde zelliden. Ro Schwartz en Marjan Kuiper, werk. De laatste ontsnapten succes aan kroonprinses in e reedstaandoe ous. Die directe sluiting nao oo de trein naar Pa

Odes aan de stad en aan Fran (als regereno vorst) en de g avono werd cesoeeld, enieszins geeloo'waardig. Maar zeker de beginnert was net ongeore de acteren. Opera Forum Jong op 13 mei terug.

Cees Sanc

Nieuwe
Winterwijkse Crt.
opl. 5.200
16 JAN. 1989

Door Johan Ardesch

Jacques Offenbach zou "Het leven-een grap" als devies gehad kunnen hebben. Hij hekelt van alles in zijn muziek, vooral de schijnschittering in de zogeheten betere kringen van zijn tijd.

Dat doet hij ook in *Die Insel Tulipan* en *Bata-clan*, twee eenakters, die opera Forum Jong zaterdagavond in de streekshowburg tot uitvoering bracht: twee ongeloofwaardige verhalen, vol komische effecten, vol satire ook en in schitterende bezettingen uitgevoerd door jonge vocalisten, die hiermee een kans kregen, zich op het podium waarte maken.

In die Insel Tulioan probeerde Offenbach Napoleon III een spiegel voor te houden, zonder resultaat. Het gekke verhaal ging over een paar, dat een

Vocale talenten bij opera's Jong Forum

dochter ter wereld bracht, maar beter een zoon had kunnen hebben. Geen nood, het kind werd als zoon gekleed en opgevoed. Een ander paar kreeg een zoon, maar die werd om bepaalde redenen als dochter opgevoed en het eind van het liedje was natuurlijk een ont-knoping en een nieuwe relatie.

Tegen eenvoudige, maar smaakvolle decors werd dit verhaal opgedist met in de hoofdrollen een fantastische tenor in de persoon van Robert Schwartz en een dito sopraan: Anja Blom. Tezen een omlijsting van louter fraaie stemmen in de kleinere rollen en een uitstekend, soms

misschien wat te enthousiast spelend orkest onder leiding van Jules van Hassen. Het geeft bij een dergelijk komische voorstelling natuurlijk ruets, dat het jonge paar elkaar krijgt onder muziek van het Brauchor uit Wagners Loheng-nn.

Robert Schwartz had weer een hoofdrol in *Bata-clan*, waarn enkele Fransen gevangen worden gehouden door Chinezen. Als tegenspeelster had hij nu de bevoorrechte sopraan Marjan Kuiper, die evenals Anja Blom over enorme vocale talenten bleek te beschikken. Frank Blesse, de fenomenale bas uit Tulipan

was nu ook weer van de partij als aanvoerder van de rebellen.

Er was ruim plaats voor prachtige solis, duetten en terzetten. Maar bij dit fraaie bel canto was ook de komische noot er weer. Het Duits werd soms per ongeluk vervangen door Nederlands. De ding-gent leverde van de orkestbak uit de no-dige eomgerende interrupties, die hila-rititeit verwekten en zelfs de toneel-knecht was een rol toebedeeld. Ook nu weer een Einlage: toen de Fransen binn het leven verloren werd als beezezang herhaaldelijk Ein Feste Hure ten genore gebracht, maar alleen met komisch ef-fect. Een prasmazer anno 1939 ver-hoogde dat effect.

Forum heeft iets moeis gebreht. Het ACS werkte bijzonder bevorderlijk op het klankresultaat. Kortom, het was een veelbelovende voorstelling waarmee ons Oostnederlandse operagezelschap gelukkigwensl kan worden.

Friesch Dagblad
opl. 25.000
2 5 JAN. 1939

Door Jouwert H. Turkstra

Forum Jong verfrissend

Nog geen vier maanden geleden is een ambitieus project van start gegaan: Opera Forum Jong. Het beoogt aan een kleine veertig jonge gekwalificeerde kunstenaars in een professionele werkomgeving toch die praktijkervaring te bieden welke hen door het huidige kunstbeleid op rijksniveau normaliter onthouden zou worden. Daartoe wordt er steun gecboden door sociale en culturele fondsen op Europees, provinciaal en stedelijk niveau. Dit project zal twee jaar lopen en centraal staan circa vijf avondvullende producties waarvan er circa zeventien voorstellingen in de wat kleinere zalen in ons land gegeven zullen worden.

Gisteravond zagen we in Theater

aan het Water te Leeuwarden Forum Jong aan het werk — vocalisten, instrumentalisten, ontwerpers, technici, een echte produktieleider, ateliermedewerkers, enzovoorts, kortom allemaal dat soort aruusten die met z'n allen nodig zijn om een oora te 'maken'. Forum Jong heet echter maar een klein aandeel in het derde man sterke orkest. Je kunt ook niet alles wilen.

Een enthousiaste ploeg, dat Forum Jong! En wat kun je deze jonge kunstenaars beter laten brengen dan Offenbach, de meester van de satire! Ook zo barmhartig onzachtvaardig bezig in de tweede destds zo geruchtmakende maar merkwaardigerwijs zo onbekend

gebleven een-acters Ba-ta-clan en L'île de Tulipatan. Offenbach bespot daarin dezelfde samenleving als waardoor hij wordt bewonderd zo mogelijk nog scherper dan in zijn talloze andere werken. Hij plaatst daartoe die maatschappij in een volstrekt absurde omgeving. En die truc verleent de satire extra dimensie. Het verzacht en verscherpt de spottegelykertijd!

Franse satire, jazeker! Zo kan geen Duitser het. Maar het zal wel iets met de verstaanbaarheid in de Lage Landen te maken hebben dat Offenbach hier in het Duits wordt gebracht. Niet Jacques maar Oberkapelmeester Jakob dus. . . Forum Jong bezondigt zich ook daaraan, maar in Ba-ta-clan neemt zij zichzelf daarvoor — satire in

een satire! — behoorlijk op de hak. Een vondst die veel ened maakt! Schitterende stemmen, alle solisten. Open en tris acteren bovendien. Van Anja Blom, Marjan Kuiper, Robert Schwartz — om maar eens een paar te noemen — hebt u al gehoord, of anders gaat u er nog wel van horen. Zeer zeker gaan we ook meer horen van deze twee (jawel!) Loes Visser, Regisseur Uwe Kreysig (dat de dirigentiel — Offenbach schijnt dat ook voor — veelvuldig 'mizie maken' met de mensen op het toneel. En dat komt in zo'n knusse ruimte als Theater aan het Water voortreffelijk uit de vert! 'L'île de Tulipatan', geslaagd. Maar 'Ba-ta-clan' is een eenig te gekke eenacter. Direct vanuit het begin — waar Chinese samenweeters met emmitte maskers (!) zich op uiterst vreemde wijze voortbeweeten — tot het wervende slot, je blijft er gefascineerd naar kijken. Forum Jong, een openbaring!

Leeuwarder Courant
opl. 110.150

2 5 JAN. 1939

In operettes van Offenbach

Forumkindje mag gehoord worden

LEEUWARDEN - Opera Forum is van een kindje bevallen; het heeft de naam 'Forum Jong' gekregen en een luierpakket voor twee jaar. Het Eurooees Sociaal Fonds te Brussel, het project Mensen zonder Werk Overijssel en de gemeente Enschede hebben als goede leen hun financiële bijdrage in het wiegje gelegd. De ouders maken het goed en de kleine mag gehoord worden.

Het project Opera Forum Jong is een door minister Brinkman in oktober jongstleden getart experiment, waarin jonge operamensen de mogelijkheid krijgen zich in hun vak te ontplooiën. Operamensen, dat zijn zangers en zangeressen, instrumentalisten, dirigenten, decorbouwers, kostuumontwerpers en -naaisters, grimeurs en pruikenmakers, technici, die hun handwerk geleerd hebben en nu de gelegenheid krijgen

Plaats: Theater aan het Water, Leeuwarden. Uitvoerenden: Opera Forum Jong. Dirigent: Loes Visser. Regisseur: Uwe Kreysig. Solisten: Anja Blom, Marjan Kuiper, Lisbeth Riemersma, Frank Blees, Frank Fritschy, Johan Melissen en Roben Schwartz. Werken: 'Die Insel Tulipatan' en 'Ba-ta-clan', operettes van Jacques Offenbach. Belangstelling: circa 60 toehoorders.

om praktijkervaring op te doen. Lessen en themadagen zijn gepland voor verbreiding en verdieping van de kennis.

Voor de eerste produktie is de keus gevallen op twee operettes van Jacques Offenbach. Offenbach is op het operatoeneel de man van 'Les contes d'Hoffmann'. Met circa honderd opera's, operettes, bouffonneries, saynettes, vaudevilles, revues, féeries en hoe hij zijn lichtvoetige, tijdskritische melodieuze kinderen ook nemele, heeft hij in zijn tijd, de tweede

half van de vorige eeuw, de wereldstad Parijs veroverd. Vandaag zijn deze werken vergeten ondanks hun schier onuitputtelijke schat aan melodien. Anders dan de wat latere Weense operette met haar onnozel verhaal leeft de Offenbachiaide vanuit de tekst: parodie, satire, persillage, actualiteit en tijdskritiek zijn haar elementen. Om nu eenzijdig succes te oogsten als ten tijde van Offenbach moesten de teksten geactualiseerd worden - of in hun context van weleer glashelder tot de toehoorders worden gebracht.

Hierin schiet de uitvoering door Forum Jong tekort. De keuze is niet echt gemaakt. 'Die Insel Tulipatan' ontpopte zich als eiland uit de praukentijd met het woordgebruik van een Duits boulevardblad. 'Ba-ta-clan' moet het hebben van de rappe opeenvolging van nonsense-taal en een verstaan-

baar idioom; wat dit laatste betreft levert wissling van Duits, Frans en Nederlands hiertoe geen positieve bijdrage.

Maar waarom deze operettes zo serieus genomen? Het ging Offenbach om een vol huis en amusement van zijn publiek. Al was het Theater aan het Water niet helemaal vol, de toehoorders nooden zich best geamuseerd bij het verhaal van verarring van seksen voor de pauze met de pitige Liesbeth Riemersma, de lieftallige Anja Blom, met Johan Melissen en Frank Blees als komische hoogwaardigheidsbekleders. Na de pauze in 'Ba-ta-clan' was het verhaal zo mogelijk nog absurder, de namen nog verwarrender, de muziek nog meesleender. Naast Marjan Kuiper als oiva ontplooienden Frank Fritschy en Robert Schwartz effectvol hun zangers- en acteertalent.

De rijpste bijdrage leverde het dertig instrumentalisten tellende orkest. De jonge musici - gemiddelde leeftijd geschat op 21 jaar - speelden met verve en volle inzet. Loes Visser zwaarde het het stokje - ze moest er zelfs centje door midden breken! De jonge dirigente, gevormd door Lucas Vis en Ed Spanjaard, hield orkest, solisten en koor goed en inspirerend in de gaten.

R. RENES-PUSCHING

Brabants Dagblad
opl. 105.400

2 6 JAN. 1939

Hoge kwaliteit van Operaforum Jong

'Die Insel Tulipan' en 'Ba-ta-clan': twee eenacters van Jacques Offenbach uitgevoerd door diverse solisten van het Operaforum Jong Orkest en het Opera Jong Koor. Regie: Uwe Kreysig; muzikale leiding: Jules van Hesse. Pleinzaal Casino Den Bosch.

Door Wil Derkse

Er bekruipt je een gevoel van plaatsvervangende schaamte wanneer je een opera-avond bijwoont waarop het aantal medewerkers drie keer zo groot is als het aantal luisteraars.

Zo droevig lag die verhouding bij deze eerste presentatie in Den Bosch van Operaforum Jong. Een wanverhouding, die extra sneu was door een tweede. Enige tijd geleden zag ik Opera Forum 'volwassen' in La Bohème van Puccini. Voor mijn gevoel was dat een voorstelling met enkele aardige momenten, die voor het overige ver oeneeden de maat bleef. Hoe anders was de situatie bij dit gezelschap van jonge musici, bijna of het afgestudeerd, die in deze produkties de kans krijgen erva-

ring op te doen: tot in de puntjes verzorgd en levendig orkestspel, natuurlijk akteren — heel wat anders dan de houtgerigheid van het moedergezelschap — en een merkbare betrokkenheid van het orkest bij wat op het podium gebeurde en omgekeerd.

De solisten waren uitstekend verstaanbaar en de vocale kwaliteiten van bijvoorbeeld Marjan Kuiper en Robert Schwartz (mooi neeroen mij aanzienlijk meer naar die van enkele 'sterren' in La Bohème).

Operaforum Jong slaagde erin om deze niemandatletjes van Offenbach geestig en aantekelijk te presenteren, niet in het minst dank zij diverse regiegrapies.

Welke tv-regisseur heett het lief inplaats van een peperdure produktie eens dit frisse gezelschap te contracteren? Men is ongetwijfeld bereid de eerste keer voor een knop snoep, twee orndies en een krentebol naar Hilversum te komen. Al zal het succes van het tv-debut leiden tot een aanzienlijk hogere gage bij een tweede optreden.

CIMAROSA

IL MATRIMONIO SEGRETO

ROBBY DUIVEMAN MAART 89

DIRIGENT - JULES VAN HESSEN

REGISSEUR - OLIVER TEICHMANN

ONTWERPER - ROBBY DUIVEMAN

FORUM

OPERA
JONG

PREMIERE TWENTSE SCHOUWBURG ENSCHE
ZATERDAG 15 APRIL, KL. ZAAL, 20.00 UUR.

Forum Jong brengt première van Cimarosa-opera Bezieling en enthousiasme

(Door Joh.M.Pameijer)

ENSCHEDÉ - „Jonge mensen hebben de bezieling, die het mogelijk maakt om dingen te realiseren, die bij een groot theater normaal gesproken niet mogelijk zijn.“ Oliver Teichmann, regisseur van de operaproductie „Il matrimonio segreto“ van Cimarosa door Forum Jong, liet zich niet lang smeken om voor deze gelegenheid naar Enschede te komen. De assistent van de beroemde Harry Kupfer aan de Komische Oper in Berlijn, werkt veel te graag met jong talent. Maar na drie maanden intensief gewerkt te hebben met Forum Jong plaatst hij zo zijn kanttekeningen. Het Nederlandse operaklimate kennende vraagt hij zich af of de theaters het zorgvuldig opgekweekte talent wel op zullen vangen. Hij vindt dat Forum Jong intensieve ondersteuning verdient om de goede aanzetten ook te verwirkelijken. Meer materiele en financiële steun zijn volgens de Oost-Duitsers nodig om het volle profijt te trekken uit de in Enschede opgezette praktijkopleiding van jonge operamensen.

Als regisseur/docent van de Berlijnse operaschool kent hij de problemen als geen ander. „De kans om met Forum Jong te werken heb ik met beide handen aangegrepen. Het gebrek aan ervaring van de jonge solisten wordt ruimschoots overtroffen door hun enthousiasme. Met elkaar werk je aan een theatervorm. Forum Jong kan met zichzelf tevreden zijn. Tijdens de arbeid heeft het ensemble zelf gemerkt waar nog reserves liggen. Met de première begint het eigenlijk pas.“

Teichmann meent, dat de leden van het jonge gezelschap na twee jaar rijp kunnen zijn voor de grote podia. „Dan verdienen deze mensen een kans. Ik vergeet hun namen niet. Als ik de gelegenheid had zou ik ze opnemen in een roeibeurt.“

Een van de jonge solisten, de altmezzo Eleonora Volkert uit Ameland, is uitgezonden met Oliver Teichmann. Hij hielp haar om de rijke weduwe Fidalma gestalte te geven. „In het begin had ik moeite met die vrouw. Geleidelijk aan heb ik haar gevormd tot een vreselijk temperamentvol wezen, dat graag aan de man wil, maar de verkeerde kiest. De regisseur leert je om je eigen persoonlijkheid uit te schakelen. Hij gaf mij de volledige ruimte om zelf dat karakter vorm te geven, het staat er'ou en het is toch mijn rol.“

Eleonora zong oratorium en liederen, maar onterende zich op aanraden van haar lerares Aafje Heynis ook in operaland. „Dat was vooral goed om los te komen van dat boek. Als oratoriumzangeres sta je toch altijd met dat boek in je hand te zingen. Van nature ben ik nogal geremd en introvert. Maar nu leer ik om mijn gevoelens te tonen. Je groeit als zanger en als mens.“

Zij onderschrijft de eis van Oliver Teichmann om meer ondersteuning

van Forum Jong. „De begeleiding zou nog intensiever kunnen. Er is nog te weinig tijd voor acteerlessen. Je speelt niet alleen een rol, maar je moet ook leren je te bewegen. Dat voel ik sterk, want dat ontbrak bij mij. We zouden een soort co-repetitor moeten hebben, die ons wegwijs maakt in de verschillende operastijlen, hoe moet je iets zingen, wat zijn de achtergronden van een opera.“

Het gemis neemt niet weg, dat Eleonora vol lof is over de voorbereidingen van „Il matrimonio segreto“. „Het wordt een volwaardige en volwassen voorstelling. Je wordt met een volledige eigen verantwoordelijkheid voor je rol de Bühne op gestuurd.“

Na afloop van de twee jaar bij Forum Jong zal Eleonora naast haar oratorium- en liedpraktijk toch een plekje bij de opera ambiëren. Veelzijdigheid is voorwaarde om te slagen in het vak. „Maar of ik dan niet over de grens moet gaan kijken is de vraag.“ vindt zij.

In elk geval zal het Nederlandse publiek haar en haar zes jonge collega's tussen 15 april en 23 mei in deren schouwburgen kunnen zien. Het wordt een sober aangeklede voorstelling. Voor een deel is de Enschedeër Robbie Duyveman daar verantwoordelijk voor. De dertigjarige zoon van oud Forum-bas Jan Duyveman werkt nu voor de tweede keer mee aan de kostumering van een Forum Jong-productie. Met enkele intermezzi bij zijn werkgever de Hamburger Staatsoper heeft hij de zeven acteurs in de kleren gezet.

„Het is eenvoudig gehouden, omdat het gaat om een reisgezelschapje dat een stuk opvoert. Dat zal niet met kostbare kleding op stap zijn. In

feite is het moeilijker om dingen weg te laten dan ze erbij te ontwerpen. Zo'n rococo-kostuum bevat veel ruffles, kantjes en elegante stoffen. Het is niet eenvoudig om dan te beslissen wat je achterwege laat. Dat heet uiteindelijk met de karakters te maken. Je gaat namelijk altijd uit van de karakters, niet van de kostuums.“

De freelance ontwerper Robbie Duyveman hoopt door deze Forum

Jong-productie de deur voor de grote producties bij Forum op een kier te hebben gezet. „In Hamburg en München heb ik regelmatig grote producties aangekleed. Het probleem is, dat veel regisseurs hun eigen ontwerpers hebben. Daar kom je baast niet tussen.“

Na „Il matrimonio“ keert hij naar Hamburg terug. „Bij Forum Jong ben ik ook een beetje docent voor

■ V.l.n.r. Robbie Duyveman, Oliver Teichmann en Eleonora Volkert

FOTO Charel van Tondeloo

de mensen achter het toneel. Voor hen is het interessanter, dat er voor de derde en volgende producties een andere ontwerper komt. Daar leren ze weer andere dingen van.“

24 APR. 1989

Opera Forum Jong met frisse Cimarosa

Graafschapbode
opl. 66.432

25 APR. 1989

Oubollige opera van jong Forum

WINTERSWIJK — Jong is vaak oobekend. Onbekend is niet zelden: onbemind en zo is de cirkel snel rond. Forum Jong is nog niet bekend, maar is niet alleen een opstap om „Forum Volwassen“ te worden. Forum Jong is ook zelf wat. Dat merken blijkbaar nog weinigen. Mogen velen van de weinigen leren.

door Roel Roelfzema

Maandagavond trad Forum Jong in Winterswijk voor het voetlicht met *Il Matrimonio Segreto* van de 18e eeuwse componist Domenico Cimarosa. *Il Matrimonio* is een — zoals niet ongebruikelijk — voor het carnaval geschreven muziekdrama met een voor de tijd actuele inhoud. Verlaten naar een gebeddheid aan afdrukkelijke titels, zucht naar geld als basis voor vele verankelingen waarna de beide — wat heet? — centraal staat.

Een flut-verhaal natuurlijk, zoals vele, althans zo denken wij er nu over. Geen spanning, geen intrige, geen bedendagse engagement, maar een brokje historisch entertainment. De waarde moet dus elders gezocht worden. Er liegen voor Forum Jong steeds veel geloofwaardige en erudiete overwegingen ten grondslag aan de keuze. Daar praten we verder met over. Wat er restert is de uitvoering.

Veel respect. Dat in de eerste plaats. Vooral door de noodzaak van uiterst beperkte middelen. Bij zo'n prut-verhaal hoort een glanzende decor. Toch lukt het ook zonder dat. Wat er op die paar vierkante meters met stangen en gordijnen werd gepresteerd verdient een mate van bewondering.

Over de muzikale verdiensten: Het orkest speelde even stevig als exact. Iets meer verrijping zou best mogen. De solisten hadden iets merkwaardigs. Ik maakte dat vaker bij Opera Forum mee: stukjes van een legpuzzel die als bij een tableaut vivant volmaakt in elkaar passen. Een vrij zwakke Robinson, een prachtige Elisetta, een technisch respectabele Carolina, een magere Fidalma, een flexibele Paulino en een aanvaardbare Geronimo hadden elk hun zwakke en sterke momenten.

Maar wanneer zij samen optreedden waren ze ijssterk, zeer overtuigend en muzikaal. Momenten van plezier en gaathed. Zelden hoor je iemand zo muzikaal schelden als Elisetta die de voor haar bestemde graaf betrapte met haar zus. Vermuzelink. Zo waren er vele acties die een uitstekende indruk achterlieten van deze wat oubollige opera door een jong Forum. Maar Forum kan wel trots zijn op zo'n kwalitatieve, jonge te die de toekomst ongetwijfeld mede bepaalt.

Voorstelling: „Il Matrimonio Segreto“ van Domenico Cimarosa door Opera Forum Jong Regie: Gert van der Meer
10 juni en 17 juni in de C. van der Meer zaal
14 maart 1989 in het Cultureel Centrum, Winterswijk
11 april 1989 in de C. van der Meer zaal, Winterswijk

BUSSUM — Te vaak worden operaproducties verkald door wanprestaties op acteergebied. De vocale sterren ontberen helaas in veel gevallen acteertalent. Aan de grond genagelde solisten of overdreven theatraaliteit zijn het gevolg. Dit is een wat negatieve voorstelling van zaken, maar benadert de werkelijkheid jammer genoeg zeer dicht.

De beroepsgezelschappen zouden er goed aan doen eens een voorstelling van Opera Forum Jong bij te wonen. Gisteravond bewees dat op-

leidingsinstituut van Forum Enschede, met louter jonge musici, tot indrukwekkende prestaties in staat te zijn.

Op het programma *Il Matrimonio Segreto* van de Italiaanse componist Domenico Cimarosa. Een luchtige en humoristische opera met een vlot lopend verhaal. Cimarosa schreef deze „hit van het jaar 1792“ in opdracht van Keizer Leopold II voor het Wiener Burgtheater. De stijl is een mengsel van de Napolitaanse opera en Mozarts verrukkelijke theaterwerken.

Forum Jong wist de essentie van Cimarosa's meesterwerk goed te raken. Zangtechnisch en qua orkestspel valt er vanzelfsprekend nog veel te leren, maar muziek is slechts een onderdeel van de opera. De jonge Forum-zangers zetten in theater 't Spant een frisse, eerijken en ongecomoliceerde opera buffa op de planken middels ontspannen en levensecht acteerspel.

De Bussumse sopraan Marian Kuipers heeft een lichte, soms wat scherpe stem. In haar rol van Carolina bewees zij een groot theaterper-

soonkundigheid te zijn. Anja de Blom zong de Elisetta, Marian Kuiper de Carolina met groot aertent en prima vocale techniek bij prachtige getimbreerde stemmen. Eleonora Volkert met een lagere stem (alt - mezzo) tekende met dezelfde glans voor de trage tante Fidalma, die in het zwart gekleed was om haar beginnende karakter te symboliseren. Robert Schwarz was een ruwe van een klassieke tenor in de Paulino, terwijl Andreas Mitschke een kleurrijke, volumineuze komische bas neertente als Geronimo. De bantou Frank Bles was wat minder van volume, maar hij maakte wel een stijlvolle creatie van graaf Robinson. De kostuums waren de bekende hoepelrokken en knutbroeken en voor de dooors had men een bevredigende oplossing gevonden door alleen maar gordijnen te hangen, die door gemaskerde figuren werden geopend en gesloten. Jules van Hessel leide een goed spelend orkest. Enige synchrooniet af en toe tussen bühne en orkest zou nog wat aandacht kunnen hebben.

Dan is er eindelijk het opera in Bussum, maar is het publiek?

ROB C

Nieuwe
Winterwijkse Crt.
opl. 5.200

26 APR. 1989

door Johan Ardesch

Wat hebben de thuisblijvers veel gemist maandagavond, toen het operagezelschap Forum Jong in de streekschouwburg een voorstelling gaf van Cimarosa's „Il matrimonio segreto“ oftewel het geheime huwelijk.

Forum Jong is een ensemble, waarbij jong talent een kans krijgt te demonstreren, wat het in zijn mars heeft. Er moet bij toelating tot dat gezelschap wel een strenge selectie hebben plaats gehad, want er was welop kwaliteit aanwezig, in alle opzichten. Het verhaal voor deze komische opera bezit de gebruikelijke onwaarschijnlijkheden, bedacht door de toneelschrijvers George Colman en David Garrick voor het stuk „The clandestine marriage“, dat Giovanni Bertini omwerkte tot het operalibretto.

Het gaat over een rijke koopman Geronimo uit Bologna, die wel veel geld, maar helaas geen utel heeft. Dat kan door de huwelijken van zijn beide dochters worden verholpen. Carolina is echter al getrouwd met Geronimo's boekhouder Paulino, zonder dat haar vader daarvan op de hoogte is.

Dan komen de verwickelingen, want voor de andere dochter Elisetta wordt een graaf Robinson aangezocht, haar het of

Lollige opera Forum Jong

te gaan maken. Hij wordt echter vertikt door Carolina, wat niet de bedoeling was. Dan heeft Geronimo ook nog een ongetrouwe zuster Fidalma en die verlijst haar hart aan de man van Carolina. Na veel wederwaardigheden komt toch alles op zijn pootjes terecht.

Er zaten geen koren in deze opera-buffa. Wel enorm veel mooie melodieën in de stijl van de laat achttiende eeuw, dus de roocooc en het klassicisme, waarbij gedacht moet worden aan de componeertrant van Mozart of Rossini. Dat was het geval in tal van duetten, terzeten of nog grotere groepen, om te eindigen in het sextet „Il parlar di Carolina“ door alle zes de vocalisten. Heel mooi was na de overture meteen al het openingsduet „Car non dubitar“ tussen Carolina en Paulino, terwijl na de pauze heropend werd met een niet minder fraai duet tussen de vader en de graaf „Se fiato in corpo avete“. Voor de beide dochters waren twee voortreffelijke sopranen ingezet.

Anja de Blom zong de Elisetta, Marian Kuiper de Carolina met groot aertent en prima vocale techniek bij prachtige getimbreerde stemmen. Eleonora Volkert met een lagere stem (alt - mezzo) tekende met dezelfde glans voor de trage tante Fidalma, die in het zwart gekleed was om haar beginnende karakter te symboliseren. Robert Schwarz was een ruwe van een klassieke tenor in de Paulino, terwijl Andreas Mitschke een kleurrijke, volumineuze komische bas neertente als Geronimo. De bantou Frank Bles was wat minder van volume, maar hij maakte wel een stijlvolle creatie van graaf Robinson. De kostuums waren de bekende hoepelrokken en knutbroeken en voor de dooors had men een bevredigende oplossing gevonden door alleen maar gordijnen te hangen, die door gemaskerde figuren werden geopend en gesloten. Jules van Hessel leide een goed spelend orkest. Enige synchrooniet af en toe tussen bühne en orkest zou nog wat aandacht kunnen hebben.

de Telegraaf
opl. 709.200

Forum Jong goed op w

Het project Opera Jong, in het kader van de Escòede aan afgestudeerde jonge vocalisten, theaterkoren en toneeltechnici de beroepspraktijk als de ervaringsopleiding geleiding wordt geboden toont een opgaande draagende lijn. Deze is in de stellingen mogelijkkerwijs altijd duidelijk te zien, tussen het avondlijke podium en de dagstudio: natuurlijk altijd een kloppen. Binnen deze lofwaardige opzet poogt men ook uitvende amoachten te redd

Zo is nu bij Forum de ste" hoedenmaakster derland werkzaam. I kostuums, maskers en ken vernezen voor a jonge forumleden hun sche afstandelijkheid, zij worden daadwerke de vervaardiging erv trokken. Na de beide o jes van Offenbach, w in november jl. werd e en Cimarosa's „Il Matr Segreto“, die korteli premiere opzet, verme speeldijst voor de ko herft een zogeheten mann-opera van de kaan Tom Johnson. Forum Jong zelf zal regisseren. Het project — voorlonig — beslot Mozart's „La Finta ga ra“. Hoe serieus deze r gische opzet is, wor bewezen door de ove van niemand minder weraidbermoec Wag praan burgt Nilsson. d 5 en 6 mei a.s. in het van een masterclass da vier Forum Jong-vo zal coachen.

René

het Birnenhof
opl. 178.102

27 APR. 1989

Jong talent bij Opera Forum

Opera Forum Jong zingt de komische opera „Il matrimonio segreto“ van Cimarosa, in de Koninklijke Schouwburg, gisteravond.

Waar moet in Nederland een jonge zanger heen als hij absoluut operazanger wil worden en dus praktijkervaring op moet doen. De enige plaats waar dat momenteel volledig mogelijk is, is „Opera Forum Jong“. Dit ensemble presenteert zich momenteel op verschillende plaatsen in Nederland, met Den Haag als enige stad in het Westen, en was diensgevolge gisteravond in een zeer karig bezette Koninklijke Schouwburg te horen. Gekezen was voor een komische opera uit de tijd en omgeving van Mozart, namelijk „Il matrimonio segreto“ van Cimarosa. De muziek en het verhaal heoben weinig om het lijf, maar vragen van de zangers en het orkest een volledige inzet omdat er tal van verraderlijke valkuilen zijn bij de ogenschijnlijke eenvoud. Het zalmkleurige decor was een toonbeeld van die eenvoud en

voldeed goed. Ook de fraaie kleding sloot in kleur aan bij dit decor, met uitzondering van een gitzwart geklede weduwe die als zodanig de eenheid onnodig doorbrak. Regisseur Oliver Teichmann doerseerde de humor uitstekend en liet alleen bij de vele ruzies zijn personages wat erg veel heen en weer vlieden. Zonder coupures duurt deze opera echter wel erg lang, omdat er in beide aktes min of meer hetzelfde gebeurt.

De tweede akte na de pauze zette in met een goed duet tussen bas en tenor en vormde daarmee de sterke inzet van het betere deel van deze uitvoering. Op deze tenor na zijn alle zangers afgestudeerd maar nog jong en dus ova stem nog in ontwikkeling. Geen van de stemmen was slecht. Ook de acteertalenten waren bepaald niet onder de maat: er waren regelmatig verrassende uitschietters in alle rollen. Opvallend goed stemmateriaal waarvan zou mogen worden gehoopt dat dit op den duur voor

nationaal talent gaat zorgen was er echter bij deze eerste kennismaking niet te bespreken. De mannen kwamen er over de hele lijn wat dat betreft beter af dan de vrouwen. Allen zongen met een volledige inzet en met een vaak bewonderenswaardige technische beheersing van dit snelle en licht wendbare muziektipe. Als ik echter deze professionele uitvoering vergelijk met een uitvoering dezer dagen oer Rotterdamse studenten samen met leerlingen van het Conservatorium aldaar, van Purcells „Dido en Aeneas“, dan was het vrouwelijk stemmateriaal daar bepaald beter.

Ondanks deze kritische noot komen de jonge Forumzangers en in het bijzonder dirigent Jules van Hessel met het al even jonge en nog wat wankelende opera-orkest veel lof toe voor de sprankelende wijze waarop zij deze komische draak licht verteerbaar hebben gemaakt.

ERIK BESTER

HENGLO (Concertgebouw) - Binnen drie dagen tweemaal dezelfde voorstelling zien zal misschien niet iedereen aanslokken, maar in het geval van „Il matrimonio segreto”, opgevoerd door Opera Forum Jong, trit het me lung niet tegen. De voorstelling is gisteren in Hengelo verschild in twee oostichten belangrijk van die van zaterdag in Enschede: in de eerste plaats doordat twee van de zes rollen door andere zangers werden vertolkt, in de tweede plaats door de andere zaal.

Levendige 'Il matrimonio' van Opera Forum Jong

Om met de rolverdeling te beginnen: die van de premiere bleek uniek te zijn, en in geen enkele andere voorstelling te worden herhaald. De sopraan- en tenorrollen zijn dubbel bezet, in die zin dat de rol van Elisetta afwisselend door Leonie Schoon en door Anja Blom wordt gezongen, en de rol van Paolino afwisselend door Robert Schwartz en Johan Melissen. Anja Blom is de enige die twee verschillende rollen zingt, want in de laatste drie voorstellingen vervangt zij Marjan Kuiper in de rol van Carolina.

In Hengelo konden we Anja Blom dus horen als Elisetta. De uit Twente afkomstige sopraan toonde zich nu een waar opera-talent. Haar heldere stem is niet uitermate fors, maar sterk genoeg, moeiteloos in het hoge register, en soepel in snelle passages. Acteren heeft ze intussen ook geleerd; de figuur van Elisetta kreeg bij haar een iets ander karakter dan zaterdag bij

Leonie Schoon, maar was evengoed overtuigend. Dat geldt ook voor de rol van Paolino zoals die geacteerd en gezongen werd door Johan Melissen. Een lichte tenorstem, sterk genoeg voor een opera

als deze, maar iets minder dominerend dan die van Robert Schwartz.

Beiden wisten, op verschillende manieren, zingend en acterend te overtuigen. In de grote zaal van het Concertgebouw heeft het publiek een andere kijk op het toneel dan in de kleine zaal van de Twentse Schouwburg. De plaatsing van het orkest in de orkestbak bleek voor de orkestklank op zich geen verbetering, maar wel voor de zangers, die nu niet zo gemakkelijk werden overstemd. Niet name de stem van de alt-mezzo Eleo-

nore Volkers kwam nu beter tot haar recht. Bij de zangers ontpoete Andreas Mitschke zich opnieuw als een enorm talent voor komische rollen. Natuurlijk doet de regie van Oliver Teichmann ook het nodige om het geheel levendig te houden, en van tijd tot tijd klonken spontaan lachsalvo's vanuit de zaal. De toevoeging van twee pantomime-rollen blijkt een leuke vondst.

Cimarosa's „Il matrimonio segreto” is in lengte wat bekort. Zowel muzikaal als dramatisch zwakkere gedeelten zijn geschrapt. De oorspronkelijke recitatieven zijn in ere gehouden, en aan het acteren daarbij is de nodige aandacht besteed. De begeleiding wordt verzorgd op een heel fraai klinkend clavecimbel; ik hoop dat Forum voortaan voor opera's van Mozart en Rossini ook een dergelijk goed instrument zal gebruiken. Ook Opera Forum Jong gaat een Mozart-opera spelen, „La finta giardiniera”, in het voorjaar van

1960. Voor die tijd wordt de landse premiere gegeven van satirische opera van Tom Jo (al eens zins bekend om zijn Note Oera), de Ruemann-

Verder is een interessant te merken dat reeds over twee plaatsen vindt een mast door de Zweedse sopraan Nilsson. Van 1955 tot 1958 is zij internationaal furore als zangeres, maar ook in de ra's van Verdi en Puccini goed thuis. Haar lessen aan Opera Forum Jong worden plaats op 4, 5 en 6 mei Twentse Schouwburg, en zij publiek toegankelijk. Mee over op de cultuurpagina van de krant, op 25 april. Over d'sproken: „Il matrimonio se is vanavond nog te zien in doorn, op 24 april in Winte 2 mei in Doenchem en 16 Arnhem.

Frans Heijdemann

FRAAIE RAVEL/FALLA EN GESLAAGD FORUM JONG-PROJECT

Beeld klopt bij muziek in tweeluik

OPERA

L'heure espagnole van Maurice Ravel, en El retablo de maese Pedro van Manuel de Falla, door de Nederlandse Opera. Muziektheater, Amsterdam.

■ Il Matrimonio Segreto van Cimarosa door Opera Forum Jong Twentse Schouwburg Enschede. Herhalingen elders tot 21 mei.

Het is een reprise zonder surprise, maar het blijft een oog- en oorstreurende voorstelling die merkwaardigerwijs niet uitverkocht is. Wederom speelt de Nederlandse Opera op een avond de klokkenmakerskomedie uit 1911 en het marionettenballet uit 1923. Wat de stukken verbindt is het Spaanse tintje en een kwestie van esprit de compositen waren verwante zielen.

Er zit maar een gedachtenfoutje in de slim bedachte combinatie van Ravel's L'heure espagnole en de Falla's El retablo de maese Pedro. Hoe kan de bariton die voor de pauze een pottige muilezeldrijver moet spelen in de tweede helft een overtuigende, dus broodmagere, Don Quichotte neerzetten? Toen de Opera tweeneenhalf jaar geleden deze dubbelvoorstelling uitbracht maakte verhuizerstype Jean-Philippe Lafont furore als de muilezeldrijver Ramiro, maar zijn Quichotte had meer weg van een Falstaff. De opvallendste wijziging bij de herneming is dat Lafont is vervangen door Gilles Cachemaille, voor wie, hoewel ook geen kleintje, de oude kostuums ingrijpend zijn ingenomen. Cachemaille zingt overigens niet minder fraai dan Lafont, als Quichotte is hij beter geseigneurd, en hij sjouwt al even enthousiast met de grote staande klokken waarin zich de aanbidders van de klokkenmakersvrouw verschuilen. Maar hij is niet de ideale Ramiro.

Aan het plezier dat het luchtige tweeluik opnieuw teweegbrengt doet niets af. De regie van Heilmut Polixa sluit in L'heure espagnole nauw aan op

Ravel's partituur, die het grappige, maar wat wrange karakter van het verhaaltje subtiel onderstreept. In El Retablo schuiven elementen uit theaternmuziek, opera en Spaanse volksmuziek over elkaar heen. Het stuk is in feite een operascene, waarbinnen weer een poppenspel wordt opgevoerd. Polixa laat de poppen — heel slim, in zo'n grote zaal — uitbeelden door mime-spelers. Het overtuigend mime-spel en de prachtige kostuums trekken zo de aandacht dat ze bijna verdoezelen dat ook hier beeld en muziek — zij het niet op de „gewone” manier — uitmuntend bij elkaar passen.

Cimarosa

Stiekem met elkaar trouwen, dat komt tegenwoordig alleen nog voor bij stellen die al jarenlang principieel samenwonen. Maar in 1792 bood het gegeven nog volop stof voor een succesvolle komische opera, Il matrimonio segreto, op muziek gezet door Domenico Cimarosa (1749-1801). Toen hij op 51-jarige leeftijd de laatste adem uitblies, liet hij maar liefst 76 opera's na, en nog een vrucht andere muziek.

Bij Opera Forum Jong is de komende maand te horen waarom Cimarosa zo beroemd was en ook waarom hij geheel verdwenen is in de schaduw van zijn tijdgenoot Mozart. Want Il matrimonio segreto, dat nog altijd beschouwd wordt als zijn meesterwerk, is charmant en aantrekkelijk, en interessant door de oorspronkelijkheid die uit de noten spreekt, maar het is het net niet.

Just door die eigenschappen is het opera'tje perfect toegesnoden op de merites van Opera Forum Jong, het kweek- en opleidingsproject voor jonge operamakers en -musici van Opera Forum in Enschede. Het overbruggen van de zwakke plekken die Il matrimonio segreto zo wel in muzikaal als dramatisch opzicht bevat is een interessante uitdaging, maar aan de andere kant kun je er

niet werkelijk een buil aan vallen.

Forum Jong heeft er een alleszins aantrekkelijke voorstelling van gemaakt, waar iedereen zichtbaar met hart en ziel aan gewerkt heeft.

De opera gaat over de problemen die het heimelijk gesloten huwelijk tussen de koopmansdochter Elisetta en haar vaders knecht Paolino teweegbrengt wanneer ene graaf Robinson Elisetta verkiest boven haar zuster Carolina, met wie hij eigenlijk zou trouwen. De verwickelingen, die uiteraard tot een gelukkig einde leiden, spelen zich af op een speelvloer, dat simpel is aangekleed.

De kwaliteiten van de zangersploeg zijn wisselend van gehalte, en misschien nog geschakeerder dan ik hier kan beschrijven omdat drie van de zes rollen dubbel bezet zijn. Van Robert Schwartz en Leonie Schoon, het innemende in-cognito-echtpaar bij de premiere, zullen we nog wel meer horen. Marjan Kuiper (Carolina) laat eveneens een volgroed geluid horen, dat in het hoge register helaas een beetje wappert. Andreas Mitschke (vader Geronimo) en Frank Bles (de graaf), beiden afkomstig uit Duitsland, klinken minder stemvast, maar Mitschke, die duidelijk aanleg heeft voor komische bas, stal de show.

Cimarosa's muziek is bij dirigent Jules van Helsen in goede handen. Het stuk loopt gesmeerd, maar het dramatische profiel is een beetje slap. Just de vitaliteit en afwisseling leiden tot een kortademigheid. De rustpunten zijn te kort en de karaktertekening had scherper gekund.

Het Forum Jong-project loopt sinds oktober vorig jaar en allichaert zich niet ten onrechte als „uniek”. Het gezelschap heeft het komende seizoen nog twee produkties voor de boer, en dan is het project ten einde. Dat is spijtig want het is een sympathieke, misschien wel broodnodige aanvulling op het reguliere opera-aanbod.

FRITS VAN DER WAA

17 APR. 1939

Forum Jong in volle actie

Twee maanden na Mozarts dood ging in Wenen in 1792 de opera „Buffa il Matrimonio Segreto” van Domenico Cimarosa in première. Muziek-historisch kreeg dit vrolijke brokje muziektheater, dat veel meer bleek te zijn dan een divertend nimmer-lallete, een aparte plaats.

Het is vrijwel de enige van de ruim 60 opera's van deze, compositorisch boorbaar op Rossini vooruitlopende componist, die de liefhebbers vanuit de geest van de zangkunst ontstaan werken nog wel eens mondjesmaat geadviseerd zien.

Niet zonder reden bewonderden o.a. Goethe, Stendahl en Balzac deze Cimarosa, wiens finale van de eerste akte hier een meesterstuk mag worden genoemd en wiens mediterrane helderheid altijd een willig oor vindt. Hans Stüwe bewerkte in onze eeuw de geschiedenis van dit „geheime huwelijk”, waarbij hij de oorspronkelijke secco-recitatieven door gesproken dialogen verving.

Terecht heeft Forum Jong deze gezongen recitatieven weer in ere hersteld. Enkele zwakkere nummers en dramatisch niet-noodzakelijke

fragmenten werden geschrapt.

De partituur, waarmee Forum Jong, nu onder leiding van dirigent Jules van Hessen en regisseur Oliver Teichmann aan de slag is gegaan, is bondiger en logischer geworden. De jeugdige cast, fraai maar eenkleurig aangekleed en op snelle actie getrimd, zal er in de tot eind mei durende speelperiode toch oog een hele doffer aan hebben.

De vrijwel stuk voor stuk goede zangstemmen worden soms — vooral in de oog te sterk op tekst en dicitie gerichte recitatieven — nogal gebaat en vocaal in de over-

drive gebruikt. Dat komt de daardoor af en toe schrille toonvorming niet ten goede. De maanden waren over de gehele linie gelukkiger dan de vrouwen, maar al kwam dan een meer vertijnde karaktertekening soms klem te zitten, aan actie en overtuigend uitgespeelde scenische durf was nergens gebrek.

Komende voorstellingen: Hengelo (17), Apeldoorn (18), Bussum (23), Winterswijk (24), Den Haag (26 april), alsook een half dozijn opvoeringen in mei. René Frank

Spontaan talent bij Forum Jong

Opera Forum Jong. Muzikale leiding: Jules van Hessen. Regie: Oliver Teichmann. Ontwerper: Robby Duve-man. M.m.v. vocale solisten en ad hoc-kest. „Il matrimonio segreto” van Domenico Cimarosa. Enschede, Twentsche Schouwburg. Deze produktie gaat oroor meer nog in Winterswijk op 24 april. In Doetinchem op 3 mei en in Arnhem op 16 mei.

grote rol, uiteraard te de meest dwaze verwo. Daar maakte dit gezels. stuw door een oo weegrijkheid gerichte ook dankbaar gebruik v

Talent

De 'cast' van zes, opera draagt, beschr respectabel vocaal en talent, zij het dat tes ook nog net stembe de onervarenheid. Het ker ook qua stem ov mij Marjan Kuiper a en Robert Schwartz a. Beiden gingen veel z natuurlijk af, hetgeer ideale uitgangssituatie lijkt. In gejuke mate actierend, doch voe steeds even 'sterk' wa Schoon als Elisetta. Volkert als Fidalma Mitschke als Geronur slotte, Frank Bles als binson. Laatstgenoem trouwens het iets h dan de wel weer wste rende Geronimo, ter van Elisetta, ondanc uitgebalanceerde ad sing, weer beter scoor van Fidalma, wier fraaie stem mij mee leek voor het genre v

Door Wil Kox

Ook bij de tweede produktie van Opera Forum Jong — „Il matrimonio segreto” van Cimarosa — gaat het om een operastudio. Gesubsidieerd door de overheid en het Europees Sociaal Fonds, kunnen werkloze jonge talentvolle vocalisten en theatermakers, ervaring opdoen op en met de Bühne. Hieraan zit met name een educatief aspect, dat wellicht voor de toekomst, wanneer de subsidie een einde zou nemen, het gezelschap zal doen koersen richting het Hoger Onderwijs.

Dat zou eigenlijk een heel goede ontwikkeling zijn, waardoor het projectmatige karakter van deze onderneming zou kunnen overgaan in een meer gestructureerde. De leiding van Forum Jong had daar, blijkens informatie op de aan deze premiere voorafgaande persbijeenkomst, goede hoop op.

Gehoord het resultaat verdient Forum Jong zeker na het wegvallen van de Amsterdamsche Operastudio, ten volle de paraplus van het Hoger Onderwijs. Het genre Opera buffa, waartoe deze opera behoort, is uitstekend geschikt tot toetsing van vocale en theatrale vaardigheden. In „Il matrimonio segreto” spelen geliefde thema's uit die dagen — verlangen naar een adellijke titel en de zucht naar geld — een

over het voetlicht.

Opera Forum vult de gaten in de markt

Haagsche Courant, 1747

Pril operatalent in luchtige Cimarosa

Twentsche Schouwburg, Enschede. Opera Forum Jong met „Il matrimonio segreto” van Cimarosa. Muzikale leiding: Jules van Hessen. Regie: Oliver Teichmann. Ontwerper: Robby Duve-man. Schied. Marjan Kuiper, Leonie Schoon, Eleonora Volkert, Robert Schwartz, Andreas Mitschke en Frank Bles. Heropvoering op 23 april in Bussum (17 Soent) en 26 april in Den Haag (Katholieke Schouwburg).

komend operatalent, groeide bij Forum het plan om in Enschede een dergelijke opleiding van de grond te tillen.

Dat laatste is gelukt; zij het onder wat beperkende omstandigheden. Want Opera Forum Jong, zoals die Nachwuchsafdeling heet, is opgezet — voorlopig voor twee jaar — als een werkgelegenheidsproject voor jonge artiesten, die een uitkering hebben. Daarvoor heeft het Europees Sociaal Fonds in Brussel een bedrag gefourneerd. Voor de produktie van „Il matrimonio segreto” van Cimarosa zijn behalve — voornamelijk — werkloze vocalisten, theatertechnici en kostuumnaaisters ook muziekstudenten van het conservatorium in Enschede ingezet. Zij vormen de meerderheid in het gelegenheidsorkest, dat zaterdagavond meteen versterkt door een ronduit briljante uitvoering van de ouverture tot deze komische opera.

De combinatie enthousiasme en bekwaamheid, die daaruit sprak, bleef onder leiding van Jules van Hessen de hele voorstelling genanonaaft, ook op het toneel. Met bescheiden middelen (gordijnen als decor) en dito capaciteiten heeft de Oostduitse regisseur Oliver Teichmann (van de Komische Oper in Oost-Berlijn, dus uit de school-Felsenstein) gewoekerd.

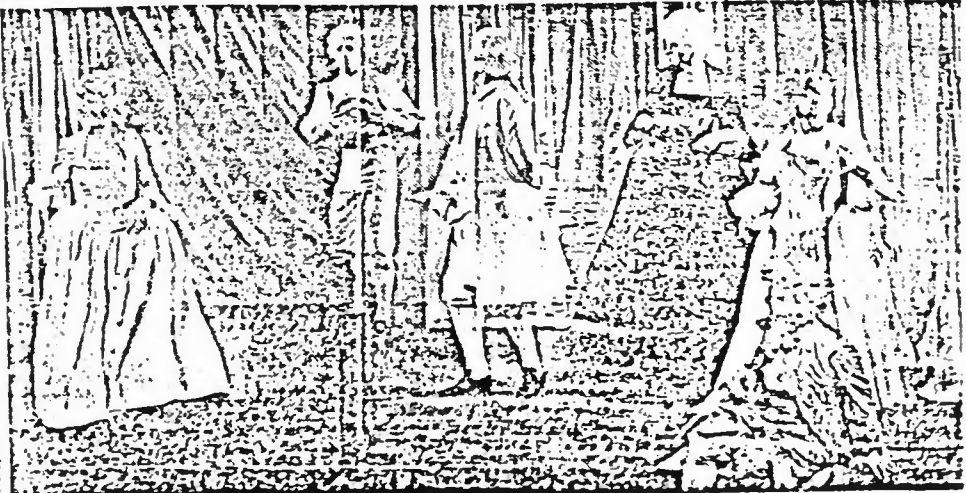
voeringen die we ons van de Opera Studio in Amsterdam herinneren, maakt deze produktie van een overigens nogal gecoupeerde Cimarosa — wat bij deze tijdgenoot van Mozart geen ramp is — bepaald geen slechte indruk. De vocale prestaties waren over het geheel weliswaar niet indrukwekkend, het geheel klonk nog wat pril. Maar over minstens twee solis-

ten (sopraan Marjan Kuiper en tenor Robert Schwartz) kan gezegd worden, dat ze voor de partitien die ze zingen zeer geschikte stemmen hebben. Marjan Kuiper, met haar gevoel voor de vocale stijl en haar acteren, zou zelfs een ideale Carolina-vervolgster zijn, wanneer haar stem in de hoogte iets minder scherp was. We zullen de meeste van deze

Overigens doet de directie van Forum op een op manier haar best om solisten van de straat. Zo wordt volgende r master class van drie organiseerd, te geve mand minder dan de git Nilsson, geduren len jaren de ideale W tolkster van Bayre Metropolitani.

Door AAD VAN DER VEN

Enschede — Opera Forum, vergeleken met de Nederlandse Opera bescheiden maar in elk geval zeer ondernemend, heeft zich de laatste tijd sterk gericht op wat men gaten in de markt zou kunnen noemen. Toen in zuid-Nederland de markt werd genoemd dat daar eening aan opera werd gedaan, stond in Enschede het plan Forum Zuid. Het idee om in Enschede een dipendance op te zetten is echter om financiële redenen nog steeds een droom. Toen er in Den Haag en in Rotterdam vande van werd gemaakt, dat de Nederlandse Opera vrijwel niets ouiten het Nederlandse Muziektheater eerste te doen, stond Forum op om o e twee steden jaar- en enkele produkties te bezor- en de Nederlandse Opera on- Jan van V. men een streep w eend door de Opera Stu- en het voorpartij voor aan-

Opera Forum Jong in „Il matrimonio segreto” van Cimarosa.

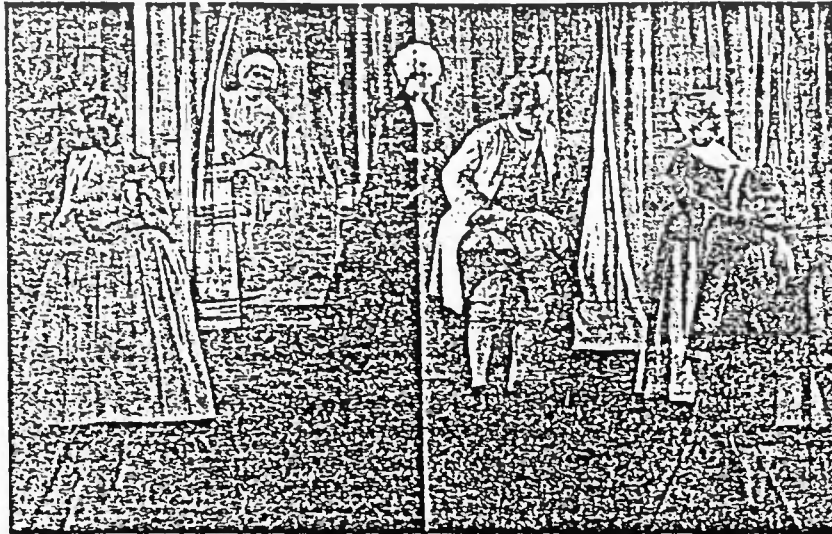
Pril
Vergeleken met de meeste op-

17 APR. 1989

„Il matrimonio segreto” bewijst de groei van Forum Jong-talent

ENSCHÉDE (Tweentsche Schouwburg) - Voor de tweede maal in zijn nog korte bestaan liet Forum Jong zich zien en horen, nu met een echte klassieke opera, uit de periode tussen Mozart en Rossini: „Il matrimonio segreto” (Het geheime huwelijk) van Domenico Cimarosa. In verschillende opzichten moeilijker dan de eerder in dit seizoen gespeelde eenakters van Offenbach, maar we konden zo constateren dat de leden van het jonge operagezelschap de nodige verdere ontwikkelingen hebben gemaakt. Het door Sociale Zaken goedgekeurde en door het Europees Sociaal Fonds voor twee jaar gesubsidieerde project is er immers niet alleen op gericht om de jonge zangers, orkestmuzikanten, costumiers, grimeurs en technici tijdelijk werkgelegenheid te verschaffen.

Scène uit Il Matrimonio Segreto, v.l.n.r.: Marjan Kuiper, Robert Schwartz, Eleonora Volkert, Andreas Mitschke, Leonie Schoon en Frank Blee.

De bedoeling is vooral dat ze praktijkervaring opdoen, en dingen kunnen leren die bij een conservatorium- of andere beroepsopleiding niet aan bod komen, of althans onvoldoende voor het operavak. Voor het publiek biedt Forum Jong een aantrekkelijke aanvulling op het door Opera Forum geboden repertoire, dat zich goeddeels beperkt tot bekende opera's in producties voor grote theaters. Forum Jong brengt vooral minder bekende opera's die toch de moeite waard zijn, en speelt ook in minder grote zalen. Van Rossini's „Barbier van Sevilla”, één der populairste opera's aller tijden (en volgend seizoen door Forum „oud” gespeeld) is wel gezegd dat het een regelrechte nakomeling is van Mozarts „Nozze di

Figaro” en Cimarosa's „Matrimonio segreto”. Je zou je gaan afvragen waarom dit stuk van Cimarosa dan zoveel minder bekend is, en lang niet zo vaak wordt gespeeld. Het bevat een aardig verhaal dat het op het toneel leuk kan doen, en de muziek verradt de nabijheid van Mozart. Geen wonder, want deze opera ging 2 maanden na Mozarts dood in Wenen in première. Het verhaal speelt zich af in huize

van Geronimo, een rijke koopman. Zijn oudste dochter Elisetta wil hij uithuwelijken aan een rijke graaf. Zijn andere dochter, Carolina, is in het geheim getrouwd met zijn knecht Paolino. Geronimo's zuster, een nog heel jonge weduwe die de opvoeding van Elisetta en Carolina op zich heeft genomen, blijkt verliefd te zijn op Paolino. En wanneer de graaf ten tonele verschijnt, wordt hij tot overmaat

van ramp verliefd op Carolina. Dat geeft allemaal de nodige complicaties, maar, zoals dat hoort bij een komische opera, loopt alles goed af. De zes rollen bleken goed bezet te zijn bij Forum Jong, Leonie Schoon en Marjan Kuiper, de sopranen die de twee zusjes spelen, beschikken beiden over heldere stemmen en een soepele zangtech-

niek. Het zal me niet verbazen als ik ze nog eens in een grote-zaal-productie terugzie in b.v. een Mozart-opera. De in Tubbergen geboren sopraan Anja Blom zal in zeven van de elf nog komende voorstellingen de rol van Elisetta overnemen (o.a. vanavond in Hengelo), en drie maal de rol van Carolina. Als tante hoorden we de altmezzo Eleonora Volkert, met een fraaie stem, die voor het „zware werk” misschien nog wat moet groeien. Duidelijk gegroeid moet ik hem voor het eerst hoorde: de tenor Robert Schwartz, die zijn stem nog beter is gaan gebruiken sinds ik hem vorig jaar hoorde in het Deutekom-concours. De evenals hij in Enschede opgeleide tenor Johan Melissen zal zijn rol vanavond in Hengelo overnemen, en beiden zingen dan nog een aantal keren de rol van Paolino.

Twee jonge Duitse baritons waren ook ingezet in deze productie van Forum Jong: Andreas Mitschke en Frank Blee, die beiden over het nodige zang- en acteertalent bleken te beschikken. Regisseur Oliver Teichmann heeft er, met de zes solisten en twee figuranten, een levendige voorstelling van weten te maken. Verschillende verklaringen kan men bedenken voor het feit dat anno 1792 vermoedelijk heel kleurige kostuums nu grotendeels kleurloos waren. Voor een uiterst simpel decor koos men natuurlijk om praktische redenen. In elk geval was de aankleding goed verzorgd. Het orkest speelde o.l.v. Jules van Hessen nog niet perfect, maar zeker overtuigend, en voor een grotendeels uit conservatorium-studenten samengesteld ad hoc-orkest leverde het een toch niet geringe prestatie. Deze opera wordt door Forum Jong nog elf maal gespeeld, o.a. vanavond in Hengelo, morgen in Apeldoorn, 24 april in Winterswijk en 2 mei in Doetinchem.

Frans Heijdemann

Stijgende lijn in kwaliteit

ENSCHÉDE - Twentsche Schouwburg, kleine zaal. Opera Forum Jong met „Il matrimonio segreto” van Domenico Cimarosa. Solisten: Leonie Schoon (Elisetta), Marjan Kuiper (Carolina), Eleonora Volkert (Paolino), Robert Schwartz (Geronimo), Andreas Mitschke (Geronimo), Frank Blee (Coste). Orkest: Robby Duvveman. Regie: Oliver Teichmann. Dirigent: Jules van Hessen. - Zaterdagavond (vandaag Hengelo).

Forum Jong heeft zich voorgenomen om in maart 1990 Mozarts „La finta giardiniera” uit te brengen, om te laten zien wat deze bonte menagerie van (muziek)studenten, werklozen, pas afgestudeerden en freelanceers uit alle richtingen van het muziektheater in twee seizoenen allemaal heeft geleerd.

In de aanloop naar die niet geringe toetssteen heeft het jonge muziekgezelschapje tot nu toe twee keer de gelegenheid gehad om flink uit te pakken en in november biedt de première van de zeer recent gecomponeerde „Riemann Oper” van Tom „four-note-opera” Johnson daar nog een goede

mogelijkheid voor.

De respectabele manier echter, waarop alle valkuilen in de twee Offenbach-eenakters vorig jaar november en zaterdagavond in de Cimarosa-productie werden omzeild, wekt sterk de indruk dat Forum Jong vital genoeg is en voldoende kwaliteit heeft om ook de volgende horde op weg naar Mozart te nemen. Waren het bij Offenbach de muzikale flair en het verbaasd snel aangeleerde theater vakmanschap waarmee twee heerlijke en soms hilarische eenakters werden neergezet, bij Cimarosa was het meer het grotere muzikale kunnen van alle uitvoerenden dat recht deed aan de fijnzinnigheid en kwetsbaarheid van deze subtiele muzikale komedie. Het pleit voor de kwaliteit van de artistieke Forum Jong-begeleiders dat de zangers in staat blijken om in de ene productie goed gedoseerd grotesk gedrag aan de dag te leggen en in de andere met veel minder theaterlijke bluf even overtuigend te acteren. Regisseur Oliver Teichmann (naaste

medewerker van regie-voorman Harry Kuiper) heeft daar bij deze productie het hardst aan gewerkt en hij kwam dank zij zijn gevoel voor humor en de menselijke proporties van komedie-karakters tot een kijkspel, dat wars was van elke vorm van verstikkende stoffigheid of dodelijke overdrijving. In „Il matrimonio segreto” (het „geheime huwelijk”) draait het allemaal om de jacht die door verschillende belanghebbenden gemaakt wordt op de twee helften van een echtpaar, waarvan tot op het laatst niet bekend is dat ze getrouwd zijn. Een vruchtbaar gegeven voor ontwikkelingen, maar ook voor pikante scènes, die de populariteit van dit uit 1792 daterende stuk bij een heboel brave burgers en hypocriete edellieden alleen maar vergroot zullen hebben.

De flirt-partijen over en weer zijn hevig, maar veelal onschuldig, in de wetenschap dat er al één stel keurig getrouwd is, dat de keuzemogelijkheden voor de anderen dus beperkt zijn en dat alles wel op zijn pootjes

Dagblad Tubantia
opl. 100.536

17 APR. 1989

Forum Jon

terecht zal komen. Het meest koket acteert Marjan Kuiper, terwijl zij ook vocaal het verst op weg lijkt naar een Mozart-partij. Afgezien van incidentele, net iets te moeilijke, hoge uitschieters zingt ze makkelijk, helder en waar wenselijk met de nodige scherpte. Het bottere gedrag van de wulpse weduwe die haar neef bespngt, wordt levensrecht uitgebeeld door de alt Eleonora Volkert, die echter stemtechnisch haar partij nog oet niet helemaal onder de knie kon krijgen. De ingehuurde sopraan Leonie Schoon leek in het begin haar in aanleg krachtige stem met dramatische slag niet echt onder controle te hebben, maar mengde zich later moeiteloos in de ensembles. De mannelijke solisten deden in hun elegante en gepaste acteerwerk niet veel voor elkaar onder. Vocaal voert de bas Andreas Mitschke het tno met het meest massieve geluid aan. Iets minder stabiel, maar wel verzorgd zingt Frank Blee zijn banton-partij, en de tenor Robert Schwartz tweet zich in het begin

niet, maar later wel probleemloos niet echt grote taak. Dit alles in b loze, sobere, net niet saai decor tuims van Robby Duvveman. De vendsigheid die de tonelactie de t kenmerkte, was terug te vinden rakter van de orkestbegeleiding niet perfecte, maar wel hoort klankeenheden liet Jules van Hess kest de atwisselende stemmingen sentiment en verlijnde humor af het Rossiniazante al tot klinken bre danks tegenslagen en onzekere vangung van dingent, solisten er den, het gevecht om geld uit Brus Haag om Forum Jong na het vol zoeo als Europees project of als t opleiding voort te laten gaan) is Ft m ieder geval in het eerste sezoze gebleken het hoofd op artistieke ve de en soms verrassende wijze bo te houden.

MENNO VAN

IL MATRIMONIO SEGRETO VAN CIMAROSA

'Aangescherpt' Forum Jong brengt tweede operaproject in première

Zaterdagmiddag. Hoewel er dooreens een weekendstille heerst, gonst het in het Forumhuis in Enschede. De vocalisten van Forum Jong gaan voor het eerst gekostumeerd het plankier op van Zaal Drie, voor een doorloop van de avondvullende tweeakter 'Il matrimonio segreto' van Domenico Cimarosa. Robert Schwartz, tenor, wijst op de spelden op zijn buik: zijn kostuum is nog niet helemaal af. De dames lopen wat onwennig maar genietend in hun jurken met 'verstevigde rokken'. „Hoe kom ik weer overeind.“ vraagt een van hen zich bardop af. Dat zal tijdens de doorloop vanuit zithouding op het plankier inderdaad wat praktische hoofdbrekens meebrengen. Dat Forum Jong een op de operapraktijk gericht leerproject is blijkt uit de het feit dat de gekostumeerden, eenmaal verzameld, niet het podium op mogen voor de doorloop, maar eerst hun grime en pruiken kritisch moeten laten bewonderen. De deelnemers in het Forum Jong-project die zich bekwamen in het grime en kapwerk worden door regisseur Oliver Teichmann uitgebreid geweten waarom die bios niet goed is, waarom het eigen haar hier wel zichtbaar mag zijn, maar het plukje daar ou juist niet. „Daf gericht is te wit, de gelaatsexpressie moet zichtbaar blijven.“ wijst hij de groep om zich heen, waarin ijverig aantekeningen worden gemaakt.

Alphons B. ter Brake

Dan kan de doorloop beginnen, een uur later dan gepland, met piano- en clavecimbelbegeleiding. Het eerste wat opvalt zijn de theatrale vorderingen. Zelfs voor een leek zijn de vruchten zichtbaar die het Forum Jong-leerproces afwerpt. „Het eerste project, met twee eenakters van Offenbach, heeft ze goed gedaan. Het reizen is goed gegaan en artistiek was het een succes.“ zegt studieleidster Jean Copland samenvattend. En artistiek coördinator Uwe Kreyszig vult aan: „Tijdens de voorstellingsherhaling was er een duidelijk kunstzinnig rijpingsproces aan te wijzen. De expressie was vanaf het begin goed en gaandeweg ontwikkelde zich zowel individueel als collectief ook de vaardigheid in tuning, dictie, etcetera. De theatrale kwaliteiten scherpten zich aan, waardoor de kwaliteit van de voorstelling ook steeds beter werd. Niet alleen van de kant van de zangers zag je de ervaring groeien, ook bij het orkest en de productieleiding. Het einde van de Offenbach-reeks gaf een vrijwel professionele voorstelling te zien.“

De hele Forum Jong-groep is truuwens niet meer in tact. Jean Copland. Een zangeres kreeg siempraktijken. Ze vond voor zichzelf dat de man die Forum Jong stelde de hanger lagten dan zij al te kon leen, anders is ont privé-lik

Regisseur Oliver Teichmann (links met bril, en handgebaar) bespreekt voor de kap- en grime-studenten naast hem de resultaten bij de zangers en zangeressen.

FOTO GEORGE NUSMEIER

„Liggen de eisen die Forum Jong aan de deelnemers stelt inderdaad zo hoog? Kreyszig: „Nee. Tenminste: we proberen voorwaarden voor een professionele uitvoering van het beroep te scheppen, zonder deze jonge mensen te zwaar te belasten. Ons criterium daarbij is 'Forum Oud', Opera Forum dus, dat als reisgezelschap niet de allerhoogste eisen stelt.“

Waarom werd na de vrolijke eenakters van Offenbach voor de avondvullende twee-akter van Domenico Cimarosa gekozen? Kreyszig: „Ergens aan het eind van de opleiding staat voor ons Mozart, 'La finta giardiniera'. Dat mede in verband met het Mozartjaar 1991, het 200ste sterfjaar van Mozart. Maar vooral omdat Mozart de toetssteen is voor kwaliteit. Deze opera van Cimarosa past in deze ontwikkeling. Niet zo moeilijk als Mozart maar zwaarder dan Offenbach. 'Il matrimonio segreto' is avondvullend, is in het Italiaans en kent recitatieven, waar de meesten totaal geen ervaring mee hebben.“

Ook daarin zijn tijdens de zaterdagse doorloop de vorderingen zichtbaar. De recitatieven, Italiaans of niet, klinken met opmerkelijke theatrale intensiteit en heldere dictie. Maar een wezenlijk onderdeel van de Forum Jong-opleiding zijn dan ook de lessen drama, dans, improvisatie en ensemblespel. De dramalessen neemt Kreyszig als hoofd drama van Forum persoonlijk voor zijn rekening. Soms worden actriceën van buiten aangetrokken voor een workshop. En het officiële samenwerkingsverhaal dat nauwgekeurd wordt, is een Twentsche

miskenbaar te werken. De kostuumafdeling van het project bekwaamt zich via AKI-lessen, zowel wat ontwerpen als kostuumgeschiedenis betreft. En de vaste kern van het Forum Jong-begeleidingsorkest wordt gevormd door Conservatoriumstudenten. Dirigent Jules van Hessen kreeg voor de duur van 'Il matrimonio segreto' als assistent de jonge René Gulikers, kortelings afgestudeerd aan het Maastrichtse Conservatorium, waar hij operaklas en directie deed. De vocalisten in 'Il matrimonio segreto': Frank Bles, Anja Blom, Marjan Kuiper, Johan Melissen, Andreas Mitschke, Leonie Schoon, Robert Schwartz en Eleonora Volkert.

Deze opera van Cimarosa was in 1792 de grootste hit van Wenen. De keizer verzocht na de première nog dezelfde avond de opera in zijn geheel te herhalen. Cimarosa behoort tot de Napolitaanse school, maar versmolt later zijn eigen stijl met name met die van Mozart. Wat de keuze van Cimarosa's tweeakter als 'opmaat' voor een 'echte Mozart-opera' door Forum Jong verklaart: Het verhaal van 'Il matrimonio segreto': de koopman Geronimo wil uit eerzucht zijn dochters Elisetta en Carolina laten trouwen met mannen van stand. Carolina is echter in het geheim getrouwd met Paolino, de jonge boekhouder van haar vader. Het paar hoopt op de zegen van Geronimo als het op handen zijnde standshuwelijk tussen Elisetta en graaf Robinson eenmaal zal zijn voltrokken. Maar als de graaf verschijnt spreekt hij zijn voorkeur voor Carolina uit. Terwijl de preutse zuster van Geronimo Paolino een huwelijksaanzoek doet, Paolino & Carolina geraken steeds meer in het nauw, ze worden bovendien door Elisetta betrappt. Tenslotte worden ze wel gedwongen hun huwelijk openbaar te maken. Waarna er beslist geen koppen rollen. Integendeel. Alles loopt net als die eerste keer in 1792 goed af.

De productie is te zien: zaterdag 14 april 20.00 uur Twentsche Schouwburg Enschede (première), maandag 17 april 20.00 uur Concertgebouw Hengelo, dinsdag 18 april 20.00 uur Orpheus Apeldoorn, zondag 23 april 20.00 uur 't Spont Bussum, maandag 24 april 20.00 uur Schouwburg Winterswijk, woensdag 26 april 20.15 uur Kon. Schouwburg Den Haag, dinsdag 2 mei 20.30 uur Amphion Doetinchem, dinsdag 9 mei 20.15 uur Stadsschouwburg Groningen, donderdag 11 mei 20.00 uur De Harmonie Leeuwarden, dinsdag 16 mei 20.00 uur Schouwburg Arnhem, woensdag 17 mei 20.15 uur Stadsschouwburg Breda, zaterdag 20 mei 20.00 uur De Kolk Assen, en dinsdag 23 mei 20.00 uur De Lompegiel Veenendaal.

knipselkrant

NEDERLANDSE PREMIERE

RIEMANNOPER

OPERA VAN

TOM JOHNSON

f 2,-

FORUM
 OPERA
 JONG

New Yorkse componist van 'Riemannoper' Tom Johnson:

Geen illusie in het theater

Tubantia, 31 okt '89
(Door Joh.M. Pameijer)

ENSCHEDÉ - „Als iemand op een toneel doet alsof hij Karel de Grote is geloof ik hem niet. Maar als iemand op datzelfde toneel komt vertellen, dat hij professor is en dat hij opera komt uitleggen dan heb ik geen andere keus en moet hem geloven.“ Wagner en Puccini waren fantasten, die de wereld van vals repertoire voorzagen. Opera-componist Tom Johnson speelt liever open kaart. In zijn 'Riemannoper' wordt geen komedie gespeeld, iedereen is zichzelf. De vier zangers zijn de docenten, het publiek is een gezelschap studenten. Maar gelachen dat er wordt.

Twee weken was de New Yorkse componist en muzikant Tom Johnson in Enschede. Hij bereidde met Forum Jong de dertien voorstellingen van zijn Riemannopera voor. Op 30 oktober komt de in Parijs woonde Amerikaan terug om er samen met regisseur Uwe Kreissig de laatste hand aan te leggen.

Na de premiere op 11 november in de kleine zaal van de Twentse schouwburg vertrekt hij weer. De tweede serie opvoeringen na Bremen van zijn vijfde opera zit er dan op. Johnson prijst de jeugdige solisten van Forum Jong om hun inzet, hun werklust, hun talent. Gretig bijten zij zich vast in zijn non-story opera.

„Mijn opera's hebben geen verhaal, omdat ik niet van illusie houd in het theater. In de 'Riemannoper' gebeuren vele dingen, maar die vormen niet een verhaal. Ik ben misschien meer een realist. Als componist noemen ze mij een minimalist. Eenvoudig gezegd betekent dit, dat ik met relatief beperkt materiaal werk. In het geval van de 'Riemannoper' bijvoorbeeld zijn bijna alle zangers en ensembles geschreven met twee noten: d en a. Daartussen zitten de recitatieven waarin je alle andere noten hoort. Voor de zangers is het een moeilijke opgave om precies te zijn. Het luistert namelijk heel nauw. Je kunt niets verdoezelen.“

Johnson schijnt patent te hebben op een bizarre humor. Afgelopen zomer werd in het theaterfestival van Avignon zijn half uur durende opera '200 ans' (tweehonderd jaar) gespeeld. Met de vuilniszakken der geschiedenis op het toneel gleden de jaren voorbij als droge, gezongen cijfers, maar aan het einde barstte een enorme ovatie los.

De 'Riemannoper' werd in de Duitse voorstellingen van een gezelschap uit Bremen uitstekend ontvangen. De opera is gebaseerd op teksten uit Riemann's Musiklexicon, de bijbel voor alle Duitse muziekbeoefenaars.

In januari van het komende jaar wacht New York de premiere van 'Soprano's only', een opera voor uitsluitend sopranen, omdat er volgens Johnson - meer sopranen zijn dan rollen. Zo speelt hij in op reële situaties. Onder zijn handen worden het groteske grappen. „De waarheid werkt vaak komisch“, is een van zijn statements. Johnson reageert onmiskenbaar op bombastischer gebeurtenissen.

„Minimal music is in het algemeen een reactie op de buitengewoon complexe klanken, die een eerdere generatie maakte. Het is een simpele manier van reageren op het surrealisme en het expressionisme.“ Veel van zijn composities zijn in Nederland uitgevoerd. Ons land speelt toch een niet geringe rol in zijn bestaan als componist en criticus.

„Toen ik jong was kon ik van muziek niet leven. Ik moest inkomen verwerven uit mijn part time-journalistische werk voor het tijdschrift Village Voice. Toen ik meer bekendheid als componist kreeg ben ik naar Europa gegaan, omdat mijn werk daar meer werd uitgevoerd dan in Amerika. Europa stimuleert me. Hier gebeurt meer, althans in de muziekstijl die mij interesseert en dan doel ik op de concertmuziek. Mijn loopbaan als journalist heb ik afgestoten. Zoals iedere journalist wilde ik een boek hebben van mijn artikelen. Het verheugde mij, dat een Eindhovense uitgever een collectie wilde samenstellen als onderdeel van een serie over kunst. Dat boek komt deze dagen onder de titel The voice of New Music uit. Ik ben blij, dat het in Nederland uitkomt, want nu zal het in Europa circuleren, waar het blad Village Voice nooit gelezen wordt.“

Johnson is een vruchtbaar componist. „Ik schrijf muziek voor mezelf, niet in opdracht. Maar gewoonlijk zijn mijn stukken blijkbaar goed

■ Tom Johnson

FOTO CARLO TER ELLEN

genoeg om uit te voeren. Er staat altijd wel iemand klaar die ze meeneemt. Ik werk nu aan een groot stuk op teksten van de protestantse theoloog Dietrich Bonhoeffer, die politiek en religieus veel voor me betekent. Het krijgt zijn eerste uitvoering via de WDR. Verder werk ik aan een project voor de Franse radio en de opera „Soprano's only“

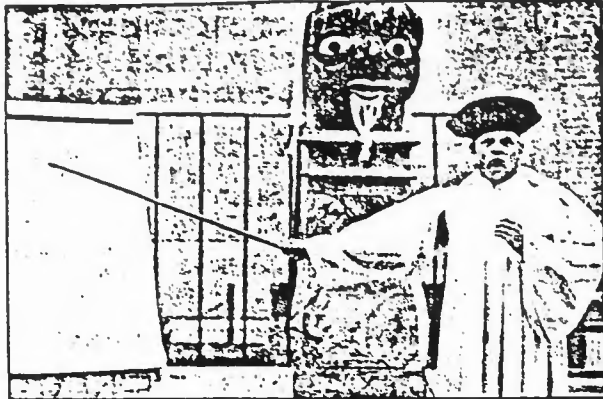
voor New York. Bij al die bezigheden was ik erg blij met het verzoek van Forum om de „Riemannoper“ uit te voeren. Inmiddels heb ik Forum leren kennen als een professioneel gezelschap. De opvoering van hun „Barbier van Sevilla“ zou van mij een goede kritiek krijgen. Ik heb me ermee geamuseerd. Van de Riemannoper in de uitvoering van Fo-

rum Jong verwacht ik heel wat. Uwe Kreissig is met veel respect voor de bedoelingen van de componist bezig. Zijn werk rechtvaardigt mijn optimisme. Ik verwacht dat het een prachtige, humoristische, elegante en uitstekend gezongen productie wordt. Het lijkt wel een reclame tekst, maar dat is mijn eerlijke mening.“

Opera over opera

AD Uitopansprant 10 nov '89

★ Scène uit de Riemannoper van de Amerikaanse componist Tom Johnson.

ENSCHEDÉ — Wat de ex-intendant van de Nederlandse Opera J. van Vlijmen wegens geldgebrek overboord gooide en de huidige artistiek directeur Pierre Audi weer in ere wil herstellen, stak vorig jaar in Enschede de kop op: een opleiding voor talenten, verbonden aan een operagezelschap.

In Enschede heet dit project Opera Forum Jong, bedoeld om jonge mensen te begeleiden in de ontwikkeling van een professionele carrière. Zaterdag verzorgt het gezelschap de Nederlandse première van Riemannoper van de Amerikaanse componist Tom Johnson, die eerder met The

Four Note Opera successen oogstte.

Johnson, die zijn vijfde en nieuwste werk zelf regisseert, schreef met de Riemannoper eigenlijk een opera over opera. De vier solisten beginnen hun voordracht als professor met het definiëren van hun stamsort. Op dergelijke wijze wordt het muziektheater als genre met veel ironie onder de loep genomen.

Het muziekwerk is niet gebaseerd op een verhaal of libretto, maar op een verzameling citaten uit de bijbel voor musicologen: het Riemannexicon. Ook klinkt er uit de orkestbak geen traditioneel aandoende klanken. Johnson schreef de muziek namelijk slechts voor vier zangers en een piano. Door de repeterende patronen, de eenvoudige structuur en een minimum aan technieken laat de muziek zich het best karakteriseren als minimal music.

■ 11/11 Enschede (Twentse Schouwburg, première), 14/11 Doetinchem (Amphion), 17/11 Groningen (Stedsschouwburg), 20, 22 en 23/11 Enschede (Theater Helmerszijde), 26/11 Enschede (Vestzaktheater), 2/12 Maastricht (Stedsschouwburg), 10, 12, 14 en 16/12 Amsterdam (Brekke Grond) en 19/12 Assen (De Kolk).

OPERA

RIEMANNOPER BIJ FORUM JONG

pero Forum Jong, varig jaar ambitieus en met redelijk succes van start gegaan met twee kleine werken van Offenbach en *Il Matrimonio Segreto* van Cimarosa

Elegance
nov. '89

begint het theaterseizoen op 11 november in de Twentse Schouwburg. Enschede met een uitvoering van de Riemannoper van de Amerikaanse componist Tom Johnson. Het werk drijft op een luchtige manier de spot met de bijbel van de muziekwetenschap, de Lexicon van Riemann. Het hoort thuis in het genre Minimal Music en legt een sterk accent op de stemmen. De Riemannoper wordt uitgevoerd door vier solisten met begeleiding van piano, onder regie van de componist.

Voorstellingen: 11, 14, 17 november, 2, 10, 12, 14, 16 en 19 december in diverse plaatsen in ons land.

Tubaamba 15/11 '89

kunst

„Doorgaan met Forum Jong”

ENSCHEDÉ (ANP) — De praktijk-scholing van operatent in Nederland moet ook na beëindiging van het project Forum Jong worden voortgezet. Dat is de mening van interim-directeur Peter Westerhoud van Opera Forum. Volgens Westerhoud is het in het belang van de Nederlandse opera-cultuur om het tweejarige experiment, dat volgend jaar ophooft, een permanente status te geven.

De Forum-directeur zei dit in reactie op de succesvolle première van de Riemannoper in de Twentse Schouwburg te Enschede. Deze productie van Forum Jong maakte veel indruk en kreeg uitstekende kritieken in de Nederlandse pers. Westerhoud zegt het te betreuren als het bij dit eenmalige succes zou blijven.

Westerhoud stelt zich op het standpunt dat de praktijkschool voor operatent niet per se een exclusieve activiteit van Forum hoeft te zijn: „Wij willen graag met andere instituten samenwerken. Het belangrijkste is dat het gebeurt. Anderzijds moeten er we ervoor waken dat er een versnippering van praktijkscholing ontstaat.”

Westerhoud pleit er met kracht voor om van een eventueel vervolg op Forum Jong niet opnieuw een werklozenproject te maken.

„Het is natuurlijk mooi dat de overheid jongeren in staat stelt met behoud van uitkering praktijkervaring op te laten doen. Als het niet anders kan moet het ook in de toekomst maar in deze vorm.

Maar zo'n project heeft eigenlijk een te beperkte opzet. We moeten naar een opzet die een redelijke beloning mogelijk maakt van talentvolle jongeren die hard moeten werken om zich op het harde en moeijke opera-vak voor te bereiden.”

Forum Jong is in oktober 1988 van start gegaan, onder verantwoordelijkheid van Forum. Het tweejarige project wordt gefinancierd door de EG en stelt 35 jongeren in staat om kennis te maken met het operabedrijf. Onder deskundige begeleiding kunnen zij in diverse functies ervaring opdoen in de opera: als zanger, musicus, regie-assistent, theatertchnicus, gsmeur en administratie- en publiciteitsmedewerker.

Voor de begeleiding van het project schakelt Forum zowel eigen mensen als externe deskundigen in. Bovendien worden er regelmatig workshops en themadagen gehouden om geroutineerde solisten, regisseurs, ontwerpers en andere theaterprominenten over hun ervaringen te laten vertellen.

Met de Riemannoper, gecomponeerd door de Amerikaan Tom Johnson, gaat Forum Jong de komende maanden op toernee. Westerhoud hoopt er voor het einde van deze toer duidelijkheid is over een eventuele voortzetting van het experiment. „Ik vind dat die duidelijkheid er moet komen. Gezien het niveau van de voorstelling is daar alle reden voor. Het is zonde als het bij deze productie zou blijven.”

Forum Jong zet gedurfde Riemannoper in steigers

Een pistoolschot in repetitiezaal 2. Regisseur Uwe Kreissig inspecteert de klappertjespistolen, die enkele ogenblikken eerder op tafel zijn neergelegd. Geen sprake van paniek dus. Het is maar spel, maar wat voor een spel.

De Riemannoper van de Amerikaanse componist/regisseur Tom Johnson is een schitterend woordenspel op simpele, maar uiterst trefzekere muziek.

Wat mag een onbevungen publiek verwachten van een opera op de belerende beschrijvingen van Riemann's Duitse muzieklexicon? In elk geval geen spannend libretto, maar wel een dynamische persiflage op wat een opera zou kunnen zijn.

door
JOH. M. PAMEIJER

Zomaar een dag in het prille operaleven van Forum Jong. Zes weken wordt er gewerkt aan de Nederlandse première van de Riemannoper. Een avantgardistische opera weliswaar, maar een fascinerend spektakel voor jong en oud.

„Als je de muziek voor het eerst onder ogen krijgt denk je: moet dat nou leuk zijn? Naarmate je er mee bezig bent wordt het steeds leuker,” verzekert de „prima donna assoluta” Anja Blom uit Tubbergen.

Anita Veerling, een Amsterdamse sopraan, geeft grif toe, dat ze aanvankelijk met de droge teksten uit het lexicon niet veel kon beginnen. „Wat moest ik erachter zoeken?” Maar één middagje repetitie bewijst dat de encyclopedische teksten buitengewoon effectief tot recitatieven en aria's zijn uitgebouwd, gedragen door een levendige enscenering.

De tenor Johan Melissen hijgt na op de grond. Vijf kwamen vol vermoedende herhalingen van de „Galop” eisen hun tol. „Ja, dit werk is erg arbeidsintensief en fysiek erg zwaar, maar” voegt bariton Peter Anink uit Lievelede er vertrouwend aan toe „de muziek is zeer toegankelijk.

In principe simpel van opzet, maar met een diepe achtergrond. Ze spreekt zeer aan en werkt bijzonder grappig.”

Naast het podium met vier stoelen verrijst op een sokkel het borstbeeld van Herr Riemann zelf, de schepper van de Duitse muziekbijbel, vraagbaak voor iedere student, duizend hlaazijden met antwoorden op nog veel meer vragen.

Op bladzijde 317 staat onder het vet gedrukte trefwoord „galopp”: beschleunigte Gangart des Pferdes, auch Galoppade, Rutscher, Galoppwäler.

Een paar regels verderop wordt uit de doeken gedaan, dat de galop, uit Duitsland komend, in de jaren 1820 snel

■ Een repetitie-scène vol spanning.

FOTO'S WERNER RAUWERDINK

ingang vond in Parijs als complement du bal. En dat is de tekst, die de vier jonge vocalisten al dansend uitzingen. Wat kan dat worden?

Pianist Boudewijn Jansen pingelt onvermoeibaar een eenvoudig wijsje van enkele tonen, dat vele malen ritmisch wordt verwerkt. Met hun vieren bewegen ze zich als jonge veulens met geheven voorpootjes en een trap-pelend achtervoetje.

Dansleider Fred Wisden schuift tussen hen in. „Jongens, als jullie achteruit lopen, een, twee, drie, vier, moet je dat wel zien.” Op het woordje „dat” beweegt hij zijn achterkant kwispelend heen en weer. Waarna ze geviereren met hun vermeende staartje schudden. Het kwispelt lekker. De paardjes schuiven soepel door elkaar en zingen elkaar vrolijk toe. Wisden: „Anita, eerst een, twee, drie, vier, dan je rug naar het publiek keren en vijf, zes, zeven, acht.” Daar gaat het weer. Een van de zangers verheft zijn stem: „Seite dreihundert siebzehn, erste kolom...”

De gortdroge tekst, de spel-se muziek en de levendige mimiek bespelen door hun bijna

■ Een repetitie-scène vol uitbundigheid.

Twee kostuumschetsen, die speciaal voor de Riemannoper zijn vervaardigd.

■ In uiterste concentratie: v.l.n.r. Anita Veerling, Anja Blom, Johan Melissen en Andreas Mitschke.

ironische tegenstelling de lachspieren.

Anja, Anita, Johan en Peter (in sommige voorstellingen vervangen door andere zangers) zijn vier professoren. Uiteraard dienen ze zich als waardige beoefenaars van de wetenschap te gedragen, maar het liefst kruipen ze in de huid van zingende acteurs, die op theatrale wijze de tekst willen uitleggen aan het publiek. Het gaat om de klemmende vraag wat recitatieven eigenlijk zijn en wat voor soorten recitatieven er bestaan. Soms gaan de profs zo in het theater op, dat Herr Riemann in de gestalte van het borstbeeld hoogst persoonlijk ingrijpt.

Terwijl de galop bijna eendeloos wordt herhaald en de vingers van pianist Boudewijn Jansen onvermoebaar hetzelfde pittige thema spelen legt componist Tom Johnson zuchtend zijn pen neer. „Ook dat moet gebeuren,” licht hij toe. „Wij willen een achterdoek met de namen van vijftig operacomponisten erop als een soort „memorial”. Maar iemand moest die namen uit het Riemann-lexicon bij elkaar zoeken. Dat heb ik dus maar gedaan.”

De lijst met vijftig namen wordt overlegd aan assistent-regisseur Erik van het Wout,

die met behulp van een stopwatch de duur van alle scènes nauwgezet noteert. Regisseur Uwe Kreyssig, die met zwijgende instemming de prestaties van zijn jonge pupillen heeft gadegeslagen, vindt dat Forum Jong toe is aan een korte theepauze.

„Repeteren is vermoedend, maar het loont,” zegt de blonde Johan Melissen. Vorig jaar rondde hij zijn studie af aan het Twents Conservatorium. „Dit vergt veel van je. Wij zijn geen dansers, we zijn zangers. Maar hier leer je dansen. Het ligt voor de hand dat je je als operazanger moet leren bewegen.”

De Riemannoper biedt ruime mogelijkheden voor elke soort mimiek, emotie of theatrale situatie.

Anita Veerling (afgestudeerd in 1988) kan haar enthousiasme voor het werk nauwelijks onderdrukken. „De vier professoren vertellen het publiek hoe opera ontstaat. Daarbij hebben we alle vier een eigen karakter. Een wulpse sopraan, een correcte en veel wetende prima donna, een ijdele tenor, die ons steeds in de weg loopt en een filosofische bariton. Met al die karakters geven wij een soort college aan het publiek.”

Goedmoedig corrigeert Peter Arink zijn charmante colle-

ga: „Eigenlijk zijn wij studenten, die een afsluitend werkproject doen.”

Anja Blom, die begiftigd is met een stem als een klok, signaleert de toenemende lol in het werk.

Maar de Groninger Johan Melissen vindt het gevaarlijk om je te laten meeslepen door de komische kanten van de Riemannoper. „Het moet serieus worden gebracht wil het komisch worden,” verklaart hij cryptisch.

De Achterhoeker - Peter Arink kan het daar wel mee eens zijn. „Maar” bekennt hij „er zitten nu nog stukken in die ik zo leuk vind, dat ik ze nog niet serieus kan repeteren.”

Zal het publiek straks de Riemannoper ook zo waarderen?

Anja is ervan overtuigd dat het publiek plat gaat voor de theatrale muziekprofessoren. „Maar eerst moet er nog heel veel gebeuren. Het groeit. Na elke doorzingsrepititie voel je je zekerder,” vindt Anja Veerling, die binnenkort de rol van Mimi gaat zingen in La Bohème.

Pianist Boudewijn Jansen, actief in de avant-garde muziek, bewondert de muziek van Tom Johnson. „Strikt muzikaal gesproken is die muziek minder bevredigend

om te spelen. Maar het is fascinerend om te horen wat er allemaal met die twee nootjes gebeurt. Deze muziek staat geheel ten dienste aan het spektakel. Er komt geen orkest aan te pas.”

Tom Johnson schreef het werk voor een enkele pianist en vier zangers. „We repeteren samen en staan straks samen in de voorstelling. Daardoor is de band hechter dan van een normale repititor met de zangers. Ik geef aan wanneer zij haperen. Je raakt helemaal op elkaar ingespeeld.”

De aanwezigheid van de componist maakt het voor Boudewijn Jansen extra stimulerend. „Hij heeft weinig dwingend voorgeschreven. In articulatie en pedaalgebruik is de pianist helemaal vrij. Af en toe spreekt hij zijn veto uit als je een bepaalde vrijheid neemt die hij niet heeft bedoeld.”

Na de thee barst het vocale geweld los.

Tijdens een zogenaamde doorzingsrepititie, die niet onderbroken wordt door op- of aanmerkingen, passeren alle aria's en recitatieven van de Riemannoper de revue. Gehuld in cremekleurige toga's bespringen de vier solisten beurtelings het podium,

reciteren aan de lessenaar, geven individueel of collectief op expressieve manier uitleg aan muzikale begrippen, die verschijnen door telkens een blad papier om te slaan.

Een opwindende afwisseling van komische tafereelen, neemt het verschijnsel opera op gemakkelijke wijze op de hak. Kurkdroge begrippen geven aanleiding tot levendige scènes, tongbrekende aria's en hettige emoties.

Drie keer applaudisseert Tom Johnson spontaan. Een keer klappen Fred Wisden, Tom Johnson en Uwe Kreyssig collectief. Er glijdt een gondel door een Venetiaans kanaal, een sopraan wordt neergestoken en toga's worden van het lichaam gescheurd. Een beetje feest is het al. Een kluchtig zangspel staat stevig in de steigers.

In een korte adempauze vertrouwt Uwe Kreyssig mij toe: „Ik kan nog niet zeggen wat het wordt. Er zit nog te veel onder water verborgen. Maar het basidee van deze opera is ongehoord goed. Vier jonge mensen geven uitleg over het fenomeen recitatief, maar vallen voortdurend uit hun rol. Men kan met deze opera spelen, maar deze opera speelt ook met ons.”

De pistooltjes liggen nog onaangeroerd voor hem op tafel. Verderop in het stuk worden ze gebruikt. Twee professoren zullen op twee collega's schieten. Maar hoe dat afloopt moet het publiek zelf maar gaan bekijken.

Waar/Wanneer?

De Riemannoper is vijf keer te zien in Enschede. Zaterdagavond in de Twentsche Schouwburg de première.

Vervolgens zijn er voorstellingen gepland op maandag 20 november in Helmer-Taster in Enschede, op donderdag 23 november eveneens in Helmer-Taster, op vrijdag 24 november in Theater aan de Markt Coördicia en ten slotte op zondag 26 november in het Vestzaktheater.

Daarnaast zijn er voorstellingen in Doetinchem, Groningen, Maastricht, Amsterdam en Assen.

Voorgaande aan de première kunt u deelnemen aan een Riemannmaaktijd, die om kwart over zes wordt geserveerd in de bovenzal van de Twentsche Schouwburg.

Forum gaat Riemannoper uitvoeren

Twentse Cot 31 okt.

ENSCHDE - Forum gaat de Riemannoper van de Amerikaanse componist Tom Johnson opnemen in het programma voor de komende jaren. Johnson zal het stuk zelf komen regisseren. De Riemannoper is een grestig werk, te beschouwen als een satire, klassieke opera, en heeft in het buitenland al veel succes gehad. Directeur Peter Westerhoud verbaasde zich er over dat de belangstelling van de kant van Nederlandse theatermakers maar matig was.

Juist degenen die vaak vroegen om eens iets anders dan het geijkte repertoire te doen, en theaters die te klein waren voor Forums grootschalige producties, toonden weinig interesse voor deze productie van Opera Forum Jong. En dat,

terwijl vorige voorstellingen van deze Forum-afdeling zowel door publiek als pers bijzonder gewaardeerd werden. De eerste voorstelling is op zaterdag 11 november in de Twentse Schouwburg. Dan volgen voorstellingen elders in het land, en in kleinere theaters in Enschede.

Een nieuwe activiteit van Forum is het organiseren van liedrecitals in de kleine zaal van de Twentse Schouwburg. Jarenlang hebben de concertzalen in Twente verstek laten gaan waar het liedrecital betrof, en Forum wil daar iets aan doen door gastsolisten die in opera's komen optreden en die vocaal meer pijn op hun boog hebben, tevens een liederenprogramma te laten verzorgen. Zaterdag 18 november zingt hier de Tsjechische sopraan Natalia Romanová, die de

afgelopen seizoenen bij Opera Forum diepe indruk maakte met haar vertolkingen van de titelrollen in Jenufa en La Bohème. Begeleid door Eugen Hollis zingt zij liederen van Janáček, Novak, Smetana en Dvorak. Op vrijdag 24 november is Natalia Romanová weer in de hoofdrol te horen, en wel in de opera Katja Kabanova van Janáček, die in concertvorm wordt uitgevoerd. Twee jaar geleden was de uitvoering van Jenufa (eveneens van Janáček) in Enschede en in Amsterdam een groot muzikaal succes. De zelfde dirigent als toen, Jiri Pinkas, dirigeert Katja Kabanova. Deze opera wordt uitgevoerd door Forum Filharmonisch met medewerking van Tsjechische solisten en het Kamerkoor Twente.

Nieuw is het Forum Jeugd-mu-

ziefestival in 1990. In januari worden audities gehouden voor muzikanten van 12 tot 18 jaar, die op 30 juni mogen meewerken aan een concert van Forum Filharmonisch, uiteraard na de nodige repetities. Ongeveer 30 jonge musici uit Oost-Nederland en de Duitse grensstreek kunnen meedoen. Gezien het succes van Il Trovatore is het verheugend dat de regisseur Friedrich Meyer-Oertel en de dekkorontwerpster Heidrun Schmelzer volgend jaar terugkomen om een andere opera van Verdi met Forum op de planken te brengen, de komische opera Falstaff. In 1991 (200 jaar na Mozarts overlijden) wordt het Mozart-project van Forum afgesloten met een groots opgezet festival. In zeven grote steden zullen dan o.a. zes opera's van Mozart worden opgevoerd.

omlijst met concerten, tentoonstellingen en andere evenementen. Een wat bescheidener programma wordt in een aantal andere plaatsen gebracht. In het seizoen '91-'92 hoopt Forum met nieuwe projecten te starten. Dan kan er wellicht ook sprake zijn van samenwerking met de Nederlandse Opera Stichting. Vooral nog toonde Westerhoud zich weinig gelukkig met plannen om ook vanuit Amsterdam bekende opera's door het land te laten opvoeren. „Verspilling van geld en inspanning; dat is alleen maar meer van het zelfde“. Als door samenwerking tussen beide opera-instellingen nieuwe producties mogelijk zijn die tot nu toe niet konden, zal Forum daar graag aan meewerken.

Frans Heijdemann.

Didactische kameropera

Met Riemann Oper van de Amerikaanse componist Tom Johnson heeft Forum Jong een bijzonder veeleisend werk op zijn repertoire genomen. Het libretto bestaat uit citaten van het beroemde muzieklexicon van Hugo Riemann uit 1882. Aan de stemtechniek van de vier vocalisten — sopraan, mezzo, tenor en bariton — worden hoge eisen gesteld. En ook het vele trappen klimmen en de verkleidingen vergen veel energie. De jeugdige cast bracht het er in Enschede voortreffelijk af.

Stuk voor stuk fraai zangmateriaal en sprankelend acteertalent. Kurkdroke muziekbegrippen werden zoetgevoosde arioso's, kwikzilverige soubrette klanken en tongbrekende woede-aria's. De regie door de componist stelt het publiek vier muziekprofessoren voor, die referenten hielden. Zijn 'Riemann Oper' werd ironisch, satirisch en komisch muziektheater, waarbij de zangers geen rollen maar zichzelf speelden. Melodische lijnen en taalritme vormden een harmonisch geheel.

Uitgangspunten waren verstaanbaarheid, eenvoud en elegantie. Johnson gebruikt bijna overal slechts twee noten in repeterend kader, maar deze minimalistische muziek was gelukkig nergens stomvervelend. Op den duur kunnen erotische scènes nog wat meer worden uitgespeeld, terwijl de parlandi af en toe pregnanter moeten.

De Telegraaf
13/11 '84

Aan theatertrucs geen gebrek. Zo werd bijvoorbeeld de kathedr tevens doods-kist en gondel. Typisch een persiflage waaraan de fijnproevers onder de operaliefhebbers veel plezier kunnen beleven. En zelfs de pianiste speelt ook buiten haar claviatuur mee!

Herbalingen onder andere Groningen (17), Enschede (20, 23, 24 en 26 november), Maastricht (2) en Amsterdam (10, 12, 14 en 16 december).

René Frank

Gedraas - Overijsselse Cot
14 nov. '89

Publiek negeert Forum Jong in Riemannoper

(Van onze kunstredactie)

DOETINCHEM - De Riemannoper door Forum Jong dezer dagen in première uitgevoerd, is door de pers unaniem lovend ontvangen. Desondanks laat het vaste operapubliek de voorstelling links liggen.

Vanavond staat Forum Jong in schouwburg Amphion voor nog geen honderd mensen te spelen. De theaterdirectie heeft na overleg met Forum Jong, besloten de voorstelling wel te laten doorgaan. Na vanavond komt de voorstelling nog in Amsterdam, Assen, Deventer, Groningen en Maastricht.

de Volkskrant VAN VRIJDAG 10 NOVEMBER 1989

AGENDA

MUZIKTHEATER

□ In de Twentse Schouwburg in Enschede brengt Forum Jong zaterdag de Nederlandse première van de Riemannoper van de Amerikaanse minimalist Tom Johnson. Ironisch theater over het Riemann-lexicon. Tot en met 19 december in Doetinchem, Groningen, Enschede, Maastricht, Amsterdam en Assen.
□ De operakas van het Haags Conservatorium brengt in eigen huis Dido and Aeneas van Purcell, vanavond (20 uur), zondag (14.30 uur), dinsdag (20 uur) en woensdag (12.45 uur).

Riemannoper

De terecht landelijk zeer geprezen Forum Jong-productie van Tom Johnson's Riemannoper is komende week nog vier keer in Enschede te zien. Maandag en donderdag in het Helmer-Theater, vrijdag 24 november in Concordia en zondag 26 november in het Vestzaktheater. De aanvang is telkens 20.00 uur.

'Riemannoper' deze week in Groningen, volgende maand in Assen

Forum positief over jongerenproject

De menselijke stem

Na de menselijke stem is de viool het mooiste instrument dat ik ken, hoorde ik de violist Theo Olof inlanks in een interview zeggen. De menselijke stem dus op de eerste plaats. Ik was blij met die stelling. Want hij bevestigde mijn opvatting, die ik overigens nooit zo hardop durfde te verkondigen in gezelschap van musici, voor wie hun instrument niet zelden het symbool van hun religie is. Misschien lag het wel aan mij, dat ik m'n ontroering bij het horen van sommige hedekunstenours soms nauwelijks de baas was. Dat waren de muzikale helden uit mijn fantasie. Maar na die uitspraak van Theo Olof aarzel ik geen moment om uw speciale aandacht te vragen voor een bijzondere

gebeurtenis, die ons in de komende periode staat te wachten. Dat is een liedencyclus onder auspiciën van Forum, waarin als eerste optreedt de Tsjechische sopraan Natalia Romanová. Als je dat mens hoort zingen! Eerder hoorde ik haar als Jenafa in de gelijknamige opera van Janáček. Koud en warm werd je ervan. Wat een voorrecht om zo mooi te kunnen zingen. Dit soort initiatieven verdient van harte onze ondersteuning.

En over de menselijke stem gesproken: niet eerder heb ik zoveel inwendig plezier gehad in een gezongen voorstelling dan afgelopen zaterdagavond in de première van de Riemannoper door Forum Jong. Een avantgardistische opera, had ik van tevoren in UIT gele-

door
PIETER BOS

zen. Nou, dat zal me een zware bevalling worden, dacht ik vooraf. Maar het pakte totaal anders uit. Het publiek sludde van plezier om deze parodie van de elite opera, waarin bovendien verscheidene stultjes zijn te horen van de menselijke stem als heel bijzonder instrument.

Ook de recensenten van de landelijke kranten juichten over deze voorstelling. En daar was vooral de directie van Forum blij mee. Met deze kritieken in de hand zwaaien wel-

licht niet alleen meer deuren van meer theaters open, maar kan ook met kracht van argument een beroep op de nieuwe cultuurminister worden gedaan om het project Forum Jong niet nu alweer de nek om te draaien.

In eerste instantie heeft de overheid gedurende twee seizoenen steun aan Forum Jong toegezegd. Die zijn volgend voorjaar voorbij. Maar inmiddels is duidelijk geworden, dat deze voorziening precies past in de begeleiding van jonge kunstenaars naar het theater. Al zal Forum zelf in geval van continuïteit moeten zorgen voor bevere aansluiting met de internationale podium. Mogelijkheden zijn daartoe voldoende. Eerst moet evenwel zekerheid worden gekregen over de toekomst van Forum Jong, dat zich in zijn korte tijd van zijn bestaan zeer aan ons verplicht heeft.

■ **ENSCHEDÉ** – Opera Forum in Enschede heeft positieve ervaringen opgedaan met het project werkzoekende jongeren voor te bereiden op het veelzijdige opera-vak. Directeur P. Westerhoud van Forum heeft dit zaterdag in Enschede verklaard bij de première die Forum Jong verzorgde van de 'Riemannoper'.

Forum Jong is in oktober 1988 van start gegaan. Het tweejarig project is bestemd voor al diegenen die bij een operabedrijf betrokken zijn: zangers, musici, regie-assistenten, theatertechnici, grimeurs, administratieve- en publiciteits-medewerkers. In totaal gaat het om 35 jongeren. De EG maakt het mogelijk dit voor Nederland nieuwe project te financieren.

Deskundigen

Vóór de begeleiding van Forum Jong schakelt Opera Forum zowel eigen medewerkers als externe deskundigen in. Bovendien worden regelmatig workshops en themadagen gehouden om geroutineerde solisten, regisseurs, ontwerpers en andere theaterprominenten over hun ervaringen te laten vertellen.

Opera Forum zou graag zien dat de praktijkscholing van operatalent na beëindiging van het project Forum Jong in Nederland wordt voortgezet. Directeur Westerhoud: „Dat is in het belang van de Nederlandse opera-cultuur.“ De praktijkschool hoeft wat hem betreft geen exclusieve activiteit van Forum te zijn: „Wij willen graag met andere instituten samenwerken. Het belangrijkste

is dat het gebeurt. We moeten er tevens voor waken dat er een versnippering van praktijkscholing ontstaat.“

Sceptisch

Het in ons land nog niet eerder gespeelde stuk, waar veel theaterdirecties zo sceptisch tegenover stonden dat ze het niet in huis hebben gehaald, is zaterdag een succes geworden.

Wie deze eerste voorstelling in Nederland heeft gemist, heeft ondanks genoemde scepticisme van theaterdirecties nog voldoende kans de schade in te halen: er komen nog vier voorstellingen in de kleine Enschedese theaters, en de overige acht voorstellingen redelijk verspreid over Amsterdam, Assen (dinsdag 19 december, De Kolk), Doetinchem, Groningen (vrijdag aanstaande) en Maastricht.

Dat alles op het eerste gezicht niet bijster aantrekkelijk leek, is goed te voor te stellen. Een opera op teksten uit een muziekencyclopedie, van een moderne Amerikaanse componist, voor maar vier zangers en een pianist(e). Geen beroemde namen, en zonder een koor, orkest of ballet. Zaterdag bleek dat het dus wel kan

De samenstelling van de zangers heeft sinds vorig jaar een paar kleine wijzigingen ondergaan. Bij de Nederlandse première van de Riemannoper zagen we de sopranen Anja Blom en Leonie Schoon, de tenor Johan Melissen en de bariton Andreas Mitschke. Enkelen van hen zullen in de nog komende voorstellingen worden afgelost door Anita Veerling (sopraan) en Pieter Arink (bariton). De pianiste Linda Bouwman, die afwisselend met Boudewijn Jansen begeleidt, bespeelt niet alleen de piano maar speelt ook het spel van de zangers mee

Riemannoper van Forum Jong ondanks scepsis groot succes

To. Curant, 13 nov. '89

ENSCHEDÉ (Twentse Schouwburg) - De premiere van de Riemannoper zit er op. Het in ons land nog niet eerder gespeelde stuk, waar veel theaterdirecties zo sceptisch tegenover stonden dat ze het maar niet in huis hebben gehaald, is een enorm succes geworden. De feiding van Opera Forum Jong heeft dus een goede greep gedaan door deze pas kort geleden door de Amerikaan Tom Johnson gecomponeerde opera over de opera op de planken te brengen. Wie deze eerste voorstelling in Nederland heeft gemist, heeft ondanks genoemde scepsis van theaterdirecties nog voldoende kans de schade in te halen: er komen nog vier voorstellingen in de kleine Enschedese theaters, en de overige acht voorstellingen redelijk verspreid over Amsterdam, Assen, Doetinchem, Groningen en Maastricht.

Dat alles op het eerste gezicht niet bijster aantrekkelijk leek, kan ik me voorstellen. Een opera op teksten uit een muziekencyclopedie, van een moderne Amerikaanse componist, voor maar vier zangers en een pianist(e). Geen beroemde

namen, niet eens een kor. orkest of ballet... Je moet maar afwachten of dat wat kan zijn. Zaterdag bleek dat het wel degelijk wat was. De zangprestaties van de vier solisten die ik hoorde, waren dik in orde. En zoals ze, tijdens het zingen, heen en weer rennen, over elkaar heen buitelen, voor vorige paarden spelen en met grote kisten sjouwen... dat zie de primadonna's van de Metropolitan, de Scala of de Opera nog niet doen! Opera Forum Jong heeft unieke mogelijkheden, die in de Riemannoper prima tot hun recht komen. Dat de droge, Duits-degelijke tekst van Riemann en zijn opvolgers, in combinatie met de muziek van Tom Johnson en de capriolen van de zangers/acteurs, een uitermate komisch effect oplevert, bleek wel uit de vele lachsalvo's die uit de zaal kwamen. Ik denk dat er meer gelachen is dan bij heel wat komische opera's van Mozart of Rossini.

Andreas Mitschke heeft in zijn woe-de-aria een kleed aan flarden gescheurd.

bespeelt niet alleen de piano maar speelt ook het spel van de zangers mee. Het vlotte, vrolijke toneelbeeld is mede te danken aan de inspanningen van Forum-regisseur Uwe Kreyssig en de mee-regisserende componist Tom Johnson, choreograaf Fred Wisden, en de door eigen medewerkers van Opera Forum Jong vervaardigde kostuums, decors en rekvisieten.

Die zorgen soms nog voor bijzondere verrassingen. Met Forum-directeur Peter Westerhoud hoop ik, dat er financiële middelen gevonden zullen worden om Forum Jong na dit seizoen voort te zetten. Niet alleen vanwege de leuke voorstellingen die het publiek krijgt aangeboden, maar ook vanwege de ervaring die de jonge zangers en ateliermedewerkers opdoen, is het de moeite waard.

Het resultaat van die inspanningen is nog te zien in Enschede: maandag 20, woensdag 22 en donderdag 23 november om 20.00 uur in Theater Heimerzijde, vrijdag 24 november om 20.30 uur in Theater aan de Markt Concordia, zondag 26 november om 20.00 uur in het Vestzoktheater.

Frans Heijdemann

Wijzigingen

De samenstelling van het zangsteam van Opera Forum Jong heeft, sinds vorig jaar, een paar kleine wijzigingen ondergaan. Bij de Nederlandse premiere van de Riemannoper zagen we de sopra-

nen Anja Blom en Leonie Schöon, de tenor Johan Melissen en de bariton Andreas Mitschke. Enkelen van hen zullen in de nog komende voorstellingen worden afgelost door Anita Veerling (sopraan) en Peter Arink (bariton). De pianiste Linda Bouwman, die afwisselend met Boudewijn Jansen begeleidt,

Riemannoper groot succes

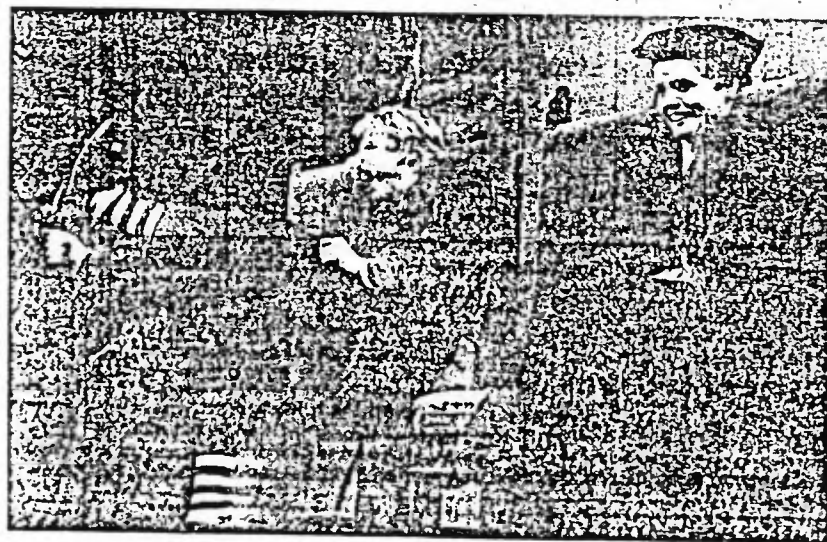
Tubantia 13 nov. '89

ENSCHEDÉ, Twentse Schouwburg, Meise zaal, zaterdagavond (Nederlandse premiere). Opera Forum Jong met de "Riemannoper" van Tom Johnson. Solisten: Anja Blom en Leonie Schöon, sopraan; Johan Melissen, tenor; Andreas Mitschke, bariton. Begeleiders: Linda Bouwman, pianiste. Regie: Uwe Kreyssig. Ontwerpers: Herman van Elteren, Herberhaas. 20/11, 22/11 Heimerzijde, 24/11 Concordia, 26/11 Vestzoktheater.

Twee basissen, vier zangers, een piano, een muziekencyclopedie en een hedendaagse componist die daar een opera van probeert te maken: dat moet wel iets heel erg afschuwelijks opleveren. Iets moeilijks, iets zwaars, of misschien wel iets wat zelfs helemaal niet om aan te horen is.

Voor 'muziekiefhebbers' die dat soort vooroordelen koesteren is er sinds kort een uitstekend geneesmiddel op de markt: Tom Johnsons Riemann-opera. Een verplicht bezochte aan een voorstelling van deze opera, en operahaters zijn bekeerd, veraschuwden van moderne muziek zijn gebrainwashed en alle notoire pessimisten kijken een week lang niet meer chagrijnig.

De Amerikaanse componist Tom Johnson heeft het namelijk klaargevoerd om met minimale muzikale en personele middelen, en met een gondrong libretto (namelijk fragmenten uit een muziekencyclopedie) een beluisterenswaardige en zelfs donkomische opera te schrijven. Aan Opera Forum Jong viel de eer te beurt om onder het toezicht van de componist de Neder-

landse premiere van dit stuk te geven dat vorig jaar in Bremen voor het eerst werd opgevoerd.

Het enorme succes van de voorstelling deed volkomen vergeten dat het hier gaat om een productie van Opera Forum Jong, het muziekoperacelshapje dat in de schouw van het echte Forum-zangers, musi-

ci, technici, ontwerpers en ander theaterpersoneel opleidt voor de operapraktijk.

En hoewel er in het stuk niet echt veel van de zangstemmen wordt vergegd, behalve het laten horen van hun karakteristieke eigenschappen, is het wel een enorm compliment als er geconstateerd kan worden dat de acteerprestaties de hele avond

meesterlijk en meeslepend zijn geweest. In ieder geval is daarmee een van de bedoelingen die de cursusleiders van Forum Jong met het instuderen van deze productie hadden, ruimschoots gerealiseerd. Gradaties in het niveau van vocale en acteerprestaties zijn bij het solistenkwartet moeilijk aan te brengen, behalve in het geval van Johan Melissen,

want aan hem kan zonder meer het grootste komische talent worden toegeschreven.

Maar de allerlolligste van het hele stel is toch wel Tom Johnson zelf. Hij is de Toon Hermans onder de operacomponisten, want hij beschikt over dezelfde zeldzame gave om mensen van hun stoel te laten rollen van het lachen, door de simpelste banaliteiten eindeloos te herhalen of een grap net zo lang te herkauwen totdat hij toch weer leuk wordt.

Het 'verhaal' van de opera bestaat alleen maar uit letterlijke citaten uit het Riemann-lexicon, over de ontwikkeling van de kunstvorm opera. Met een paar ontzettend raak geplaatste noten, een hele reeks komisch-absurde regie-invalsen, en vooral door de wetenschappelijke teksten van Riemann letterlijk op te vatten en in daden om te zetten, maakt Johnson een operapersiflage, die generaties lang nog heel wat lachspieren in beweging zal brengen.

Wie vier solisten met paardestaarten een galap wil uit zien beelden, wie wil weten hoe de uitleg van het begrip 'Freiheit der Modulauon' kan ontwaarden in een striptease-scene, en hoe een ander operasche kan leiden tot sex in een doodsst., moet bestel een van de volgende voorstellingen gaan zien.

NIENNO VAN DUUREN

Andreas Mitschke in de 'Riemannoper' bij Forum Jong.

Weinig muzikaal genot in ^{Gelderlanden} 'Riemannoper'

Forum Opera Jong, Riemannoper van Tom Johnson. Regie: Tom Johnson. Oorwerpen: Herman van Elteren. Choreografie: Fred Wisden. Muzikale begeleiding: Linda Bouman, piano. Primadonna assoluta: Anja Blom. Primadonna: Leonie Schoon. Teoor: Johan Melissen en bariton: Andreas Mitschke. Nederlandse première, zaterdagavond in de kleine zaal van de Schouwburg Enschede. Vanavond is de voorstelling te zien in Amphion Doetinchem, daarna op 23, 24 en 25 oog in Enschede en in december vier avonden in De Brakke Grond in Amsterdam.

Door Wil Kox

Muzikaal gezien was er zeer weinig te beleven aan de Riemannoper van de Amerikaanse componist Tom Johnson. Het gaat hier om 'minimal music', waarmee gezegd wil zijn dat met minimale materialen een compositie wordt gerealiseerd.

Dat is best, maar het zou zo aardig zijn als er dan ook nog muziek onder de handen van de componist vandaan komt. Nu hoort men op de piano overwegend twee tonen, 'd' en 'a'. Alleen bij het recitatief, waar het bij deze opera om gaat, hoort men akkoorden, vast aangeslagen of de tonen van het akkoord na elkaar. Daar valt onmogelijk muzikaal plezier uit te putten; sterker oog, de werking van deze 'muziek' wordt zo teruggebracht tot het minimum. Maar wellicht dat de 'minimal music'-componisten dit ook voor ogen hebben.

Lexicon

Iets geheel anders is de strekking van deze opera. Vrijwel uitsluitend met gebruikmaking van teksten uit het befaamde muzieklexicon van Riemann uit het begin van deze eeuw ontrolt zich een aantal schetsen op het toneel. Het aardige daarvan is dat al die begrippen uit dit lexicon, zoals het recitatief en de aria op een zeer originele wijze tot leven worden gebracht. De droge wetenschappelijkheid, die aan dit lexicon kleeft, wordt zo voer voor veel hilariteit zowel op toneel als in de zaal.

Want de vier professoren op de Bühne, die het publiek beschouwen als hun studenten, kunnen niet nalaten hun referaat te dramatiseren. Kolderieke situaties - de kathedra wordt izeens omgebouwd tot doodskist, het standbeeld van Riemann bezint met zijn ogen te knippen - zijn dan het gevolg.

In feite leunt het allemaal tegen het cabaret aan. Van mij had het juist ook gelet op de ongetwijfeld als vervreemding bedoelde 'minimal music' best een eenacter mogen zijn. Nu werd er soms te lang, bijvoorbeeld bij de barcarolle, op één thema gehamerd, terwijl al die dwaze uitgelatenheid op het toneel wel eens wat te nadrukkelijk was.

Toch heeft Forum Opera Jong, waarbij jonge mensen het operavak in al zijn geleidingen kunnen leren, best een plezierige Nederlandse première van de Riemannoper verzorgd. Per slot van rekening was er 'materiaal' genoeg om zowel als acteur als zanger te oefenen. Anja Blom, Leonie Schoon, Johan Melissen en Andreas Mitschke gaven er blijk van zowel het een als het ander goed aan te kunnen. Daarbij schatte ik hun vocaliteit (gelukkig) toch nog hoger in dan hun acteerkunst, die nu vaak te zwaar was aangezet. Overigens was de kleine zaal van de Enschedese schouwburg uitstekend bezet.

Graafschap
15 nov. '89 KUNST

'Riemannoper' letterlijk een speeltuin

door Tom Ruijfkrook

DOETINCHEM - Forum Jong bereidt zo'n 35 jongeren voor op de operapraktijk en die constatering maakt het gezelschap in één klap sympathiek. Niet alleen zangers, maar ook technici en grimeurs kunnen dankzij Forum aan die praktijk ruiken, en het is te bopen dat er volgend jaar, wanneer het tweejarige project afloopt, in welke vorm dan ook een voortzetting komt.

Goede bedoelingen garanderen echter niet altijd goede voorstellingen. Zo stelt de 'Riemannoper' van de Amerikaanse componist Tom Johnson, waarmee de zes zangers van Forum Jong deze maand door het land reizen, danig teleur.

Het publiek wordt geconfronteerd met vier zangers, die als professoren het publiek (lees: de studenten) bestoken met teksten uit de vermaarde muzieklexicon van Riemann, wiens buste overigens nadrukkelijk aanwezig is. Dat is maar goed ook, want de deskundigen moeten van tijd tot tijd flink tot de orde geroepen worden; de primadonna assoluta duikt in de koffer met de bariton, de tenor gooit alle remmen los in een poging het Freiheits-rezitatief toe te lichten en zo stapelen de overdreven interpretaties van de droge theorie elkaar op.

Het resultaat: een melige humor zonder finesse, die uitsluitend bestaat dankzij de discrepantie tussen de van huis uit serieuze operapraktijk en de vier losbandige interpretaties. Dat alles op weinig boeiende pianomuziek, waarvan het spaarzame spectrum - in de 'aria's' slechts twee tonen: d en a - minimal music suggereert, zonder overigens de onlosmakelijk met dat genre verbonden elementaire spanning ook maar enigszins te benaderen.

Vocaal klopt het allemaal wel in deze 'Riemannoper', maar acteren is voor de zangers een bijna permanent probleem. En een parodie kan enkel werken wanneer de uitvoerenden de indruk wekken het onderwerp van hun spot tot in de tenen te beheersen.

Voorstelling: de 'Riemannoper' van Tom Johnson door Opera Forum Jong; Anja Blom (sopraan), Anita Vaerling (mezzosopraan), Johan Melissen (tenor), Peter Arik (bariton) en Boudewijn Jansen (piano). Gezien: 14/11 in Amphion, Doetinchem.

Een scherpzinnige opera-karikatuur door Forum Jong

de *Uitspraak*
OPERA

Riemannoper van Tom Johnson, door Opera Forum Jong, Twentse Schouwburg, Enschede. Voorts in Doetinchem, Groningen, Maastricht, Amsterdam en Assen.

■ *Dido and Aeneas*, van Henry Purcell, door de operaklas van het Haags Conservatorium n.l.v. Siebe Hledstra en Javier Lopez Pison. Koninklijk Conservatorium, Den Haag. Hiertaling: 14/11 (20.00), 15/11 (12.45).

Een operazanger word je niet door aria's te zingen (al helpt het wel). Nee, een operazanger word je door aan voorstellingen mee te doen. Dat is de gedachte achter Opera Forum Jong, een project van Opera Forum dat jonge, gediplomeerde zangers, technici en regisseurs een voortgezette opleiding biedt en tegelijkertijd functioneert als een echt, kleinschalig operagezelschap.

Het project heeft een tijdelijk karakter, en dat is jammer, want niet alleen

zal het aankomend operatoneel dan op een huuze moeten gaan bijten, maar ook wordt de kans erg klein dat een verfrissend stuk als Riemannoper, ont bij Forum Jong op het speelplan, ooit nog in Nederland herhaald wordt.

De Riemannoper, geschreven door de Newyorkse criticus/componist Tom Johnson, is geen opera: van de buitenkant bezien is het een variatiedprogramma voor vier operazangers en een pianist. Van binnen is het een waanzinnige musico-chemische reactie waarbij de dramflora van de opera zich gaat gedragen als een verzameling virussen en daardoor het genre van binnenuit doet exploderen.

De katalysator in die reactie is het *Musiklexikon* van Hugo Riemann (1849-1919). Het libretto bestaat nage-nog geheel uit aan dit standaardwerk ontleende teksten, en uitgerekend uit lemma's als *recitief*, *arioso*, *Leitmotiv*, *porlando*, kortom, alles wat met opera te maken heeft. De muziek die Johnson daarbij geschreven heeft doet

precies wat de tekst voorschrijft. Een beschrijving van een da capo aria is een da capo aria. Is er sprake van diepe tonen, dan klinken er diepe tonen. Op zichzelf is dat ironisch, maar het stuk ontstaat aan de simpele *postiche* (die Johnson in de recitatieven wel benoemt) door een rigoureuze beperking van het toonhoogtemateriaal. In het overgrote deel van de Riemannoper klinken slechts de noten A en D (en hun octaveringen). Omdat hij op die noten vervolgens genadeloos alle clichématige ritmes, vormen en gebaren uit de operaliteratuur loslaat is het effect geenszins dat van „minimale“ muziek, maar van een scherpzinnige karikatuur.

Dat is al tamelijk knots, maar de listige regie, gevoerd door Johnson zelf, in samenwerking met Uwe Kreyszig, de artistieke leider van Forum Jong, maakt het geheel pas werkelijk tot een groteske persiflage. Hij legt Riemanns teksten in de mond van vier hoogleraren, die zich aanvankelijk richten tot het pu-

blek, maar zich telkenmale laten meeslepen door de strekking van hun betoog. Dank zij theatertrucs — en de ontuchtende plicht aan het eind van elk onderdeel het nummer van de hidszijde te noemen — gaan de verschillende „sketches“ nu eens abrupt, dan weer haast onmerkbaar in elkaar over.

Zo wordt de professorale katheder in het kader van het trefwoord *Ombrascene* snel omgebouwd tot een doods-kist. Nadat de necrofiele tenor zich niet het daaruit opgestegen lijk uit de voeten gemaakt heeft, behandelen de bariton en de primadonna het trefwoord *Nocturne*, gaan samen de kist, zeg naar gerust de koffer, in om weer op te duiken tijdens de in *Tagelied* beschreven zonsopgang.

De kwaliteiten van de zangersploeg zijn ideaal voor een stuk als dat van Johnson (hoewel je dat niet zo goed andersom kunt stellen). Op vocaal technisch gebied zijn ze niet allen even ver gevorderd, maar hun podium-uitstraling en hun flexibiliteit compenseren

dat meer dan voldoende. Vooral *primadonna* Leonie Schoon, wedijverend niet *primadonna assoluta* Anja Blom, wisselt even razendsnel van kostuum als van stemtype. Dat alles gaat niet een tuinting, waarin elk elementje op zijn plaats valt, van het Oostduitse vlaggetje dat opduikt bij Glucks *Reform-Oper* tot het ketsende pistool in de *Galop*.

Na de pauze dreigen het arsenaal aan grappen en de toch wat beperkte muzikale mogelijkheden enigszins uitgeput te raken.

Maar dan maakt Riemann zelf, die als gipsen buste het geheel machteloos heeft aanschouwd en reeds enkele malen letterlijk begon te smullen van woe-den, nog net op tijd een eind aan deze leerzame, onvergetelijke reeks encyclopedische wijsheden.

Purcell

Minder verblindend, maar welhaast even sympathiek is de *Dido and Aeneas*, Purcells schitterende vestak-opera

uit 1689, die de operaklassen van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag dezer dagen tot uitvoering brengen. In aanmerking genomen dat de meeste deelnemers nog maar aan het begin van hun opleiding staan is de onderneming redelijk gelukt.

De nog prille stemkwaliteiten, het krakknokke stryke en het vriendelijke heen en weer gedraaf stemmen de opvoering tot een typische schoolvoorstelling. Maar hoewel de details van Purcells muziek kwetsbaar zijn, is de grote dramatische structuur ijzersterk. De in wezen ernstige materie (verscheurde zielen, tragisch slot) is rumschoots gelardeerd met humoristische, kleurrijke tafereel en weelderige voorpassages.

Voor iets grotere kinderen kan deze voorstelling een heel aantrekkelijke eerste kennismaking met „opera“ opleveren, terwijl ook hon begeleiders niet het gevoel hoeven te krijgen dat ze hun tijd verspillen.

FRITS VAN DER WAA

Voorstelling: Riemannoper van Tom Johnson door Forum Jong met n.l.v. Anja Blom, Leonie Schoon, Johan Melissen en Andreas Mitschke. Piano: Linda Bouman. Ontwerp: Herman van Elteren. Regie: Tom Johnson en Uwe Kreyszig. Gezien: 11/11 Kleine Zaal Twentse Schouwburg Enschede. Herhalingen (met wisselende bezettingen): 14/11 Doetinchem; 17/11 Groningen; 20, 23/11 Helmer-T.Ater Enschede; 24/11 Theater ad Markt Enschede; 26/11 Vestzaktheater Enschede; 2/12 Maastricht; 10, 12, 14, 16/12 Brakke Grond Amsterdam; 19/12 Assen.

DOR KASPER JANSEN

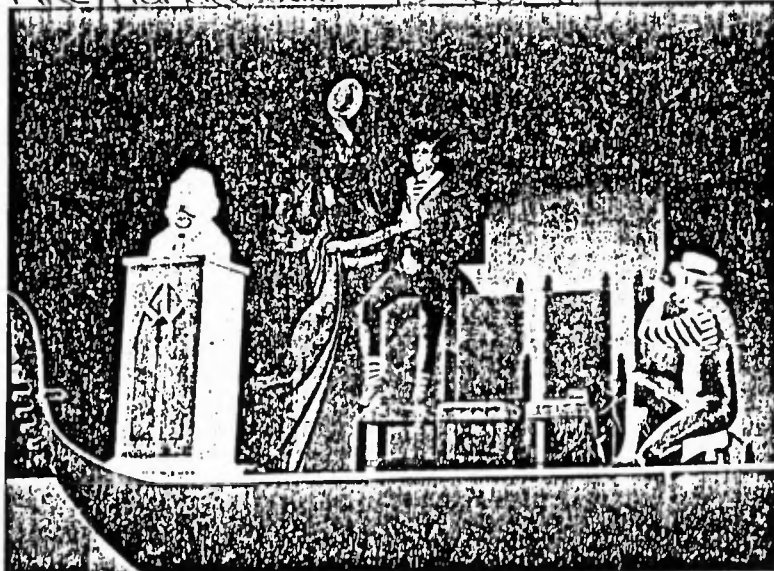
Behalve de Alinclose caberetier Hernan Finkers komt er nog meer leuks uit Twente, zoals de amusante voorstelling van de Riemannoper van het Enschedese Forum Jong. Het 35 leden tellende operagezelschap woont sinds vorig jaar in bij-Opera Forum en bestaat uit jongeren die met behoud van uitkering en met steun van het Europees Sociaal Fonds te zamen alles doen wat nodig is om opera te brengen: van grimeren en kostuums maken tot en met administreren en zingen. Zo doet men ervaring op waaraan het Conservatorium en andere onderwijsinstellingen vaak niet toeko-

Riemannoper: veel plezier bij Forum Jong

men en waarvoor de harde beroepspraktijk te weinig gelegenheid biedt.

De Riemannoper is na stukken van Offenbach en Cimarosa de derde voorstelling van Forum Jong en bovendien nog eigentijds: dit werk de Amerikaanse componist Tom Johnson (die eerder o.a. *The Four Note Opera* schreef) dateert van vorig jaar. Geheel eigentijds is de Riemannoper overigens niet: de (Duitse) teksten zijn genomen uit het beroemde *Musik-Lexikon* (1882) van Hugo Riemann en behandelen nog veel oudere zaken: de ontwikkeling van de opera vanaf 1600.

Tom Johnson schreef daarmee voor operaliefhebbers zoets als wat Prokofjev met *Peter en de Wolf* en Britten met *A young persons guide to the orchestra* deden voor de jeugd in de concertzaal. En het kan nauwelijks anders dan dat deze Riemannoper ook een classicus wordt: plezierige, herkenbare muziek die uitnodigt tot dulle chagringingen en veel hilariteit, bovendien uit te voeren met een minimum aan decor en met begeleiding van slechts één pianist. Dat is met echte opera wel anders en bovendien heb ik menige operavorstelling gezien

Riemannoper: hilariteit en poëzie in nieuw werk van Tom Johnson.

die minder onderhouden was.

De opzet van de Riemannoper is eenvoudig: vier zangers stellen telkens een andere term uit Riemann aan de orde en lichten die al zingend toe. Ze doen dat aanvankelijk in een soort studentieke rol als professor in de musicologie, gehuld in toga en baret, maar vervallen al snel in de rol van operazanger, in kostuum en voorzien van tal van rekvisieten.

De openingsscène verandert ooteraard meteen van een professoraal dispuut in een ware Sängerkrieg tussen de tenor (volgens Riemann begiftigd met Schönheit ond Glanz), de bariton (volgens Riemann de mooiste stem), de prima donna (volgens Riemann belast met de gróste Partie) en de prima donna assoluta (volgens Riemann de absolute prima donna).

Daarna kuppelt de Riemannoper op cabareteske wijze seriëuze educatie aan pijnlijke kritiek: bijna alle operaclichés komen aan de orde en worden doorgeprikt, al bewijzen ze intussen wel hon theatrale waarde. Johnsons minimal music is perfect voor de repetitieve barokoperamuziek, zodat het lemma 'Da capo-aria' op geheel natuurlijke

wijze eindigt in een nummertje *roppen*. Verstilte poëzie beheerst de uitleg van de barcarole. Elk onderdeel wordt nauwgezet beëindigd met de vermelding in welk Riemann-deel en op welke pagina men deze tekst kan vinden. De voorstelling wordt op een formeel bevredigende wijze afgerond met een finale waarin de protagonisten elkaar hervinden in een ensemble, dat bestaat uit een razendsnelle herhaling van het geheel.

De encensering van deze Forum Jong-voorstelling is aange-naam en inventief. Een borstbeeld van Riemann levert op ingenieuze wijze soms afkeurend commentaar. En al worden de grenzen van de goede smaak niet overschreden, er zijn grappen en gróllen waarbij het om meer dan één reden onwettig zou zijn die te beschrijven of te verklappen.

Zoals een goede operavorstelling betaamt vallen vocale en theatrale uitbeelding hier geheel samen en de zangers zorgen daarvoor op bewonderenswaardige wijze. De premiebezetting (Anja Blom, Leonie Schoon, Johan Melissen en Andreas Mitschke) beheerst voldoende het vak, voelt zich thuis in deze voorstelling en overtoegt daarom elke seconde. Het tenoetje Johan Melissen is zelfs een uitzonderlijk komisch talent. Het *Musik-Lexikon* van Riemann zal ik voortaan lezen niet andere uren.

Bij Forum Jong valt te lachen

R'dams Nieuwsblad
13 nov '89

Geestig spel met de opera-clichés

Trentse Schouwburg, Enschede: Opera Forum Jong met 'Riemannoper' van Tom Johnson. Regie: Tom Johnson en Uwe Kreyszig. Decors en kostuums: Herman van Eiteren. Met Anja Blom en Leonie Schoon (sopraan), Johan Melissen (tenor), Andreas Mitschke (bariton) en Linda Bouman (piano). Herhalingen om. 10, 12, 14 en 16 december in Amsterdam (De Brakke Grond).

door AAD VAN DER VEN

Enschede — Met weinig zaken in de wereld der podiumkunsten wordt zo de draak gestoken als met de clichés die welhaast onlosmakelijk verbonden zijn met het bedrijven van opera. Het besmukt lachen waarmee vaak ongewilde clichés in opera-voorstellingen gepaard gaan maakt echter plaats voor een guile lach, wanneer die clichés op zichzelf het

onderwerp zijn, zoals in Tom Johnsons nieuwe opera.

En gelachen wordt er wanneer Opera Forum Jong, de juniorenafdeling van Opera Forum in Enschede, een voorstelling geeft van Johnsons 'Riemannoper'.

De titel slaat op Hugo Riemann, auteur van het naar hem genoemde muzieklexicon dat sinds het begin van deze eeuw een begrip is in de muziekwereld. Tom Johnson laat in zijn opera vier vocalisten citaten uit dit lexicon zeggen en zingen.

Trefwoorden als 'bravoure-aria', 'Frans recitauf' en 'soubrette' vormen de aanleiding voor een uitbeelding van hetgeen Riemann ter toelichting heeft opgeschreven. Natuurlijk raakt dan de bariton in een bravoure-aria buiten zichzelf, worden in het Frans recitauf niet alleen de statige akkoorden maar ook de dito houdingen doorgenomen en

is de soubrette een ontzettend brutaal dienstmeisje - compleet met plumeau - dat bij elke hoge noot door haar 'baas' in haar billen wordt geknepen.

De partituur - behalve de vier stemmen hoort men slechts een piano - is een soort staketsel. Met minimaal notenmateriaal duidt de Amerikaanse componist begrippen en situaties aan, heel vindingrijk en effectief. Even vindingrijk en effectief is wat men op het toneel ziet. Zo verandert de kathedr plotseling in een gondel (wanneer de barcarolle wordt behandeld) en in een doods-kist (geestenbezwerijng op het kerkhof).

Deze productie van 'Riemannoper', die zaterdag in première ging, maakt deel uit van de opleiding van jong operatalent, waarmee Forum in het vorige seizoen is begonnen.

Het nuttige van 'Riemannoper' is, aldus artistiek coordinator Uwe Kreyszig, dat zangers zich nu eens niet met rollen kunnen identificeren, maar spontaan begrippen en situaties dienen uit te beelden.

Dat laatste wordt hier uitstekend gedaan. Hoe snel kan een productie met een opzet als deze obollig worden. Een speelse maar duidelijk omlijnde regie - Kreyszig en Johnson zelf hebben zich daarmee bezighouden - heeft dat verhinderd. En de vier solisten die de première voor hun rekening namen, de sopraan Anja Blom en Leonie Schoon, de tenor Johan Melissen en de bariton Andreas Mitschke, zongen en acteerden dat het een lust was.

In maart is Opera Forum Jong weer met een 'echte' opera in de weer: La finta giardiniera van Mozart. Daarmee wordt deze twee seizoenen omvattende praktijkopleiding afgesloten.

Maar Forum wil met een nieuwe ploeg - net zoals nu niet alleen zangers, maar ook eigen administratie, een technische dienst, grimeurs, costumiers etc. - doorgaan, al dan niet in samenwerking met de Nederlandse Opera, waar ook dergelijke plannen leven.

Opera Forum Jong is opgezet en gefinancierd - door onder meer het Europees Sociaal Fonds in Brussel - als project voor werkzoekenden. De 35 medewerkers, die een uitkering hebben, krijgen hiervoor niets extra. Van dat laatste wil Forum-directeur Peter Westerhoud liever af. 'Het heeft iets verneederends', zegt hij, 'maar als het niet anders kan gaan we weer naar Brussel'.

Forum beschouwt deze praktijkopleiding na anderhalf jaar ervaring als geslaagd. Te oordelen naar de voorlopige resultaten is het dat ook.

De Limburger
4 dec. '89

Riemannoper: Kostelijke voorstelling

Zelden heb ik mij tijdens een opera-voorstelling zo geamuseerd als zaterdagavond in de Maastrichtse Stadsschouwburg tijdens de voorstelling van de Riemannoper door Opera Forum Jong. Nu ja, opera; normaal heeft een opera een verhaal tot onderwerp, maar dat is hier niet het geval. De Riemannoper heeft de beroemde Musidexikon van Hugo Riemann tot onderwerp, in die zin, dat definities uit dit in 1822 verschenen werk de tekst van de opera uitmaken.

Die teksten mogen nog zo streng zijn, zij worden parodistisch behandeld in muziek, declamatie en toneelvoering. De muziek gebruikt enige passages buiten beschouwing gelaten, uitsluitend de noten a en d. 'Alles aan dit werk, die gecomponeerd en geregistreerd werd door de Amerikaan Tom Johnson, is persiflage. Een aangename persiflage, zonder een moment van bitterheid, maar boordevol speelse en geestige invallen.

De zangpartijen zijn, het beperkte tonenmateriaal ten spijt, knap en lastig. Zij werden niettemin met virtuositeit gezongen door Anja Blom (primadonna assoluta), Anita Veerling (primadonna), Johan Melissen (tenor) en Andreas Mitschke (bariton), die met zwier rond een buste van Hugo Riemann heendartelden en, soms met veel geruzie, de verschillende soorten rollen en stemmen, recitatieven en aria's aan het publiek kenbaar maakten. Zij ontvingen daarbij de onmisbare steun van de pianiste Linda Bouman, die wel tureluurs moet zijn geworden van al die d's en a's die ze de hele avond in

allerlei ritmes en in allerlei octaven moest spelen! Dat Johan Melissen een lichaamsbeheersing bezat als een balletdanser was bij dit alles mooi meegenomen.

De verrukkelijke voorstelling werd maar door weinig mensen bezocht. Jammer!

TH. FRANSSSEN

De Limburger
14 nov. '89

Operaschool Forum Jong bevalt goed

Opera Forum in Enschede heeft positieve ervaringen opgedaan met het project werkzoekende jongeren voor te bereiden op het veel-eisende opera-vak. Dat zei directeur P. Westerhoud van Forum bij de première van de 'Riemannoper' van de Amerikaan Tom Johnson.

Forum Jong is in oktober 1988 van start gegaan. Het tweejarig project is bestemd voor al degenen die bij een operabedrijf betrokken zijn: zangers, musici, regie-assistenten, theatertechnici, grimeurs, administratie- en publiciteits-medewerkers. In totaal gaat het om 35 jongeren. De EG maakt het mogelijk dit voor Nederland nieuwe project te financieren.

Opera Forum zou graag zien dat de praktijkopleiding van operatalent na beëindiging van het project Forum Jong in Nederland wordt voortgezet. Directeur Westerhoud: 'Dat is in het belang van de Nederlandse opera-cultuur.' De praktijkopleiding hoeft wat hem betreft geen exclusieve activiteit van Forum te zijn: 'Wij willen graag met anderen samenwerken. Het belangrijkste is dat het gebeurt. We moeten er tevens voor waken dat er een versnippering van praktijkopleiding ontstaat.'

Vorbereitung operavak

Positieve resultaten Forum Jong

ENSCHEDÉ - Opera Forum heeft positieve ervaringen opgedaan met het project werkzoekende jongeren voor te bereiden op het veel-eisende opera-vak. Directeur P. Westerhoud van Forum heeft dit zaterdag in Enschede verklaard bij de première die Forum Jong verzorgde van de 'Riemannoper'.

Forum Jong is in oktober 1988 begonnen. Het tweejarig project is bestemd voor al degenen die bij een operabedrijf betrokken zijn: zangers, musici, regie-assistenten, theatertechnici, grimeurs, administratie- en publiciteits-medewerkers. In totaal gaat het om 35 jongeren. De EG maakt het mogelijk dit voor Nederland nieuwe project te financieren.

Voor de begeleiding van Forum Jong schakelt Opera Forum zowel eigen medewerkers als externe deskundigen in. Bovendien worden regelmatig workshops en themadagen gehouden om geroutineerde solisten, regisseurs, ontwerpers en andere theaterprominenten over hun ervaringen te laten vertellen.

Hoewel de opera een traditionele opbouw heeft onthrekt een verhaal. De opera handelt over vier professoren die een referaat houden over de Riemann-lexicon, 'de hijbel voor muziek musicologen' - waarvoor de schouwburgzaal de functie van collegezaal heeft.

De opera, gecomponeerd door de Amerikaan Tom Johnson, is nog nooit eerder in Nederland uitgevoerd en door de componist zelf voor Forum Jong geregisseerd.

Opera Forum zou graag zien dat de praktijkopleiding van operatalent na beëindiging van het project Forum Jong in Nederland wordt voortgezet.

Directeur Westerhoud: 'Dat is in het belang van de Nederlandse opera-cultuur'. De praktijkopleiding hoeft wat hem betreft geen exclusieve activiteit van Forum te zijn: 'Wij willen graag met andere instituten samenwerken. Het belangrijkste is dat het gebeurt. We moeten er tevens voor waken dat er een versnippering van praktijkopleiding ontstaat'.

Geografisch
13 nov '89

11 dec. '89

Voorbeeldige Riemannoper

OPERA

Opera Forum Jong met Riemannoper van Tom Johnson, 10 december in De Brakke Grond, Amsterdam. Nog te zien: 12, 14 en 16 december.

door LEONTIEN ROSIER

"Wat gebeurt er als ik een opera exact volgens de door de muziekwetenschappers beschreven operaregels componeer?" De componist Tom Johnson stelde zichzelf deze vraag, toog aan het werk en creëerde de *Riemannoper*. De regels waardoor hij zich liet inspireren zijn te vinden in het beroemde *Musiklexicon* van Hugo Riemann, waarin uitleg wordt gegeven over zaken als *Gattungsrezitativ*, *Leitmotiv* of *Nocturne* en dat allemaal in het Duits.

Taaie kost, zo te zien, weinig stof voor een onbekommerd avondje uit. Maar bij Johnson en bij Opera Forum Jong (een tweejarig project waarin jonge mensen van allerlei disciplines opera-ervaring op kunnen doen) pakt het anders uit.

Een opera over opera - beter

gezegd muziektheater dat operaregels tot onderwerp heeft en die regels ook daadwerkelijk in geluid omzet - moet niet alleen een knipoog bevatten; het moet ook wat theater en muziek betreft over een behoorlijke dosis ruggegraat beschikken.

Die heeft Tom Johnson zijn *Riemannoper* ruimschoots meegegeven. Het is een satire in twee acten, luchtig en plezierig, zonder pretenties, vol ingenieuze grappen en verkleedpartijen, in een spitsvondige regie van Johnson zelf, bijgestaan door Forum Jong-regisseur Uwe Kreyssig.

Kansel

Het begint met een kansel en daarop ligt, zichtbaar door veelvuldig gebruik aangetast, de *Riemann*. Vier professoren in zwarte toga stellen zich voor: de tenor ('Schonheit und Glanz'), de bariton ('Die Schönste...'), de primadonna ('Die Grösste Partie') en de primadonna assoluta - en dat alles op basis van de grote Riemann zelf, die persoonlijk in de vorm van een borstbeeld aanwezig is en gedurende de hele voorstelling verrassend commentaar levert op wat er met zijn lexicon zoal gebeurt.

Er gebeurt genoeg in de *Riemannoper*. De tenor (Johan Melissen) legt in een ongelooflijk tempo uit wat een *da capo aria* dan wel een *aria parlante* is (en bespeelt zijn publiek daarbij behendig als een beroepskomiek).

De bariton demonstreert de *aria di bravura* ('Wut, Wut, Wut, Wut' zingt Andreas Mitschke in Noormannenkostuum).

De primadonna licht de *sortita* en het *Tagelied* toe (Leonie Schoon, die wendbaar van de ene rol in de andere stapt).

De primadonna assoluta (Anja Blom) bezingt haar gelijkenis met een zwaan, blijkt als *soubrette* gelijkenis te vertonen met iemand anders en weet, wanneer het onderwerp *arioso* aan de beurt is, van geen ophouden.

Voorts zijn er een *Barkarole*, een *Quartett in Buffostil* (hier moet pianiste Linda Bouman het ontgelden), een groteske *Ombra-Szene*, een *Galopp* en een finale waar de vrolijkheid, gevoerd door uitstekend ensemble vanaf straalt.

De *Riemannoper* is meer dan een grap en beduidend meer dan een pastiche. Zo uitgekookt als Tom Johnson om springt met woord en beeld (ook zonder verhaal zit er lijn en balans in deze voorstelling), zo ingenieus behandelt hij het schaarse muzikale materiaal dat hij zichzelf ter beschikking heeft gesteld. Twee tonen, a en d, vormen de basis voor heuse aria's en recitatieven die veelal geheel volgens het boekje (Het Boek, wel te verstaan) verlopen.

Ondanks Riemann en zijn regels spreekt er uit Johnsons muziek zoveel humor en inventiviteit, dat je bij de *Riemannoper* na alles wat het oog te verwerken krijgt, de oren wel gespist moet houden.

Opera InForum
november 1989

„Der Riemann Oper“ van Tom Johnson, uitgevoerd door Forum Jong

De informatie - binnengekomen bij de redactie - over deze opera, maakte het heel duidelijk: dit is een eigentijds werk voor 't eerst in Nederland op de planken gezet - en de laatste compositie uit een serie van vijf opera's.

Erg verlangend keek ik er niet naar uit. Eigentijdse muziek ligt me niet en wat ik van het moderne theater heb gezien... wel dat mogen ze ook houden.

Maar goed, terwille van u, leden-lezers (we hebben immers beloofd dat we Forum Jong op de voet zullen volgen), toog ik naar Enschede.

Vooraf een kleine persconferentie; klein in twee opzichten: kort en met maar heel weinig krantjongens. Blijkbaar is Forum Jong ze te min. Of zijn ze bang dat de gedeelten praktijkopleiding van jonge mensen het voortbestaan waarborgt van „de opera“?

Hoe dan ook, veel wijzer werd ik tijdens deze conferentie niet, ten minste wat betreft de voorstelling.

Tom Johnson, die zelf de regie voerde in samenwerking met Uwe Kreissig, leek een sympathieke man, maar dat gaf mij geen garantie voor de toonzetting die me wachtte. Pessimistisch gestemd nam ik mijn plaats in, op de voorste rij van de kleine zaal in de Twentse Schouwburg, volkomen onvoorbereid op wat ik te zien en te horen kreeg. Het werd een complete verrassing!

Om te beginnen was er geen orkest - gelukkig! Alleen een piano, ik zou géén ooverdovend lawaai te verduren krijgen. Wat ik - en met mij de goedgevulde zaal - wel kreeg was een kostelijke avond. De zang- en spelkwaliteiten stonden op een heel goed niveau. Dat jonge stemmen dit konden was adembenemend. De zangtechnisch zware partijen werden - schijnbaar - moeiteloos ten gehore gebracht en daarnaast werd er geacteerd zoals in opera zelden gezien wordt. Die mensen moeten volkomen geïsoleerd zijn geweest na afloop. Over de „inhoud“ valt weinig te zeggen, maar ook heel veel. Ik zal proberen het kort te houden:

Er zijn 4 studenten van de Musikhochschule die zuiver theoretisch de lexicon van Riemann bestuderen waarin de opbouw van „de opera“ wetenschappelijk wordt benaderd. De jonge wetenschappers, een sopraan, een mezzo-sopraan, een tenor en een bariton, vormen samen een dispuut en debatteren over de leer van Riemann (wiens borstbeeld op 't toneel staat), waarbij ieder de nadruk legt op z'n eigen stemype. Daar begint de opera mee. Gezamenlijk werken ze Riemanns „lijbte voor musicologen“ door. De recitatieven worden besproken, de „aria's“, de ontra scènes, de verschillende stijptypes: dramatek, natuurverschijnselen, mystiek, kortom alles wat men in opera's kan beluisteren, van voor Mozart tot Wagner bij wijze van spreken. Om beurten geven de studenten hun wetenschappelijke kijk op het onderwerp van hun gesprek, verklaren - verduidelijken - willen de anderen overtuigen en raken er dan zelf zo bij betrokken dat de „wetenschap“ wordt verlaten en de „praktijk“ wordt betreden. Met één

enkel woord, b.v. „aria“ worden alle mogelijkheden, van recitatief tot hoogdramatisch, tot uitdrukking gebracht; de onschuld, de romantiek, de expressie, alles wordt uit de kast gehaald tot coloratuur aan toe.

De tekst - in het Duits - is goed verstaanbaar en zit vol geestigheden. De muzikale grappen vol ironie; een persillago. Het eenvoudige decor voldoet geheel, de kleding is passend en vele malen verrassend.

Vier solisten, vier hoofdrolspelers, want hun rollen zijn gelijkwaardig, en een pianiste die regelmatig betrokken wordt bij, en een onderdeel vormt van, het geheel, zie daar... zij leveren met hun vijven een grandioos stuk werk. Het enthousiasme spat er af, de vonk springt over naar de zaal, het publiek schateret en is geboeid; de prestaties worden beloond met vele „open doekjes“.

Voor deze vijf mensen: Anja Blom, sopraan, Leonie Schoon, mezzo-sopraan, Johan Melissen, tenor, Andreas Mitschke, bariton en Linda Bouma, pianiste: lof, niets dan lof!

Is er dan helemaal niets aan te merken?

Jawel, maar dat betreft niet de uitvoerende kunstenaars. Er valt b.v. ernstig over na te denken of deze „Riemann-oper“ wel een opera is. Het verhaal (of de geschiedenis) de opbouw, de muzikale en dramatische hoogtepunten, dat alles ontbreekt, evenals de afronding van de handelingen of onderdelen. Is het dan meer een musical? Nee, ook niet. Het is moeilijk dit werk in een categorie onder te brengen. Een „spel voor zangstemmen en piano“? Muziektheater? Een muzikale klucht?

Tom Johnson heeft met zo weinig mogelijk middelen een zo groot mogelijk resultaat willen bereiken. Dat is hem heel aardig gelukt, maar dat bestempelt zijn werk niet tot „opera“. Zelf noemt hij het: minimal-music. Er zit inderdaad weinig „muziek“ in de compositie. De pianopartij is knap door z'n eenvoud, z'n herhalingen en z'n ritme, maar is geen aanreiking van melodieën, niet a-tonaal en zonder slerke dissonanten. Taalritme en melodische lijnen gaan prachtig samen, maar missen muzikale diepgang (wat ook de bedoeling is).

Het tweede gedeelte van de voorstelling was aanmerkelijk minder dan voor de pauze en zou veel aan kracht gewonnen hebben als er hier en daar wat zou zijn ingekort. Het kwam me ook voor dat er na de pauze minder spanning in zat, het vonkte niet meer zo. Mogelijk deed vermoeidheid zich gelden. Mij lijkt het 't meest waarschijnlijk dat het eerste gedeelte gewoon beter is. Een beetje een anti-climax.

Verscheidenen van de toehoorders vonden de pauze storend, zochten daarin de oorzaak van de afgenomen spanning. Dat het een absolute noodzaak was voor de solisten om een half uurtje te pauzeren, zagen ze niet.

Helaas komt Forum Jong slechts in 6 plaatsen en als u dit leest nog maar in drie, te weten: Maastricht, Amsterdam (met 4 voorstellingen in de Brakke Grond) en Assen. Ik kan maar één ding zeggen: mensen, dit mag u niet missen! Ik garandeer u een zeer amusante avond!

Maastricht: 2 dec.; Amsterdam: 10, 12, 14 en 16 dec.; Assen: 19 dec.

Op naar Forum Jong!

19

20

P.S.: Het moet ieder, die Forum Jong in het voorgeseizoen heeft gezien, opvallen hoe deze mensen zijn gegroeid. De stemmen „zitten“ en zijn in staat tot acrobatische staaltjes van kunnen en de manier waarop ze bezit nemen van het toneel...! Los in hun bewegingen, geen merkbare gespannenheid, spel en zang worden uit de mouw geschud, ze hebben wat geleerd in hun praktijkopleiding. En het is niet alleen waardevol voor hun... nee, ook Forum („oud“) vaart er wel bij. U weet dat het project Forum Jong niet beperkt blijft tot een praktijkgerichte vakopleiding voor jonge zangers, maar ook opleidt in andere - nauw bij de opera betrokken - afdelingen: kostuum-, guine, kapwerk, belichting, decorbouw en techniek.

Elke richting wordt begeleid door vakmensen van Forum en het grappige is nu dat er vanuit Forum kennis wordt overgedragen op jonge, pasbeginnende, theatermensen, maar dat de jongelui vaak met hun moderne benadering een totaal andere oplossing aandragen die even bruikbaar is als de traditionele. Een wisselwerking waar iedereen gelukkig mee is en waar alle „partijen“ profijt van trekken.

De directie (en bestuur) van Forum is dan ook druk bezig met het uitwerken van plannen om deze tweejarige opleiding tot een erkende te maken en wel zodanig, dat niet alleen mensen-zonder-werk-en-met-behoud-van-uitkering hiervoor in aanmerking kunnen komen. Bovendien moeten ze normaal betaald worden (en géén uitkering meer). Het zijn enorm harde werkers met grote inzet, goed, ze hebben minder ervaring en de zangers een klein repertoire, maar moet niet iedereen ergens beginnen? Zonder ervaring zelfs?

Met de Nederlandse Opera en andere instanties wordt besproken of en hoe zo'n opleiding blijvend kan worden gerealiseerd en dat hoeft dan niet per se bij Forum te zijn of bij de Nederlandse Opera. Het kan een zelfstandig instituut worden waar beide operagezelschappen hun kennis en ervaring insteken. Maar ja, ook hier strandt de zaak op geld, beter gezegd op gebrek eraan. Men loopt met deze plannen vast tegen een muur van bureaucratie. De hr. Westerhoud - directeur van Forum - sprak op de persconferentie de hoop uit een gat in de muur te vinden. Wat hem betreft mag het met deze „muur“ net zo gaan als met die tussen Oost- en West-Berlijn.

Laten we met elkaar hopen dat het nieuwe ministerie een beter begrip heeft voor de culturele noden in dit land. Dat we eindelijk de kans krijgen een operacultuur op te bouwen.

Ans

21

73

Provincie Overijssel op de bres voor kunst en cultuur

„Nu tijd om echt grote daden te verrichten”

(door Herman Haverkate)

ZWOLLE – „Kunstbeleid moet meer zijn dan randversiering en franje. Ik denk wel eens: we hebben de betekenis van goede culturele voorzieningen te lang onderschat. Als er in het verleden bezuidigd moest worden, dan gebeurde dat het eerst op het gebied van de kunsten. Volstrekt onterecht natuurlijk, want wat is een stad, wat is een provincie zonder een gezond en florierend kunstleven?”

Gedeputeerde Jaap Dijkstra van Overijssel stelt het in alle nuchterheid vast. Kunst mag weer geld kosten. Bij de bedrijven. Bij de overheden. De franje is niet langer franje.

„Ik constateer een duidelijke mentaliteitsverandering. Men durft weer te investeren in kunst. Kunst en cultuur zijn de krenten in de pap geworden. Ook in economisch opzicht. Met een goede culturele infrastructuur kun je bedrijven binnenhalen. Een stad die in cultureel opzicht aan de weg timmert, is voor bedrijven aantrekkelijker als vestigingsplaats. Dat is de harde economische kant van de kunst”.

De groeiende belangstelling voor kunst en cultuur dient volgens de gedeputeerde de basis te zijn voor een nieuw kunstbeleid. Het provinciaal bestuur gaf daartoe vorige week de eerste aanzet door middel van een notitie over het kunstbeleid voor de komende vijf jaar.

„Met het stuk haken wij in leide in op de huidige ontwikkelingen. We geven aan dat we als provincie onze taak in het kunstbeleid serieus willen nemen”.

Prijzen

In het stuk komt de provincie nart een reeks concrete voorstellen. Er komt een provinciale cultuurprijs, er wordt een architectuurprijs ingesteld, het regionale bestel gaat op de helling, er komt

meer geld voor festivals en manifestaties en de positie van de podiumkunsten dient te worden versterkt. Voorstellen waarvoor de gedeputeerde zich de komende maanden sterk zal maken, zo maakt hij duidelijk.

Dijkstra: „Aan alles hangt een prijskaartje. Als je alles optelt, is er een wensenlijst van een dikke miljoen gulden. Een deel van het benodigde geld zal beschikbaar moeten komen via herverdeling van middelen. Binnen het provinciaal bestuur zal ik in dat opzicht mijn verantwoordelijkheid nemen.

Ik zie deze voorstellen als een absolute ondergrens voor wat eigenlijk nodig is. Er liggen op cultuurgebied grote kansen. Die mogen we niet laten lopen. Alle sectoren kunnen van deze voorstellen profiteren. Het gaat om de vraag hoe wij ons als provincie in de toekomst verder willen ontwikkelen”.

Steden

Dijkstra wijst in dit verband op de eigen verantwoordelijkheid van de steden. „De gemeentebesturen moeten zorgen voor goede voorzieningen. Hun schouwburgen renoveren als dat nodig is. Dat een stad als Zwolle nog steeds niet over een passende accommodatie beschikt om Opera Forum te ontvangen, is toch te gek om los te lopen”.

Hoe anders ligt het bijvoorbeeld in Enschede. Om links de financiële mogelijkheden heeft men daar een serie voorzieningen in het leven geroepen waar je u tegen zegt. Ik ben ervan overtuigd dat de stad daarvan de komende jaren de vruchten zal plukken. Ook in economisch opzicht, ja.”

De stedelijke knooppunten Hengelo-Enschede en Zwolle zullen ook in cultureel opzicht toonaangevend zijn, verwacht Dijkstra. „Voor een deel was dat natuurlijk al zo, maar in de jaren negentig gaat zich die rol nog nadrukkelijker aftekenen. Een stedelijk knooppunt is meer dan alleen een economische eenheid. Het is ook een centrum van kunst en cultuur”.

Forum

Dijkstra wil zich sterk maken voor de instandhouding van voorzieningen op het gebied van de podiumkunsten. Voor Opera Forum op de eerste plaats, maar ook voor het per 1 januari 1990 te beginnen provinciaal jeugdtheater.

Dijkstra: „De minister heeft steeds gezegd dat er naast Forum en de Nationale opera geen derde

■ Gedeputeerde Jaap Dijkstra van Overijssel stelt het in alle nuchterheid vast: kunst mag weer geld kosten. Steun aan onder meer Opera Forum houdt ook in, vindt hij, dat projecten van het gezelschap door de overheid moeten worden ondersteund, zoals bijvoorbeeld Forum Jong.

ARCHEFFOTO

operagezelschap zal komen in Nederland. Daar zullen wij hem aan houden. In die zin volgen we ook de ontwikkelingen in Limburg met belangstelling. Als daar een nieuw operagezelschap zou kunnen, is dat een slechte zaak. Van de andere kant zeg ik: we moeten uitgaan van onze eigen kracht. Wat Forum de laatste jaren op poten heeft ge-

zet, is van dien aard dat ik daar alle vertrouwen in heb. Dat blaas je niet zo maar even omver”.

Steun aan Forum houdt volgens Dijkstra ook in dat allerlei projecten van het gezelschap door de overheid zullen moeten worden ondersteund. Twee voorbeelden: het straks te organiseren festival voor jong talent en het project Forum Jong.

„Als volgend jaar de subsidie van het ESF, het Europees Sociaal Fonds, afloopt, gaan we met het bestuur aan tafel om te bekijken wat de mogelijkheden zijn. Dat er een vervolg moet komen, staat voor mij vast. Als het niet bij het ESF kan, dan maar ergens anders.”

Museum

In het Overijssel van de jaren negentig dient er, betoogt Dijkstra, plaats te zijn voor een museum voor moderne kunst. „Nu is het zo dat er, vanuit het Westen gezien, achter Apeldoorn niets meer komt. Het oosten is een witte vlek op het stuk van de moderne kunst”.

Hij juicht elk initiatief op dit gebied toe. Naast de twee provinciale musea voor cultuur- en natuurgeschiedenis (in Salland en Twente) moet het de basis vormen voor de museale structuur van Overijssel in de jaren negentig.

De notitie gaat volgend jaar de politieke molen in. Ambtelijk, maar ook anderszins - door overleg met de steden - moet er nog het nodige werk worden verricht.

Dijkstra: „Wat we nu willen, er vaar ik als een duidelijke breuk met het verleden. Als het begin van iets nieuws. De afgelopen jaren hebben we de subsidiegebonden gedecentraliseerd. We hebben de spreiding bevorderd en een netwerk van kunstinstellingen in het leven geroepen. Nu wordt het tijd om echt grote daden te gaan verrichten. Deze tijd vraagt daarom”.

Netherlands Maderna redivivus

Amsterdam. It was with some trepidation that I went on December 10 to a small theatre, DE IIRAKKE GROND, for a student performance of Tom Johnson's *Riemannoper*, premiered in Bremen in 1988. A full-length work based on quotations from Riemann's *Musical Lexicon* seems a daunting prospect. Minimalism of the most mindless kind formed the overture, based exclusively on the notes A and D pecked out in various registers by a pianist. However, gritting of teeth soon gave way to that rarest of operatic experiences, truly funny comedy. Each definition is read out by one of the singers, then put into practice (and considerable malpractice) by the soloists, alone or in ensemble. Four very talented singers from the OPERA FORUM STUDIO threw themselves into the dotty production of Tom Johnson and Uwe Kreyszig with gusto.

As the Primadonna, Leonie Schoon showed unusual acting talent and an evocative middle register. Her 'Aria di sortita' and 'Tagelied' were not only beautifully sung but became hilarious exercises in parody. Also very promising is the young tenor Johan Melissen, whose 'Da Capo aria', 'Freiheits-Rezitativ' and 'Aria parlante' exhibited a fresh, healthy voice and a real flair for comedy. Sporting Vallhalla horns and braids, Andreas Mitschke was indeed virtuosic in his 'Aria de Bravoura'. Later his strong baritone took on more sensual colours in the gondolier's 'Barcarolle' and 'Nocturne'. Anja Blom presented neat coloratura as the *primadonna assoluta* and pianist Linda Bouman was an elegant 'orchestra'. The score is for piano alone, another aspect that must make it attractive to small companies. The recitatives are in 18th- and 19th-century styles. All the arias and ensembles revolve around A and D. Some of the humour was schoolboyish, but I have never laughed so much with an operatic performance. The piece is splendid fun and what Johnson does with two notes is fascinating.

On November 26 the latest Glasswork was seen in the MUSIC THEATER. Perhaps for those who did not think much of Philip Glass's last opera, *The Making of the Representative for Planet 8*, the 90-minute *1000 Airplanes on the Roof* may seem unpretentious and economical. To me the musical energy seemed mechanical. David Henry Hwang's libretto apparently did not inspire Glass as much as Doris Lessing's text for *Planet 8* had done. Hearing about anyone's hallucinations for an hour and a half is as interesting as your least favourite cousin's slides of his last vacation. The Philip Glass Ensemble played flawlessly, sometimes making as much racket as all those planes, but the music did not get off the ground.

November 18 saw the return to Amsterdam of Bruno Maderna's *Satyricon*, premiered here in 1973. Lucas Vis, a Maderna student, combined two short pieces from 1972, *Giardino religioso* and *Venetian Journal*, with *Satyricon* to make a full-length programme. Also responsible for the production, Armando Bergallo and Hector Vilche (known as TALLER AMSTERDAM), devised a prologue for Agamemnon (from Petronius, not the house of Atreus) and a few lines of patter for the soloist in *Journal* to link the pieces. The glue did not hold well. The trendy bilingualism of the prologue was marred by the French actor's incomprehensible English. *Giardino* became in this version a very dull ballet for clericals of both genders.

However, things improved with *Venetian Journal*, a monologue for tenor. Visually there were many effective images, some of which returned in *Satyricon*, and baritone

Anita Veerling, Johan Melissen and Anja Blom in Opera Forum Studio's production of 'Riemannoper' in Amsterdam

Maarten Koningsberger sang well, though of necessity he was forced to resort at times to falsetto. *Satyricon* was staged with lavish imagination and humour in sets by Santiago del Corral. Cunning use of up-to-date sport-school apparatus gave everything a very contemporary look. A computer-chip dog on his own platform and numerous sex dummies made frequent appearances. More classically decadent were the four body builders, the skilled dancers, and well behaved pigeons. Baffling couplings on lavatory seats and unappetizing manipulation of porcine carcasses added to the grim spectacle. Vis's advocacy of the score, not helped by generally crude singing, could not prevent it sounding dated. In only 16 years a flippant *joie de vivre* seems to have vanished from the piece. However, this provocative staging in the MUSIC THEATER certainly did succeed in portraying the producers' objective; the narcissism and spiritual vacuity of much contemporary society was clearly evident. MICHAEL DAVIDSON

Paris. Details of the opening performances at the OPERA BASTILLE have been announced: *Les Troyens*, with Grace Bunbry, Shirley Verrett, Gary Bachlund/George Gray, c. Myung-Whung Chung, p. and d. Pier-Luigi Pizzi, may be seen in its entirety on March 17, 24, 31 and April 7. *La Prise de Troie* will be given on March 20, 26, 28 and April 3; and *Les Troyens à Carthage* on March 21, 27, 29 and April 4. Karan Armstrong sings the title role in *Katya Kabanova*, p. Götz Friedrich, on May 2, 4, 7, 9, 11

Opposite: Jean Pierre Colin in Maderna's 'Satyricon' in Amsterdam

Mozarts 'La Finta Giardiniera' fraai eindstuk van Forum Jong

Trouw 26 maart 1990

opera

ZWOLLE – Met een serie voorstellingen van Mozarts jeugdwerk 'La Finta Giardiniera' sluit Opera Forum het tweejarig project 'Forum Jong' af. De premiere, vrijdagavond in de Zwolse schouwburg Odeon, betekende tevens het Nederlandse operadebuut van voormalig Nationaal Ballet-dirigent Adam Gatehouse. Belder activiteiten op dit terrein verdienen het op een of andere manier te worden voortgezet.

Met dit project heeft Forum jonge muziektheatermakers – zangers, musici, technici, grimeurs enzovoorts – een tweejarige vervolgoopleiding gegeven. Deze speciale opleiding was sterk op de praktijk gericht, met een aantal eigen producties, waarvoor deskundige begeleiding werd gegeven en waarvan de kwaliteit een opvallend stijgende lijn liet zien.

De kroon op dat werk is deze fraaie productie, die overigens in het Mozartjaar 1991 (tweehonderd jaar na diens dood) opnieuw vertoond zal worden.

Mozarts verklanking van dit verhaal over de gravin Violante, die zich uit liefde voor haar verloofde Belfiore als tuinerster Sandrina verhuurt, heeft lange tijd een kwijnend bestaan geleid. Aardige liedjes, middelmatige ensembles, verwarrende intrige, oppervlakkige karaktertekening: dat was zo'n beetje de gangbare mening over het werk.

Overwinnaar

Totdat vijf jaar geleden Karl-Ernst Hermann voor de Brusselse Opera al die vooroordelen in een klap wegvaagde met een verpletterend mooie, uiterst indringende enscenering. Niks oppervlakkige karakters, verwarrende intrige of middelmatige muziek. Voor iedereen die die voorstelling gezien heeft was het een van de meest opwindende opera-avonden van zijn leven. Glorieuze overwinnaar was Mozart, dankzij Hermann en zijn ensemble.

Voeg daar nog maar iets aan toe. Dat kreeg regisseur Matthias Remus bij Forum Jong dan ook niet voor elkaar. Zijn visie is in sterke mate schatplichtig aan Brussel, maar dat heeft hij zichzelf kennelijk heel goed gerealiseerd. De hele dramaturgische opbouw, inclusief de

'La Finta Giardiniera': opera van de jonge Mozart door Forum Jong.

scheppe karakterisering van de situaties en de personages daarin, is een kleinkind van die van Hermann. Wel een heel sympathiek kleinkind, dat behalve op zijn opa ook nog genoeg op zichzelf lijkt. Bovendien heeft ontwerperster Julia Burde de bescheiden financiële middelen intelligent en met smaak aangewend om de entourage er zo aantrekkelijk mogelijk uit te laten zien.

Het ging trouwens niet om het maken van een nieuwe wereldschokkende voorstelling, maar om een constructie waarin jonge zangers en musici optimaal met zichzelf, elkaar en het toneel leerden omgaan. In dat opzicht zijn Remus en Gatehouse perfect geslaagd. Er moet heel hard aan gewerkt zijn, maar de manier waarop de meeste zangers zich muzikaal en speelttechnisch inzetten dwong groot respect af en verschaft bovendien meer dan ge-

middeld genoeg.

De opera is voor deze gelegenheid behoorlijk ingekort. Dan nog duurt de voorstelling ruim drie uur en zijn de opgaven voor de zangers zwaar genoeg.

De première kampte met het probleem dat tenor Johan Melissen van zijn artsen een zangverbod kreeg opgelegd. Melissen acteerde en mime-de zijn rol wel – en heel goed zelfs –, terwijl de Engelse tenor Philip Doghan deze opzij van het toneel zong – heel fraai zelfs –.

Aan de manier waarop deze ongelukkige toestand werd opgelost viel goed te merken hoe degelijk de instudering is geweest. Het stoorde niet echt.

Vlekkeloos

De rest van de bezetting zong volop en met grote expressiviteit: stijlvolle Mozartzang, met vaak mooie en soms zelfs vlekkeloze coloraturen,

evenwichtige ensembles – alles in dienst van karakteruitbeelding en het tot uitdrukking doen komen van de tekst. Dat is Mozart tenslotte. Zo uitgevoerd doet deze opera je opnieuw beseffen dat de 19-jarige componist niet heel ver meer af zat van zijn meesterwerken 'Le Nozze di Figaro' en 'Cosi fan tutte'.

Anja Blom (Sandrina), Marjorie Ginzinger (Arminda), Janice Jackson (Serpetta), Henk Vonk (Belfiore), Eleonora Volkert (Ramiro) en Andreas Mitschke (Nardo) lieten stuk voor stuk – de een iets meer dan de ander – zien en horen dat deze twee jaren uitstekend aan hen zijn besteed.

Voor de rollen van Ramiro en Nardo heeft Forum Jong zelfs nog een tweede bezetting in huis. Zou het toeval zijn dat vier van deze negen zangers leerlingen zijn van de bekende zanger-pedagoog Udo Reinmann?

Zo welluidende klanken als vanaf het toneel kwamen nog niet uit de orkestbak. Het uit merendeels jonge musici bestaande ad hoc-orkest werd door Adam Gatehouse wel met straffe hand en Mozartgevoelige klankvoorstelling geleid, maar er mogen nog heel wat punten op de i worden gezet, terwijl het contact met het toneel aanmerkelijk verbeterd kan worden.

Misschien heeft Gatehouse zich toch iets te veel om de zangers bekommerd en moeten de vruchten van zijn vakmanschap in de bak nog worden geplukt. Dat komt wel, de volgende voorstellingen.

In totaal had Forum geen beter bewijs kunnen afgeven dat dit soort projecten heel hard nodig is om onze operacultuur een stevige basis te geven.

Roel van der Leeuw

Dinsdagavond in Winterswijk, donderdag in Deventer, waarna nog negen voorstellingen door het hele land, waarvan de laatste op 20 mei in de Amsterdamse Stadsschouwburg plaatsvindt.

FORUM JONG MET JONGE MOZART

Terecht stuurt regisseur Matthias Remus in Forum Jong's laatste produktie aan op psychologische realiteit. Geen scenische uitstolling dus van het liefdeslabyrinth in de muzikale karakterkomedie 'La Finta Giardiniera' van de achttienjarige Mozart. De handeling voltrekt zich binnen in het zevental solisten, geladen met een veroveringsdrift, die Don Giovanni loter zo berucht zou maken. Figuren uit de buffo- en Singspielsfeer, goed tot uitstekend zingend en acterend.

De wijsheid van deze regie bleek uit het feit, dat vocale niveaoverschillen door scenische intensiteit werden weggewerkt en omgekeerd. Er werd ook veel en trefzeker met licht gewerkt en in deze wonderbaarlijk rijpe partituur, die anders ruim vier uur zou moeten duren, was zodanig geschrapt, dat muzikale waarden en zeer actief podiumgedrag nergens werden aangetast.

Feit blijft natuurlijk dat je een echte Mozartstem hebt of niet, waarbij vorm- en maatgevoel van het Rococo hoorbaar moeten bijdragen aan een naadloos legato en een dragend piano-dolce. Feit is bovendien dat in dit door niets te stuiten verliefdheid gedragen jeugdwerk een finale en twee voorafgaande aria's voorknemen, die int het moniste behoren dat Mozart ooit schreef.

Het orkest onder Adam Gatehouse wist niet alle broosheid en schetsmatigheid te vermijden, maar een regie die een van de geestigste en brutaalste kamerkatalogen die de operapodia onverklik maken alle kansen geeft, strijkt alle plooiën glad. De première in Zwolle had nog iets bijzonders. Johan Melissen mocht op medisch advies de tenorpartij van Podestà niet zingen, maar als stemloze mime acteerde hij als de beste. Vanaf de zijkant van het podium zong in zijn plaats de Britse tenor Philip Doghan en binnen de kortste keren was iedereen deze dubbele bezetting, die overigens eind maart eindigt, vergeten.

Vardora voorstellingen onder andere Doventer (29 maart), Maastricht (8), Enschede (10), Assen (17), Amersfoort (19), Groningen (26 april) en Amsterdam (20 mei). René Frank

Indrukwekkend visitekaartje Opera Forum Jong in Odeon

Zwolse Courant

26 mei 1990

MUZIEK

Odeon: Première Opera Forum Jong met 'La Finta Giardiniera' van Mozart, m.m.v. solisten van Opera Forum Jong.
Muzikale leiding Adam Gatehouse. Regie Matthias Remus.
Vrijdag 23 maart.

In schouwburg Odeon vond vrijdag de première plaats van 'La Finta Giardiniera' van Mozart door Opera Forum Jong. Een gedenkwaardige gebeurtenis in het kader van het uitstekende initiatief dat twee jaar geleden door Opera Forum genomen is, nu uitmondend in niet minder dan twaalf opvoeringen van Mozarts opera door Opera Forum Jong door geheel Nederland, waarvan Zwolle vrijdagavond de primeur had.

Met deze première sloot Opera Forum Jong dit ambitieuze project af, waarvan het doel was na te gaan hoe jonge operamakers, van vocalisten tot technici, het beste kunnen worden geholpen bij de overbrugging van de kloof die ligt tussen beroepsopleiding en beroepspraktijk.

Voorafgaand aan deze première, werden vanuit de directie

van Opera Forum de nodige accenten bij deze opvoering geplaatst en vooral ook hoe Opera Forum streeft naar een voortzetting van het project. Voor dat plan wordt de veelzeggende benaming 'Van Opera Forum Jong tot Opera Forum II' gebruikt, waarmee duidelijk zal zijn dat Opera Forum zich bewust is met dit project op de goede weg te zijn en het resultaat ervan op reguliere wijze aan het speelplan van het operagezelschap te willen toevoegen.

Avondvullend

Mozarts 'La Finta Giardiniera' is een avondvullende produktie. Het stuk kreeg in 1775 in München zijn première. Het is het werk van de dan bijna twintigjarige Mozart, die op het gebied van de opera al het een en ander had gepresteerd en in dat genre al zeker als volleerd moet worden beschouwd.

Het is een bijzonder te prijzen presentatie van 'Opera Forum Jong' geworden, waarin alle aspecten die tot de doelstelling van dit operagezelschap hebben behoord en nog behoren tot optimale uitvoering zijn gekomen. Er is duidelijk veel talent bij 'Opera Forum Jong', waard om goede kansen te krijgen tot een geprofileerde

beroepsuitoefening en tot een goede carrière te worden gebracht.

In de belangrijkste rollen functioneerden de jonge operamakers voortreffelijk en hebben zij allen duidelijk blijken van hun getalenteerdheid afgegeven. Het waren Anja Blom (Gravin Violante/Sandrina), Marjorie Ginczinger (Arminida), Janice Jackson (Serpetta), Henk Vonk (Graaf Belfiore), Eleonora Volkert (Ramiro), Andreas Mitschke (Roberto/Nardo) en Johan Melissen (Podestà). Voor deze laatste verzorgde Philip Doghan het vocale gedeelte; wegens een verkoudheid was Johan Melissen niet in staat om te zingen, wel om te spelen. Philip Doghan verzorgde de vocale partij op bewonderenswaardige wijze. De regie was in handen van Matthias Remus.

Applaus

Bij elkaar had het gezelschap een indrukwekkende cast, goed voor een voortreffelijk resultaat, een geweldig visitekaartje van Opera Forum Jong. Het publiek toonde zich met dit alles zeer ingenomen, was niet zuinig met applaus en stak op die wijze een hart onder de riem van Opera Forum Jong.

WIM BRANDSE

Forum Jong staat model voor Berlijnse operastudio

Succes met La Finta in Weimar

Tubankia 16/8'90

(Door Joh.M.Pameijer)

ENSCHEDADE - Open doekjes, bravogeroep en voetgestamp. Forum Jong in Weimar, stad van Bach, Liszt, Goethe en Schiller. In het slottheater Belvedere gaf Forum Jong daar twee succesvolle opvoeringen van Mozarts 'La finta giardiniera'. Dat gebeurde in het kader van het Kunstfest Weimar, waarvan de baten bestemd zijn voor de wederopbouw van de historische stad. Voor Forum Jong was de verrassende bijval van een verwend, operagek publiek een extra ruggeleuning, nu het gezelschap pogingen doet het jaar van Forum Jong naar Forum 2 ook financieel te overbruggen.

Hoe hoog Forum Jong in het buitenland wordt ingeschat blijkt uit het feit dat er gesprekken zijn gevoerd met de Komische Oper Berlin, die een operastudio wil vormen naar het Enschedese model. Dus geen studio met louter zangers, maar met alle disciplines die bij een operavoorstelling te pas komen. De Komische Oper wil in samenwerking met Forum Jong producties gaan maken.

De voorstelling in Weimar was aanbevolen door Götz Friedrich, intendant van de Staatsoper Berlin, wiens assistent Matthias Remus de regie deed van 'La finta'.

Jean Copland, studeeïdster van Forum Jong: "Onverwachts kregen wij een telefoontje van de organisatrice van Weimar. Wij nodigden haar uit om een voorstelling van ons

■ Scène uit 'La finta giardiniera'

Amersfoort. Ze bleek zeer onder de indruk te zijn en bevestigde de uitnodiging om op 10 en 11 augustus in het pas gerenoveerde slottheater van Weimar twee voorstellingen te komen geven."

David de Zwaan, regieassistent bij Forum, offerde er zijn vakantie op wat kijken

om het geheel te organiseren. Het is een prachtig theater met schitterende tuinen, maar de belichtingstechniek werkt nog volgens een vooroorlogs systeem. Ook moesten er aanpassingen plaatsvinden van de decors: Die konden daar niet staan zoals wij ze hier gebruiken."

Een andere complicatie werd

orkestmusici waren moeilijk te strikken en orkestinspiciënt Leo Leydekkers mocht uiteindelijk blij zijn, dat er nog 28 capabele, jonge musici van het Nationale Jeugdorkest mee naar Weimar konden. Maar onder leiding van Adani Gatehouse kwam het ad hoc-ensemble tot voortreffelijke muzikale presta-

Vooral David de Zwaan, nu regieassistent bij 'Der Freischütz', was lovend over de acteerprestaties van de jonge zangers. „Het valt mee dat de zaal nog overeind staat. Het publiek brak hem bijna af."

„Dit was een echt hoogtepunt voor Forum Jong," zegt ook Leo Leydekkers, die evenals David de Zwaan via Jong een functie bij Forum „Oud" heeft verworven. De Zwaan memoreert met trots, dat de hele operatie in Weimar eigen werk van Forum Jong was in samenwerking met de technici van het Nationaal Theater, die zo'n ontspannen sfeer van werken niet gewend zijn.

Succes als afsluiting van Forum Jong. Wat nu? Jean Copland fronst de wenkbrauwen. „We zoeken nu sponsors. De helft van ons normale budget hebben we binnen. De rest kan gedeeltelijk uit de recettes komen, als we tenminste voldoende voorstellingen verkopen."

Forum Jong denkt te overleven met de Riemann Oper 'La finta giardiniera' en de nieuwe productie 'Barbier van Sevilla' van Giovanni Paisiello. „Het is zo belangrijk dat we dit jaar kunnen doorwerken. Want we zijn alweer teruggevraagd voor het festival van 1991 in Weimar en we zijn ook uitgenodigd voor een festival in Noord-Duitsland. Forum Jong heeft het helemaal in zich om te overleven. Maar er moet wel geld zijn. Als we dit jaar doorkomen kunnen we verdergaan als Forum 2, hoewel we nog geen antwoord hebben op onze subsidie-

Freitag, 10. August

Schloßtheater Belvedere 19 h

MOZART:
„LA FINTA GIARDINIERA“
(„Gärtnerin aus Liebe“)

Regie: Matthias Remus
Dirigent: Adam Gatehouse
Ein Gastspiel des Opera Forum
Jong Enschede, Holland

„La Finta Giardiniera“

Samstag, 11. August

Schloßtheater Belvedere 19 h

MOZART:
„LA FINTA GIARDINIERA“
(„Gärtnerin aus Liebe“)

Regie:
Matthias Remus
Dirigent:
Adam Gatehouse

Ein Gastspiel des Opera Forum
Jong Enschede, Holland
„Ein spritziger, vergnüglicher Opernspaß
des 19jährigen Mozarts, meine
„Der Standard“.

ABSCHLUSSKONZERT

Weimarhalle 19.30 h

HALLENSER BLÄSERSEXTETT

Solist:

Rolf Plagge (Klavier)

Mozart:

Sexten für Bläser Es-dur op. 71

Beethoven:

Sexten für Bläser

Chopin:

Scherzo Nr. 2 b-moll op. 31

Liszt:

Etude nach Paganini

Beethoven:

Klavier-Quintett Es-dur op. 16

„Junger Pianist mit viel künstlerischer
Reife“, schrieb das „Badische Tageblatt“
über Rolf Plagge

Weimar als Chance

von Johannes Gross

Er ist noch immer unser Zeitgenosse. Wir reden von ihm und über ihn, wie wenn wir noch mit ihm reden könnten. Deutsche Schriftsteller, sich im Verhältnis zu ihm selbstbestimmend, urteilen nur wenig anders als ihre Amtskollegen im vorigen Jahrhundert. Seine Stellung im amtlichen Bildungskanon ist nicht viel weniger umstritten als die eines Heutigen. Auch seine treuen Leser verkehren mit ihm wie mit einem Weisen, der noch unter uns weilt. Seit Generationen schon spricht man von ihm wie von der heimlichen Religion der Gebildeten in Deutschland. Kein anderes Volk hat solch ein Verhältnis zu „seinem“ Dichter, die Engländer nicht zu Shakespeare, die Italiener nicht zu Dante, und es liegt nicht an den Jahrhunderten, die vergangen sind.

Er hatte die Empfindung, die meiste Zeit seines Lebens mit Pendanten und Barbaren zugebracht zu haben. Sinn für Geschmack und gar erst für die große Form genühten zu seiner Zeit wie heute noch, um Polemik, ja Haß zu provozieren. Wer, wie er, diesen Sinn besitzt und zur Anschauung bringt, kann sich Duldung und Geltung nur erhalten, wenn er jeweils politisch richtig liegt. Daran hat es freilich bei ihm gefehlt, die Auf- und Abschwünge seines Zeitgeistes waren ihm immer gleichgültiger geworden.

Zwar wußte er wohl, daß ein Schriftsteller Repräsentant seiner Nation zu seiner Zeit sein und mit Geist und Kraft aussprechen müsse, was sie wolle, wünsche und vermöge; doch gab es keine solche Nation für ihn und kein Nationalbewußtsein, das er als solches erkannte.

Weimar hat im neuen Deutschland, das das Ende seines Ausnahmezustands feiert, die Chance, der Ort einer auf Oskurantismus verzichtenden Würdigung des Dichters zu werden. Weimar kann daher ebenso wenig wie sein Genius national, nicht in irgendeiner Weise aufdringlich sein. Es kann aber aufs natürlichste an jenen deutschen Zeitgenossen erinnern, für den der Geist Heiterkeit, nicht Schwere bedeutete.

KUNSTFEST Weimar

Kronprinzenstraße 44 · 5300 Bonn-Bad Godesberg

Name _____

Straße _____

PLZ, Wohnort _____

Ich lege einen Scheck über die Gesamtsumme bei.

Ich überweise die Gesamtsumme auf das Konto

Nr. 0101867954 (BLZ 370 606 15)

bei der Deutsche Apotheker- und Ärztebank, Riehler Straße 34, 5000 Köln 60

Vorverkaufsgebühr pro Bestellung DM 5,-. Der Veranstalter bietet Ihnen die Möglichkeit, Privatquartier für die Dauer des Kunstfestes Weimar anzumieten. Quartierwünsche bitte der Kartenbestellung beilegen.

1990 Veranstaltung am:	Veranstaltung	Anzahl der Karten	Preis gesamt	1990 Veranstaltung am:	Veranstaltung	Anzahl der Karten	Preis gesamt
Montag, 16. Juli	Schiller: „Die Räuber“			Sonntag, 29. Juli, 19 h	Goethe: „Die Mitschuldigen“		
Dienstag, 17. Juli	Schiller: Die Räuber			Dienstag, 31. Juli	Meisterpianisten- Zyklus II		
Dienstag, 17. Juli	Ma' alot Quintett			Dienstag, 31. Juli	Goethe-Lesung Helmut Lohner		
Mittwoch, 18. Juli	Hallesches Consort			Mittwoch, 1. August	Sowjetisch-amerika- nisches Jugendorchester		
Donnerstag, 19. Juli	Duo: Edinger/Baris			Donnerstag, 2. August	Trio Fontenay		
Freitag, 20. Juli	Goethe-Lesung Will Quadflieg			Freitag, 3. August	„Virtuose Musiker“		
Samstag, 21. Juli	Schiller-Lesung Will Quadflieg			Samstag, 4. August	Klassiker- Nachmittag		
Samstag, 21. Juli	Musica Antiqua Köln			Samstag, 4. August	Liszt-Gala		
Sonntag, 22. Juli	Goethe-Lesung Will Quadflieg			Sonntag, 5. August	Richard-Strauß- Nachmittag		
Sonntag, 22. Juli	Liederabend Andreas Schmidt (Bariton)			Sonntag, 5. August	Meisterpianisten- Zyklus III		
Montag, 23. Juli	„Goethe – ein zeit- genössischer Versuch“			Montag, 6. August	„Der junge Mendelssohn“		
Dienstag, 24. Juli	Liederabend H. P. Blochwitz (Tenor)			Dienstag, 7. August	„Bach-Nachmittag“		
Mittwoch, 25. Juli	Mannheimer Streichquartett			Dienstag, 7. August	Gala-Abend „Gäste in Weimar“		
Donnerstag, 26. Juli	Operngala			Mittwoch, 8. August	Klaviersabend Barry Douglas		
Freitag, 27. Juli	Capella Fidicinia			Donnerstag, 9. August	Emerson String Quartet		
Samstag, 28. Juli	Cecilia Bartoli			Freitag, 10. August	Mozart: „La finta giardiniera“		
Samstag, 28. Juli	B. Brecht: „Luz in Tem- ber“ – Drei Einakter			Samstag, 11. August	Halleser Bläsersextett		
Sonntag, 29. Juli	Meisterpianisten- Zyklus I			Samstag, 11. August	Mozart: „La finta giardiniera“		
Sonntag, 29. Juli, 15 h	Goethe: „Die Mitschuldigen“						

Anzahl der bestellten Karten Gesamtpreis

Sämtliche Einnahmen werden für die Restaurierung der Kunstdenkmäler Weimars verwendet. Programmänderungen vorbehalten.

Veranstalter: Jakob-Kaiser-Stiftung e. V. Köln, 5330 Königswinter
in Zusammenarbeit mit der Stadt Weimar und der Musikhochschule „Franz Liszt“ Weimar
und der Nationalen Forschungs- und Gedenkstätten der klassischen deutschen Literatur in Weimar

Niederländisches Gastspiel im neueröffneten Schloßtheater Belvedere Aufführung der Mozartoper »La Finta Giardiniera«

Weimar (mar). Im Schloßtheater Belvedere wird jetzt die Mozartoper »La Finta Giardiniera« (=Die Gärtnerin aus Liebe-) aufgeführt. Das »Opera Forum Jong Enschede« aus den Niederlanden stellt dieses Frühwerk Mozarts auf der neueröffneten Bühne vor. Die TAGESPOST sprach mit dem Dirigenten Adam Gatehouse, dem Regisseur Matthias Remus und dem Leiter der Weimarer Opernschule, Dr. Schau.

Nach umfassenden Renovierungen sind nun endlich wieder Aufführungen in den Räumlichkeiten des Schloßtheaters möglich. Das Gebäude – in früheren Zeiten ein Marstall – hatte seit den ersten Nachkriegsjahren als Ausbildungsstätte für das Deutsche Theaterinstitut gedient. Zur damaligen Zeit die erste Stätte dieser Art auf DDR-Territorium. Hier lernten bedeutende Künstler wie Hans-Peter Minetti oder Götz Friedrich ihr theaterschaffendes Handwerk. »Das Va banque-spiel der mit vielen Schwierigkeiten verbundenen Renovierung hat sich gelohnt«, meint der Leiter der Weimarer Opernschule, Dr. Reinhard Schau, als er die her-

vorragende Akustik während der Aufführung erlebte. Positiv äußerte sich auch Dirigent Adam Gatehouse zu dem neu eröffneten Theater: »Wir haben uns sehr über die Einladung nach Weimar gefreut. Das Theater mit seiner behaglichen und innigen Atmosphäre ermöglicht uns ein phantastisches Arbeiten.« Adam Gatehouse, der in Holland arbeitende Engländer, zu der von ihm dirigierten Aufführung: »Das erste Werk, in dem sich Mozart öffnet – eine paradiesische Musik.«

Die am Mittwoch angekommenen Gastspielmusiker sind junge Künstler, die – das Konservatorium hinter sich – den Weg in die Professionalität gehen wollen. Sie sind

aus ganz Holland zusammengewürfelt, einige kommen aber auch aus Kanada und aus der Bundesrepublik. Alle sind sie mit viel Engagement und Spaß bei der Sache. Der Regisseur der Oper, Matthias Remus, spricht von Künstlern, die ein überaus enges Verhältnis zur Musik aufgebaut haben, und von denen so mancher noch in den internationalen Konzertsälen auftauchen wird. »Mit diesem Team ließ sich die komplizierte Dramaturgie der Oper beispielhaft erarbeiten.« Der von der Deutschen Oper in Berlin kommende Matthias Remus schreibt gerade an einer Mozartbiographie, denn »jeden Tag macht die Mozartforschung neue Entdeckungen«. Remus: »Die Urkraft dieser Musik ist der Eros, der den Menschen treibt und verzweifeln läßt. Mozarts befreiende Musik – man kann sie spielen, aber wohl kaum erklären...«

Heute abend um 19 Uhr geben die

Gäste aus den Niederlanden ihre zweite und letzte Vorstellung der Mozartoper im Schloßtheater Belvedere.

Der Dirigent Adam Gatehouse ist der Musik von Mozart sehr zugetan. Mit viel Einfühlungsvermögen leitet er sein junges Orchester.
Foto: Schattney

»Als ob die Stadt aus dem Winterschlaf erwacht ist«

Boris Pergamenschikow, Spiritus rector des Kammermusikzyklus, über Eindrücke vom Weimarer Kunstfest

Zu den künstlerischen Höhepunkten der letzten Woche des Kunstfestes Weimar zählt ein Kammermusikzyklus, der Komponisten gewidmet war, die in Weimar gelebt und gearbeitet haben. Anlässlich dieser Konzertreihe waren junge internationale Solisten nach Weimar gekommen, um in verschiedenen Besetzungen gemeinsam zu musizieren. Ein Teil des Programmes wurde in Weimar vorbereitet, so daß Freunde der Kammermusik unmittelbar mite-

leben konnten, wie bei der kurzen und intensiven Probenarbeit neue musikalische Impulse entstanden. TAGESPOST-Mitarbeiter Joachim Vogel hat sich mit dem Spiritus rector dieses Zyklus, Boris Pergamenschikow unterhalten. Der russische Cellist, der heute zur Elite der großen Cellovirtuosen zählt, war für die Programmgestaltung des Kammermusikzyklus zuständig. Pergamenschikow war derjenige, der diese Zyklus-Idee entwickelt hat.

sammen und sehen, was passiert. Auf diese Weise entstehen neue Impulse und ein neuer Festivalreiz. Das überträgt sich auch auf das Publikum. Manchmal findet ein Musiker sogar einen neuen Partner.

Ihr Eindruck vom Kunstfest?

Pergamenschikow: Das eine oder andere der Organisation ging sicher nicht ganz so wie geplant. Aber gegen eines muß man sich wehren. Immer wieder wird gesagt, das Kulturfest sei eine »aufgesetzte« Sache. Das klingt so, als hätte man eine böse Absicht mit der DDR. Bei allem, was ich hier gesehen habe, muß ich sagen, daß dieses Kunstfest in jeder Hinsicht gut gemeint war. Schauen Sie sich das Programm an! Es gibt selten so viele Höhepunkte an einem Ort. Das Angebot war der alten Kulturstadt würdig.

Gab es für Sie Enttäuschungen?

Pergamenschikow: Die Flügel in Weimar waren teilweise in einem desolaten Zustand. Das wäre ein Feld für Investitionen. Ich war auch etwas traurig über den Zustand der

Stadt. Enttäuscht war ich darüber, daß ich kaum Kontakt mit Menschen aus der DDR hatte.

Werden Sie einen solchen Zyklus noch einmal organisieren?

Pergamenschikow: Am Morgen nach dem letzten Konzert kann ich das noch nicht beantworten. Ich brauche erst etwas Abstand. Ich habe so etwas zum ersten Mal gemacht. Mich hat nur etwas gestört, daß wir durch die thematische Gebundenheit keine modernen Stücke aufführen konnten.

Mit Boris Pergamenschikow hatte Weimar einen der besten Cellovirtuosen unserer Zeit zu Gast.
Foto: Vogel

Spürbare Luftverbesserung

Weimar (qu). 20 Institutionen Weimars, die maßgeblich an der Luftverschmutzung in der Stadt beteiligt sind, trafen sich jetzt zu einer Aussprache mit Oberbürgermeister Dr. Klaus Buttner. Wichtig soll, auch noch vor der kommenden Heizperiode klare Richtlinien für eine spürbare Verbesserung der Situation festgelegt werden, so das Stadtoberhaupt. Weitere Gespräche des Magistrats mit verschiedenen Unternehmen der Gswirtschaft stehen in der kommenden Wochen an.

Ein wichtiger Schritt sei die bereits erfolgte Umstellung einiger Heizwerke auf Gasbetrieb. Diese dürfen zur Zeit jedoch erst zu einem Drittel ausgenutzt; um effektiv zu arbeiten, müssen weitere Werke angeschlossen werden. Für deren Umstellung seien zunächst die technischen Voraussetzungen der Kraftwerke zu überprüfen. »Eine wesentliche Etappe zur Verminderung der Luftverschmutzung sind Angebote günstiger Finanzierungsmöglichkeiten (Leasing) für Heizalternativen durch große Banken«, erklärte Dr. Buttner. Dies gelte für Betriebe ebenso wie für Privatpersonen. Es müsse aber erst noch ein

Kreditinstitut gefunden werden, das ein entsprechendes Angebot ausarbeitet.

»Betriebe, die der Kommune unterstellt sind, werden natürlich bevorzugt auf Heizalternativen umgestellt. Das sind wir ihnen als Magistrat einfach schuldig«, so der Oberbürgermeister. Dr. Buttner kündigte weiterhin massive Schritte dagegen an, daß die Braunkohlenberge einfach auf die Straße abgeladen wurden. Buttner: »Das geht einfach nicht, wo sind wir denn?« Einige private Kohleanbieter hätten bereits entsprechende Forderneinrichtungen angeschafft.

Gedanken zum Sonntag

Matthias Claudius wurde vor 250 Jahren geboren, am 15. August 1740 im Pfarrhaus zu Reinfeld bei Lübeck. Er wollte, wie sein Vater und sein Bruder Josias, Geistlicher werden, als er 1759 sein Studium in Jena begann. Er wechselte die Fakultät, als sein Bruder an den Blattern gestorben war, widmete sich der Rechts- und Kameralwissenschaft, ging 1762 krank ins Elternhaus und suchte Arbeit als Hauslehrer, als Organist in Lübeck, als Sekretär in Kopenhagen, als Redakteur in Hamburg, Wandsbeck und Darmstadt und kehrte mit seiner Frau Rebecca nach Wandsbeck zurück, wo er als freier Schriftsteller die kinderreiche Familie ernähren mußte. Herder kannte Claudius seit 1770, 1779 druckte er in seinen »Volksliedern« das Abendlied »Der Mond ist aufgegangen« ab – in der Vertonung von Johann Abraham Peter Schulz kam es in die Gesangbücher. In acht Bänden faßte er seine Gedichte und Betrachtungen zusammen, auch übersetzte er religiöse Schriften aus dem Französischen. Herder besuchte Claudius 1783 in Wandsbeck, und der »Bote« kam 1784 auf ein paar Tage nach Weimar. Die Familien waren Gevatter bei mehreren Kindern. Am 21. 1. 1815 starb Claudius in Hamburg im Hause seines Schwigersohnes Perthes, der später seinen Verlag nach Gotha verlegte. Begraben wurde er in Wandsbeck.

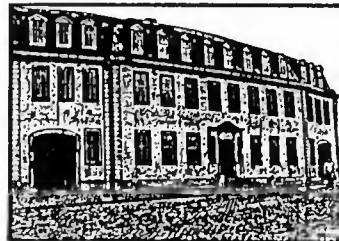
len, sondern nur etwas Kleines, das den Gelehrten zu wenig und geringe ist... in dem letzten Teil meiner Werke habe ich des Ernstes etwas mehr gebracht und die Fahne etwas höher aufgezogen, daß man am Ende sehe, von welcher Seite die Luft geht...

Man ist nur einmal auf der Welt und ist

Der Wandsbecker Bote

Von Herbert von Hintzenstein

nicht dann, ihr nach dem Sinne zu reden und Hackereinge zu schneiden. – Der Weg, den der Mensch in dem, was Kunst und Wissenschaft heißt, einschlägt, ist lobenswert und edel; aber sie sind höchstens, wofür sie auch in alten Zeiten nur gegolten haben, ein Weg und nicht das Ziel, und wer sie für das Ziel nimmt und dann hängen bleibt, der verkauft seine Erstgeburt um ein Linsengericht, der sät in der Wüste ab, um das Pferd zu bewundern und bewundern zu lassen, mit dem er weiter und ins gekobete Land reisen soll, wo der Almosensüßger wohnt.

Zu Gast in Weimar

Herr Pergamenschikow, Ihr Eindruck von Weimar nach der Wende?

Pergamenschikow: Es ist, als ob eine Stadt aus dem Winterschlaf erwacht ist. Die Menschen sehen neues Licht und spüren Hoffnung. Aber wenn man aus langem Schlaf erwacht, dauert das Wachwerden manchmal eine Zeit.

Was war für Sie der besondere Reiz des Weimarer Kammermusikzyklus?

Pergamenschikow: Ein Zyklus wie

dieser kann sehr provokant sein. Innovative Formen erregen ja immer etwas Aufsehen. Im Westen hatten wir mit ähnlichem sehr großen Erfolg, hier war es etwas Neuartiges.

Und für die Musiker?

Pergamenschikow: Die thematische Gebundenheit – in diesem Jahr orientierte sich die Reihe an Weimar – ist für Musiker sehr attraktiv. Künstler, die während des ganzen Jahres an Ihre Konzerttermine gebunden sind, bleiben vier Tage an einem Ort, proben und spielen zu-

KUNSTFEST Weimar

Die Veranstaltungen

Sonntag, 6. August

Aula der Goethe-Schule
18.00 Uhr

RICHARD-STRAUSS-NACHMITTAG mit Solisten der „Liszt-Gala“ vom Vortag.

Weimarballe 19.30 Uhr
MEISTERPIANISTEN-ZYKLUS III; Elisabeth Leonskaja mit Werken von Mozart, Schostakowitsch und Brahms. Bevor die Künstlerin 1978 aus der Sowjetunion ausgewandert, war sie mehrfach Duo-Partnerin von Swjetoslaw Richter.

Montag, 6. August

Saal Am Palais 19.30 Uhr
DER JUNGE MENDELSSOHN mit Ruth Ziesak (Sopran); Pavel Gililov, Mikhail Rudy (Klavier); Kim Kashkashian (Viola); Boris Pergamenschikow (Cello); Philipp Hirschhorn (Violine).

Dienstag, 7. August

Jakobskirche 18.00 Uhr
BACH-NACHMITTAG. Es musizieren Thomas Zehetmaier (Violine); Boris Pergamenschikow (Cello); Andras Adorjan, Marianne Henkel (Flöte); Pavel Gililov (Klavier).

Weimarahalle 19.30 Uhr
GALA-ABEND „GÄSTE IN WEIMAR“: Barry Douglas, Pavel Gililov (Klavier); Andras Adorjan (Flöte); Kim Kashkashian (Viola); Boris Pergamenschikow (Cello); Ruth Ziesak (Sopran). Auf dem Programm stehen Werke von Hummel, Weber, Clara Schumann, Liszt, Strauss, Brahms und Wegner.

Mittwoch, 8. August

Aula der Goethe-Schule
19.30 Uhr
KLAVIERABEND mit Barry Douglas. Der Ire spielt Werke von Brahms und Liszt.

Donnerstag, 9. August

Aula der Goethe-Oberschule
19.30 Uhr
EMERSON STRING QUARTET. Über Schallplattenaufnahmen des Quartetts mit Werken von Schubert, Beethoven und Bartok urteilte voriges Jahr die US-Zeitschrift „Grammophon“: „... eine der aufregendsten Kammermusikaufnahmen der letzten Jahre“.

Freitag, 10. August

Sonntag, 11. August
Schloßtheater Belvedere
19.00 Uhr

MOZART: „LA FINTA GIARDINIERA“ (Gärtnerin aus Liebe) in einem Gastspiel des Opera Forum Jong Enschede, Holland: „Ein spritziger, vergnüglicher Opernspaß des 19-jährigen Mozart“ („Der Standard“).

Sonntag, 11. August

Weimarahalle 19.30 Uhr
HALLENSER BLÄSERSEKTETT. Festlicher Ausklang mit Werken von Mozart, Beethoven, Chopin, Liszt und Beethoven. Solist des Abschlusskonzerts ist Rolf Plegge (Klavier).

„Gärtnerin aus Liebe“ im Urteil der Kritik

De Telegraf, 25. März 1990:

„Zu Recht steuert Regisseur Matthias Remus in Forum Jongs letzter Produktion auf psychologische Realität hin. Keine szenische Ausstattungskiste also des Liebeslabyrinthes der musikalischen Charakterkomödie La finta giardiniera des 18-jährigen Mozart. Die Handlung vollzieht sich innerhalb der sieben Solisten...“

Die Weisheit dieser Regie stellt sich dadurch heraus, daß die stimmlichen Niveaunterschiede durch szenische Intensität weitgemacht wer-

den und umgekehrt. Es wurde auch viel und zielsicher mit Licht gearbeitet...“

Das Orchester unter Adam Gatehouse konnte nicht alle Brüchigkeiten und Schematismen vermeiden, aber die Regie gab eine der humorvollsten und frechtigen Kammerkätzchen, die die Opernbühne unsicher machen, die Chance, alle Falten einzuebnen.“

Turbania, 28. März 1990:

„Es ist geglückt, aus La finta eine gute Vorstellung zu machen. Regis-

seur Matthias Remus hat die Chance gesahao, die Tendenz des Stückes mit seinen Leuten gut hereuszustellen: man kommt selbstsicher in das Rampenlicht vor, aber die Selbstsicherheit bröckelt wunderbar ab, bis (2. Akt) nichts als Verlorenheit übrig bleibt. Glänzende Idee: Das Bühnenbild zeigt Hunderte von Streifen aus aschgrauen und fahlgroen Stoff, die von oben herunter hängen, und zwischen die sieben Darsteller, die verblendet umherirren auf der Suche nach dem anderen und vor allem auf der Suche nach sich selbst. Wunder-schön!“

Auch das Bühnenbild des 1. Aktes zeigt etwas Ähnliches: Gitterwände mit Türen drin, wodurch, wohinter, so zwischen man sich verstecken kann, verbergen, flüchten, spionieren, verraten...“

Kostüm, Maske, Beleuchtung (manchmal sehr schön), Orchester... alles entspricht hohen Ansprüchen.“

Valkskrant, 26. März 1990:

„Matthias Remus ist es nicht nur gelungen, ein paar gute Ideen aus Mozarts Jugendwerk herauszuholen. Es ist ihm auch gelungen, es den ziemlich unerfahrenen Sängern zu vermitteln und sie mehr sein zu lassen als eine Ansammlung von Typen. Die Heldin Sandrina, der an Ohnmacht leidende Graf Elfiore, die kokette Serpette, die herrliche Arminda und der von unbeantworteter Brunst überkochende Dichter Ramiro wissen der Reih nach die Aufmerksamkeit auf sich zu ziehen, mit Eros und mit Humor.“

Szenenfotos der Inszenierung von Matthias Remus.

Ein hervorragendes junges Quartett

Vielältiges Lob für vier Solisten aus den USA – das EMERSON STRING QUARTET

In den letzten Jahren wurde das Emerson String Quartet von drei Kritikern der New York Times als wohl bestes, außergewöhnlichstes und hervorragendstes amerikanisches Quartett der neuen Generation gerühmt. Das Quartett wurde 1976 gegründet. Den Namen „Emerson“ geben sich die Künstler als Hommage an den großen amerikanischen Schriftsteller und Philosophen Ralph Waldo Emerson. Das Quartett gibt jährlich etwa 20 Konzerte in allen wichtigen Musikserien Amerikas, Europas und des Fernen Ostens. Das Quartett lebt in New York und spielt zahlreiche Konzerte in der Kammermusikserie des Lincoln Center,

Metropolitan Museum und an der Brooklyn Academy of Music. Viele Jahre lang hatte das Quartett eine eigene Konzertsaria am Smithsonian Institute in Washington, D. C. und nahm im Sommer regelmäßig an Festivals teil.

Eugene Drucker hat an der Columbia University und der Juilliard School bei Oscar Shumsky studiert. Er war Konzertmeister und Solist des Juilliard Orchestra.

Philip Setzer erhielt ersten Geigenunterricht von seinen Eltern, die beide Mitglieder des Cleveland Orchestra waren. Nach weiteren Studien mit Joseph Gingold in

Bloomington und Raphael Druian kam er zur Juilliard School nach New York, wo er bei Oscar Shumsky studierte und die Examina machte.

Lawrence Dutton studierte Violine und Bratsche erst bei Margaret Pardee und dann bei Francis Turzi an der Eastman School. Er absolvierte seine Examina an der Juilliard School als Schüler von Lillian Fuchs.

David Finkel studierte Cello bei Elsa Hilger, Bernard Greenhouse und Mstislav Rostropowitsch. Er war Preisträger des Internationalen Bachwettbewerbss 1978 und Solist des Philadelphia Orchestra und des Baseler Sinfonieorchesters unter der Leitung von Rostropowitsch.